

आलुबाली विवरण पुस्तिका

आ. व. २०७३/०७४

नेपाल सरकार

कृषि विकास मन्त्रालय

कृषि विभाग

तरकारी विकास निर्देशनालय

राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम

खुम्लटार, ललितपुर

२०७४

आलुबाली विवरण पुस्तिका

आ. व. २०७३/०७४

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
कृषि विभाग
तरकारी विकास निर्देशनालय
राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम
खुमलटार, ललितपुर
२०७४

प्रकाशक :

राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम

खुमलटार, ललितपुर

फोन : ०१-५५२५५९३, ०१-५५२६२४९

इमेल : info@npdp.gov.np

npdp.gov@gmail.com

ब्रेवसाइट : www.npdp.gov.np

प्रकाशन वर्ष : २०७३/७४

आवरण फोटो : राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम, खुमलटारको नव निर्मित भवन

मुद्रण : सिद्धार्थ प्रिन्टिङ प्रेस, कनिवहाल, ललितपुर

दुई शब्द

खाद्य बालीहरु मध्ये आलुबालीले नेपालमा क्षेत्रफलको दृष्टिले पाँचौं, उत्पादनको दृष्टिले दोश्रो र उत्पादकत्वको हिसावले पहिलो स्थान ओगटेको छ । तराई र मध्य पहाडमा आलुलाई प्रमुख तरकारी बालीको रूपमा लिईन्छ भने उच्च पहाडी क्षेत्रमा यसको उपभोग मुख्य खाद्यवस्तुको रूपमा गरिन्छ । आलुमा रहेको खाद्य तत्वहरूको दृष्टिकोणले यस बालीलाई खाद्यान्न बालीहरु संग तुलना गर्ने गरिन्छ तथा धैरै मुलुकहरूमा यसलाई खाद्यान्नको परिपूरक र सम्पूरक खाद्यवस्तुको रूपमा प्रयोग गरिन्छ । नेपालमा आलुबालीको वितरणलाई नियाल्ने हो भने तराई देखि उच्च पहाडी भेगसम्म जता ततै खेती भईरहेको संभवतः यो एक मात्र बाली हो । आलुबालीलाई कृषकहरूले एउटा आकर्षक नगदे बालीको रूपमा पनि लिने गर्दछन् ।

नेपालमा आलुबालीको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गरी खाद्य सुरक्षा तथा गरिवी न्यूनीकरणमा योगदान पुन्याउन सकिने प्रचुर सम्भावना रहेकोले यस बालीको विकास एवं विस्तारको लागि राष्ट्रियस्तरको कार्यक्रमको स्थान दिई ४.५ दशक अघि देखि अनुसन्धान र प्रविधि विस्तारका विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन हुदै आएका छन् । प्रारम्भमा एउटै निकायबाट यी कार्यक्रमहरु संचालन गरिएकोमा कृषि विकास र अनुसन्धानको छुट्टा-छुट्टै निकाय स्थापना पश्चात कृषि विभाग र नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद अन्तर्गत आलुबालीको राष्ट्रिय स्तरमा क्रमशः विकास र अनुसन्धानको राष्ट्रिय कार्यक्रमहरु संचालित छन् । यसै क्रममा आलुबालीका केही नयाँ उन्नत जातहरु उन्मोचित हुनुको साथसाथै प्रविधि विकासका क्षेत्रमा सकारात्मक उपलब्धिहरु प्राप्त भएका छन् । प्रविधि हस्तान्तरण एवं विस्तारको क्षेत्रमा पनि सन्तोष जनक प्रगती भएको देखन सकिन्छ । फलस्वरूप विगतका वर्षहरूमा आलुबालीको उत्पादन र उत्पादकत्व निरन्तररूपमा बृद्धि भएको छ । अझै अपेक्षित प्रतिफल प्राप्त गर्न उन्नत एवं सिफारिस गरिएका आलुबालीका जातहरूको उच्च गुणस्तरयुक्त बीउ प्रयाप्त मात्रामा उत्पादन एवं सहज विक्रि वितरण गर्न जरुरी देखिएको छ । यसै आवश्यकतालाई मध्यनजरगरी विगतमा ४० जिल्लाहरूमा “बीउआलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम” विभिन्न चरणमा गरि ५ वर्ष (आ.व. २०६८/०६९ देखि २०७२/०७३) सम्म सञ्चालन गरिएको थियो भने गत आ.व. २०७३/०७४ देखि निजि क्षेत्रबाट समेत “पूर्व मूल बीउआलु (Pre-Basic Seed/PBS)”उत्पादनका लागि “तन्तु प्रजनन प्रयोगशाला र स्क्रिन हाउस स्थापना र सुदृढीकरण” गर्न अनुदान दिने कार्यक्रम रहेको छ । यसै गरी गत आ.व. देखिनै बीउआलु प्रमाणीकरणलाई पढ्दतिको रूपमा विकास गर्न ५ वटा जिल्लाहरूः काभ्रे, नुवाकोट, मकवानपुर, बर्दिया र डडेल्धुरा बाट सुरु गरिएको कार्यक्रमलाई यस वर्ष थप २४ जिल्लाहरूमा विस्तार गरिने लक्ष रहेको छ । साथै बीउआलु भण्डारण गर्न आवश्यक पर्ने शित भण्डार गृह र

रष्ट्रिक स्टोर निर्माण गर्न कृषि विकास मन्त्रालय/कृषि विभाग अन्तर्गतका विभिन्न निकाय र आयोजना/परियोजनाहरु तथा विभिन्न वित्तीय संस्थाहरु, स्थानिय निकायहरु र गैर सरकारी संस्थाहरुले समेत सहयोग पुऱ्याउदै आएका छन् ।

बीउआलु तथा खायन आलु उत्पादन, प्रविधि हस्तान्तरण, कृषक समुह/सहकारी, भण्डारण सुविधा र बजार मूल्य देखि उपभोक्ताहरु सम्मको सूचनाहरुलाई महत्वका साथ समेटेर पुस्तिका प्रकाशनको आवश्यकता महसुस गरि आ.व. २०६६/०६७ देखि निरन्तर रूपमा वार्षिक तथ्यांक सहितको पुस्तिका तयार पार्न थालिएको छ । यसै क्रममा यो पुस्तक तयार पार्न सहयोग पुऱ्याउने तरकारी विकास निर्देशनालय, ५ वटै विकास क्षेत्रका क्षेत्रिय कृषि निर्देशनालयहरु, जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरु तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरु प्रति आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु । यस पुस्तकलाई अन्तिम स्वरूप प्रदान गर्न मेहनतका साथ लाग्नु भएका यस कार्यक्रमका प्रा.स. दान सिंह महरालाई विशेष धन्यवाद छ । यसैगरी यस कार्यक्रमका ब.आ.वि.अ. द्वय श्री श्याम प्रसाद ढकाल र श्री विर बहादुर थापा, आ.वि.अ. श्री शोभा शर्मा तथा तथ्यांकहरु संकलन र विश्लेषण गरी प्रकाशन गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने सबै सहकर्मी साथीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । अन्त्यमा, आगामी बर्षहरुमा यस पुस्तिकाको नयाँ अंकलाई अभ परिस्कृत रूपमा प्रकाशन गर्न सम्बन्धित सबैबाट रचनात्मक सुझावहरुको अपेक्षा गर्दछु ।

कार्तिक, २०७४

खगेन्द्र प्रसाद शर्मा
नि. कार्यक्रम प्रमुख

विषयसूची

	विषयवस्तु	पेज नं.
खण्ड-१	राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रमको परिचयात्मक विवरण	
१.१	कार्यक्रम/कार्यालयको परिचय	१
१.२	कार्यक्रमको उद्देश्यहरु	१
१.३	कार्यक्रमको कार्य विवरण (ToRs)	२
१.४	नियमित मुख्य कार्यक्रम/क्रियाकलापहरु	२
१.५	आलुबाली विकास कार्यक्रम संग सम्बन्धित फार्म/ केन्द्रहरु	३
१.६	सांगठनिक तालिका	४
१.७	कर्मचारीहरुको पदपूर्ति विवरण	५
१.८	कार्यरत कर्मचारीहरुको नामावली (२०७३ असार मसान्त सम्म)	६
१.९	हालसम्म भएका कार्यालय प्रमुखको नामावली	७
१.१०	नागरिक बडापत्र	८
खण्ड-२	आलुबाली सम्बन्धित राष्ट्रिय तथ्याङ्क	
२.१	नेपालमा आलुबालीको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व सम्बन्धित विवरण	१५
२.२	आ.व. २०७३/०७४ मा आलुबालीको उत्पादन	१८
२.३	नेपालमा आलुबाली उत्पादन सम्बन्धित प्रमुख समस्याहरु	१८
२.४	उपलब्ध पूर्वाधारहरु	१८
२.५	जिल्ला र क्षेत्र अनुसार आलुबालीको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व स्थिति (२०७३/०७४)	२०
२.६	जिल्लागत आलुबालीका पकेट क्षेत्रहरु	२४
२.७	राष्ट्रिक भण्डार गृहहरुको विवरण	३१
२.८	नेपालमा रहेका शीत भण्डार गृहहरु, तिनको भण्डारण क्षमता र अवस्था	३९
२.९	आलुबाली प्रविधी राष्ट्रिय गोष्ठी (२०७३ कार्तिक २५ र २६) का निष्कर्ष र सुझावहरु	४१
२.१०	आलुको आयात निर्यात स्थिति	४३
२.११	महिनाको आधारमा कालीमाटी बजारमा आलुको बारिक आगमन स्थिति (२०५७ देखि २०७३ साल सम्म)	४६
२.१२	आलुको मूल्य	४८
२.१३	नेपालमा आलु खेती गरिने सिजन	५१

२.१४	नेपालमा बीउआलु उत्पादन व्यवस्थापन	५१
२.१५	बीउआलुको बजारीकरण स्थिति	५७
२.१६	आलुको उत्पादन लागत/खर्च	५८
खण्ड-३	बार्षिक स्विकृत कार्यक्रम तथा प्रगति प्रतिवेदन	
३.१	आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ को बार्षिक स्विकृत कार्यक्रम	६३
३.२	बार्षिक प्रगति प्रतिवेदन (आ.व. २०७३/०७४)	६८
३.३	आ.व. २०७३/०७४ को बार्षिक बजेट, निकासा र खर्च	७०
३.४	२०७३/०७४ को बार्षिक कार्यक्रम संचालनबाट प्राप्त मुख्य मुख्य उपलब्धिहरू	७१
३.५	हिमाली आलु उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन	७२
३.६	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना (PM-AMP) अन्तर्गत आलुबालीमा संचालित सुपरजोन, जोन र ब्लक कार्यक्रमहरूको विवरण	७४
३.७	कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखा परेका समस्या, समाधानका प्रयास तथा सुझावहरू	७६
खण्ड-४	आलुबाली विकास संग सम्बन्धित फार्म/केन्द्रहरू	
४.१	न्यूकिलयस बीउआलु केन्द्र, निगाले, सिन्धुपाल्चोक	८३
४.२	आलुबाली विकास केन्द्र, दार्मा, हुम्ला	८४
४.३	बागवानी विकास केन्द्र, जौबारी, ईलाम	८६
खण्ड-५	आलुबाली विकास कार्यक्रमको योजना तर्जुमा मार्गदर्शन	
	प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरू	९०
	केन्द्रिय स्तरको मार्गदर्शन	९०
	फार्म/केन्द्रस्तरको कार्यक्रम तर्जुमा मार्गदर्शन	९२
	जिल्लास्तर कार्यक्रम संचालन मार्गदर्शन :	९३
अनुसूचीहरू		
अनुसूची १.	पूर्वमूल बीउआलु (पि.बि.एस.) बाट बीउआलु उत्पादन योजना	९७
अनुसूची २.	आ.व. २०७४/०७५ मा राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम बाट बिक्री वितरण गरिने विभिन्न किसिमका बीउआलु र बेर्नाहरूको मूल्य सूची	९८
अनुसूची ३.	आलुबालीका हालसम्म उन्मोचित जातहरू, तिनको विशेषता र सिफारिस क्षेत्रहरू	९९

खण्ड-१

राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रमको
परिचयात्मक विवरण

खण्ड-१

राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रमको परिचयात्मक विवरण

१.१ कार्यक्रम/कार्यालयको परिचय :

आलुबाली विकासको लागि सरकारी स्तर बाट वि.सं. २०२९ सालमै राष्ट्रिय स्तरमा “राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम” को स्थापना गरिएकोहो । स्थापनाकाल देखिनै कार्यक्रम द्वारा आलुबाली सम्बन्धि अनुसन्धान र विकासका कार्यहरु संचालन हुँदै आएका छन् । शुरुका वर्षहरूमा आलुबालीको जातीय उत्थान लगायत उन्नत प्रविधिहरूको अनुसन्धान एवं विकासका कार्यहरू संचालन गर्दै आएकोमा वि.सं. २०५२ सालमा आलुबाली विकास कार्यक्रमका रूपमा पुर्नगठन हुँदा अनुसन्धानको पाटो बाहेक आलुबालीको प्रविधि हस्तान्तरणमा केन्द्रित रही आलुबाली विकासका विभिन्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्न थालियो । पछि आलुबाली विकास शाखाको रूपमा काम गर्दै आयो र पुनः वि.सं. २०५८ साल देखि राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रमको रूपमा पुर्नगठन भई आलुबाली विकासका कार्यक्रमहरु संचालन गर्दै कृषक वर्गहरूको आय आर्जनका साथै खाद्य सुरक्षामा टेवा पुन्याई मुलुकको आर्थिक विकासमा यस कार्यक्रमले उल्लेखनीय योगदान पुन्याउँदै आएको छ ।

खेतीको विस्तार हुँदै जाने क्रममा आलुबाली उच्च पहाडी क्षेत्रहरूमा प्रमुख खाद्य बाली तथा तराई र मध्य पहाडी क्षेत्रहरूमा तरकारी बालीको रूपमा अग्रणी रूपमा स्थापित हुन गएको छ भने नगदे बालीको रूपमा पनि व्यवसायीक स्तरमै यसको खेती विस्तार हुँदै गएको छ ।

१.२ कार्यक्रमको उद्देश्यहरु :

- ❖ उपयुक्त प्रविधिको विकास तथा हस्तान्तरण प्रक्रियालाई समन्वयात्मक रूपमा संचालन गरि आलुबालीको उत्पादन र उत्पादकत्व बढ़ि गर्ने ।
- ❖ आलुबाली सम्बन्धि विभिन्न प्रविधिहरु प्रकाशन, प्रचार प्रसार एवं प्रविधिक सेवा- टेवा पुन्याउने ।
- ❖ व्यवसायिक आलुखेतीको विस्तार एवं सम्भाव्य स्थानहरूमा आलुबालीको क्षेत्रफल विस्तार गर्न सहयोग पुन्याउने ।
- ❖ सरकारी फार्म/केन्द्रका अतिरिक्त कृषक समुह/सहकारी र निजिक्षेत्र बाट स्वस्थ एवं गुणस्तरयुक्त बीउआलु उत्पादन गर्ने कार्यलाई प्राथमिकताका साथ अधि बढाउने ।
- ❖ बीउआलु भण्डारण र बजारिकरणमा सेवा-टेवा प्रदान गर्ने ।
- ❖ देशमा आलु आयात प्रतिस्थापन गर्ने तथा आलुमा आधारित स्वदेशी उद्योगहरूको विकासमा टेवा पुन्याउने ।

१.३ कार्यक्रमको कार्य विवरण (ToRs) :

- ❖ आलुबालीको विकास संग सम्बन्धित राष्ट्रिय नीति, निर्देशन, कार्यविधि र मार्गदर्शनहरूको तर्जुमा गर्ने ।
- ❖ आलुबाली विकासको लागि राष्ट्रिय स्तरमा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, सुपरिवेक्षण र मूल्याङ्कन गर्ने ।
- ❖ मुलुकमा ठाउं सुहाउंदो उत्पादन र उत्पादकत्व बढ्दि गर्ने दृष्टिले उपयुक्त क्षेत्रहरूको लागि आलु उत्पादनको विशेष नीति (रणनीति, कार्य नीति), मार्गदर्शन र योजना तर्जुमा गर्ने ।
- ❖ आलु उत्पादन र उत्पादन उपरान्त/पछि (Production and Post-harvest) को आवश्यक प्रविधिहरू विकासको लागि अध्ययन/अनुसन्धान गर्न, गराउन सम्बन्धित राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरू (NARC, NAST, CPRI, CIP) संग समन्वय राख्ने र विकसित प्रविधिहरू आदान प्रदान गर्ने ।
- ❖ राष्ट्रिय स्तरमा आलुबालीको विकासका लागि विभिन्न विषयमा तालिम, कार्यशाला, गोष्ठि/सेमिनार र प्रदर्शनीहरू आयोजना गरी सरोकारवालाहरू : उत्पादक, व्यवसायी, प्रशोधनकर्ता, अनुसन्धानकर्ता र विकासे कार्यकर्ताहरू बीच अन्तरक्रिया गराउने ।
- ❖ राष्ट्रिय स्तरमा कृषक, प्राविधिक तथा व्यवसायीहरूलाई राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय तालिम तथा अध्ययन भ्रमण कार्यक्रमको व्यवस्था मिलाउने ।
- ❖ जिल्ला स्तरमा आलुबाली विकास कार्यक्रमहरू तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न आवश्यक नर्मस्, कार्यान्वयन निर्देशिका, मार्गदर्शन र कार्यविधि तयार पारी उपलब्ध गराउने ।
- ❖ आलुबालीको क्षेत्र विस्तारका लागि सम्भाव्य पकेट क्षेत्रहरू पहिचान गर्न अध्ययन र सर्वेक्षण गर्ने ।
- ❖ आलुबाली सम्बन्धि तथ्याङ्क अध्यावधिक गरि राख्ने र आवश्यकता अनुसार प्रकाशन गर्ने ।
- ❖ आलुबालीमा रोगकीरा लागेमा अनुसन्धान र अन्य सरोकारवाला निकायहरू संग समन्वयगरी समस्या समाधान गर्न पहल गर्ने ।
- ❖ विकसित उन्नतत प्रविधिहरू प्रचार प्रसार तथा विस्तार गर्ने ।
- ❖ सरकारी तथा निजी क्षेत्रमा उत्पादित पूर्व मूल बीउआलु (Pre-Basic Seed/PBS) विक्री वितरणमा सहजिकारण गर्ने तथा बीउआलु उत्पादनको सम्बन्धित सरोकारवालाहरू संग समन्वय गरी कार्यक्रम संचालन/कार्यान्वयन, सुपरिवेक्षण र मूल्याङ्कन गर्ने ।
- ❖ बीयां आलु (True Potato Seed/TPS) उत्पादन तथा विक्री वितरणमा समन्वय र सहजिकरण गर्ने ।

१.४ नियमित मुख्य कार्यक्रम/क्रियाकलापहरू :

- ❖ गुणस्तरीय बीउआलु उत्पादनमा सहयोग : सरकारी फार्म/केन्द्रहरू, कृषक समुह/सहकारी संस्थाहरू र निजीक्षेत्र मार्फत पूर्व मूल बीउआलु (पि.वि.एस.), आलु बियाँ (टि.पि.एस) र विभिन्न पुस्ताहरूको बीउआलु उत्पादन गर्न आवश्यक सेवा टेवा पुऱ्याउने ।

- ❖ जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरु संगको समन्वयमा बीउआलु उत्पादक कृषक समुह/ सहकारीहरुको निर्माण र सुदृढीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।
- ❖ सरकारी बागवानी फार्म/केन्द्रहरु मार्फत आलुबालीको जर्मप्लाज्म संकलन तथा सम्वर्द्धनमा सहयोग गर्ने ।
- ❖ नयाँ विकसित प्रविधीहरु प्रकाशन तथा प्रसार गर्ने ।
- ❖ तालिम, सेमिनार र अन्तरक्रिया/गोष्ठी संचालन गर्ने ।
- ❖ संचालित कार्यक्रमहरुको अनुगमन, सुपरीवेक्षण र मूल्याङ्कन गर्ने ।
- ❖ सरोकारवाला राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय संघ/संस्थाहरु संग समन्वय गर्ने ।
- ❖ समन्वयात्मक अध्ययन/अनुसन्धान संचालन गर्ने, गराउने ।
- ❖ आलुबाली संग सम्बन्धित तथ्याङ्क संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने ।
- ❖ आलुबालीसंग सम्बन्धित योजना तर्जुमा र निति निर्माणमा सम्लग्न हुने ।

१.५ आलुबाली विकास कार्यक्रम संग सम्बन्धित फार्म/ केन्द्रहरु:

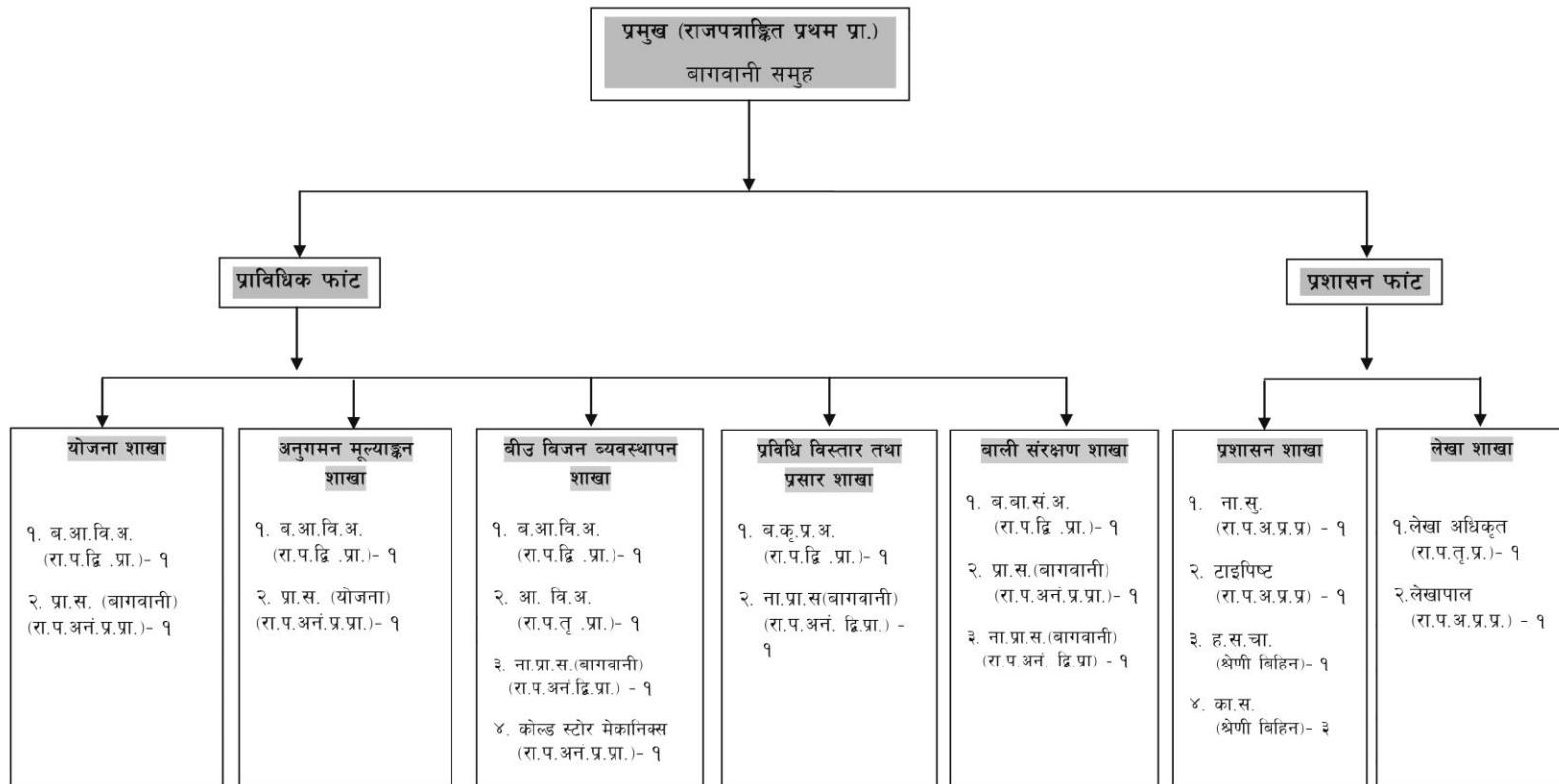
आलुबाली विकास कार्यक्रम संग सम्बन्धित विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने कृषि विभाग अन्तर्गत देशभर छारिएर रहेका कुल १० वटा बागवानी फार्म/केन्द्रहरु मध्ये तपशिल अनुसारका ५ वटा बीउआलु उत्पादन एवं बागवानी फार्म/केन्द्रहरु तरकारी विकास निर्देशनालयको प्रत्यक्ष प्रशासनिक मातहतमा रहेका छन भने अन्य ५ वटा बागवानी फार्म/केन्द्रहरु फलफूल विकास निर्देशनालय अन्तर्गत पर्दछन (तालिका नं. १) । ती फार्म/केन्द्रहरुलाई राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम बाट आवश्यकता अनुसारको प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउनुका साथै तीनिहरु बाट संचालन गरिएका आलुबाली विकास कार्यक्रम संग सम्बन्धित क्रियाकलापहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने गरिन्छ ।

तालिका नं. १ आलुबाली विकास संग सम्बन्धित कृषि विभाग अन्तर्गतका बागवानी फार्म/केन्द्रहरु

क्र.सं.	फार्म/केन्द्रहरु
१	न्यूक्लियस बीउ आलु केन्द्र, निगाले, सिन्धुपाल्चोक
२	आलुबाली विकास केन्द्र, दार्मा, हुम्ला
३	बागवानी विकास केन्द्र, जौबारी, इलाम
४	तरकारी जर्मप्लाज्म संकलन तथा तरकारी बीउ उत्पादन केन्द्र, डेल्खुरा
५	मसला बाली विकास केन्द्र, पांचखाल, काभ्रे
६	उण्ण प्रदेशिय बागवानी केन्द्र, नवलपुर, सर्लाही
७	शितोष्ण फलफूल रुटस्टक विकास केन्द्र, बोच, दोलखा
८	शितोष्ण बागवानी नर्सरी केन्द्र, दामन, मकवानपुर
९	शितोष्ण बागवानी विकास केन्द्र, मार्फा, मुस्ताङ
१०	बागवानी केन्द्र, फाल्तु, सोलुखुम्बु

१.६ सांगठनिक तालिका :

राष्ट्रीय आलुबाली विकास कार्यक्रम, खुमलटार, ललितपुर

१.७ कर्मचारीहरुको पदपूर्ति विवरण :

क्र.सं.	पद	श्रेणी	स्विकृत दरवन्दी	पदपूर्ति	रिक्त	कैफियत
१	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	१	१	-	PACT काज
२	बरिष्ठ आलुबाली विकास अधिकृत (बागवानी)	रा.प.द्वि.प्रा.	३	३	-	
३	बरिष्ठ कृषि प्रसार अधिकृत	रा.प.द्वि.प्रा.	१	१	-	IWRMP काज
४	बरिष्ठ बाली संरक्षण अधिकृत	रा.प.द्वि.प्रा.	१	-	१	
५	आलुबाली विकास अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	१	१	-	
६	लेखा अधिकृत	रा.प.तृ.प्रा.	१	१	-	
७	लेखापाल	रा.प.अ.प्र.प्र.	१	१	-	को.ले.नि.का. काज
८	नायब सुब्बा	रा.प.अ.प्र.प्र.	१	-	१	
९	प्राविधिक सहायक, बागवानी	रा.प.अ.प्र.प्रा.	२	२		
१०	प्राविधिक सहायक, एग्री. ईको.	रा.प.अ.प्र.प्रा.	१	१	-	
११	टा.ना.सु.	रा.प.अ.प्र.प्र.	१	१	-	
१२	नायब प्राविधिक सहायक	रा.प.अ.द्वि.प्रा.	३	२	१	
१३	कोल्डस्टोर मेकानिक्स		१	-	१	
१४	हलुका सवारी चालक	क्षेणी विहिन	१	-	१	१ जना करारमा
१५	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहिन	३	२	१	१ जना करारमा
	जम्मा		२२	१६	६	२ जना करारमा

१.८ कार्यरत कर्मचारीहरुको नामावली (२०७३ असार मसान्त सम्म) :

क्र.सं.	कार्यरत कर्मचारी	श्रेणी	पद	ठेगाना	सम्पर्क नं.
१	गोविन्द प्रसाद शर्मा	रा.प.प्र.प्रा.	प्रमुख	बुटवल न.पा.	९८५१२१०३२०
२	खगेन्द्र प्रसाद शर्मा	रा.प.द्वि.प्रा.	ब.आ.वि.अ.	धनगढी उप.म.न.पा., कैलाली	९८६८८६४८६२
३	श्याम प्रसाद ढकाल	रा.प.द्वि.प्रा.	ब.आ.वि.अ.	पञ्चमुल-६, स्याङ्गजा	९८५१२३५६८७
४	बीर बहादुर थापा	रा.प.द्वि.प्रा.	ब.आ.वि.अ.	हर्मि ५, गोरखा	९८४६३००६९२
५	प्रकास राज विष्ट	रा.प.द्वि.प्रा.	व.क.प्र.अ.	चितवन म.न.पा	९८५१७६९२८
६	रित्त	रा.प.द्वि.प्रा.	व.वा.सं.अ.	-	
७	शम्भु प्रसाद आचार्य	रा.प.तृ.प्र.	लेखा अधिकृत	ल.पु. म.न.पा., तालिसखेल १४	९८४९२८६२९५
८	शोभा शर्मा	रा.प.तृ.प्रा.	आ.वा.वि.अ.	किर्तिपुर न.पा. ४, काठमाडौं	९८४९४२२४९०
९	विश्वराज पन्थी	रा.प.अ.प्र.प्र.	लेखापाल	-	९८४१३८९२९६
१०	दान सिंह महरा	रा.प.अ.प्र.प्रा.	प्रा.स. (एगू.ईको)	मे.न.पा. २, सलेना, बैतडी	९८४८७७९६५२१
११	लक्ष्मी आचार्य (तिवारी)	रा.प.अ.प्र.प्रा.	प्रा.स. (बागवानी)	भरतपुर न.पा. १०, चितवन	८४७४३८०३८
१२	दिपक राज ढकाल	रा.प.अ.प्र.प्रा.	प्रा.स. (बागवानी)	मनोहरा न.पा. १०, काठमाडौं	९८४९६९४३२२
१३	चन्द्रादेवी बम	रा.प.अ.प्र.प्र.	टा.ना.स.	धौलागोह २, कालिकोट	९८४८३०२८७४
१४	रित्त	रा.प.अ.प्र.प्र.	नायव सुव्वा	-	९८४२७९६६६६
१५	गणेश प्रसाद फुयाल	रा.प.अ.द्वि.प्रा.	ना.प्रा.स. (बागवानी)	गोलदुंगा- ६, काठमाडौं	९८४९०२४७९१
१६	राजन पौडेल	रा.प.अ.द्वि.प्रा.	ना.प्रा.स. (बागवानी)	चाँगु न.पा. ५, भक्तपुर	९८४९०४३०९७
१७	रित्त	रा.प.अ.द्वि.प्रा.	ना.प्रा.स. (बागवानी)	-	
१८	रित्त		कोल्डस्टोर मेकानिक्स	-	
१९	सानुकाजी महजन	श्रेणी विहिन	कार्यालय सहयोगी	महालक्ष्म न.पा. ११, ललितपुर	९८४३५७६६३६
२०	सुरेन्द्र तामाङ	श्रेणी विहिन	कार्यालय सहयोगी	गोकर्णश्वर न.पा., काठमाडौं	९८६७००२८९०
२१	भिमराज श्रेष्ठ	क्षेणी विहिन	ह.स.चा. (करार)	का.म.न.पा. ३, धापासी	९८४९२२४८९०
२२	सजिला थापा	श्रेणी विहिन	का.स. (करार)	ठेचो ९, ललितपुर	९८४०३२५०२३
	जम्मा दरबन्दी संख्या २२ जना। लेखा अधिकृत शम्भुप्रसाद आचार्यले मिति २०७४ जेष्ठ १६ गते देखि लागु हुने गरी राजिनामा दिनु भएको र निजको ठाउँमा लेखा अधिकृत रामचन्द्र घिमिरे नयाँ नियुक्ति लिई आउनु भएको।				

१.९ हालसम्म भएका कार्यालय प्रमुखको नामावली :

क्र.सं.	प्रमुखको नाम	पद	श्रेणी	कार्यरत अवधि	
				देखि	सम्म
१	श्री जनकदेव शाक्य	प्रमुख	का.मु. रा.प.प्र.प्रा.	२०२९	२०३५/८/१५
२	श्री बाबुकाजी भुमी	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	२०३५/८/१६	२०४९/७/३०
३	श्री सुरथ बाबु अर्याल	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	२०४९/८/१	२०५५/२/३१
४	श्री तारा लामा	प्रमुख	रा.प.द्वि.प्रा.	२०५५/३/१	२०६०/५/२८
५	श्री चुटराज गुरुड	प्रमुख	रा.प. द्वि.प्रा.	२०६०/५/२९	२०६१/१/१६
६	श्री तारा लामा	प्रमुख	रा.प. द्वि.प्रा.	२०६१/१/१९	२०६२/११/२९
७	श्री शम्भु प्रसाद ढकाल	नि.प्रमुख	रा.प. द्वि.प्रा.	२०६२/१२/१	२०६३/९/२
८	श्री गजेन्द्रसेन निरौला	नि.प्रमुख	रा.प. द्वि.प्रा.	२०६३/९/३	२०६६/२/९
९	श्री नारायण प्रसाद घिमिरे	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	२०६६/२/१०	२०६६/३/२४
१०	श्री गोविन्द प्रसाद शर्मा	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	२०६६/४/६	२०६८/११/५
११	श्री श्याम प्रसाद ढकाल	नि.प्रमुख	रा.प.द्वि.प्रा.	२०६८/११/६	२०६९/३/३१
१२	श्री शम्भु प्रसाद ढकाल	नि.प्रमुख	रा.प.द्वि.प्रा.	२०६९/४/१	२०६९/८/२३
१३	श्री दिपक पौडेल	नि.प्रमुख	रा.प.द्वि.प्रा.	२०६९/८/२४	२०६९/१२/३०
१४	श्री बेनी बहादुर बस्नेत	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा	२०७०/१/७	२०७१/२/४
१५	श्री श्याम प्रसाद ढकाल	नि.प्रमुख	रा.प.द्वि.प्रा.	२०७१/२/५	२०७२/२/२४
१६	श्री राम प्रकाश साह	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	२०७२/२/२५	२०७२/९/२३
१७	श्री श्याम प्रसाद ढकाल	नि.प्रमुख	रा.प.द्वि.प्रा.	२०७२/९/२४	२०७२/१२/२
१८	डा. हरी बहादुर कै.सी.	प्रमुख	रा.प.प्र.प्रा.	२०७२/१२/३	२०७३/९/२५
१९	श्री खगेन्द्र प्रसाद शर्मा	नि.प्रमुख	रा.प.द्वि.प्रा.	२०७३/९/२६	हालसम्म

**“गुणस्तरयुक्त बीउआलु” को प्रयोगले मात्र पनि
४९ % सम्म उत्पादनमा बृद्धि ल्याउन
सकिन्छ ।**

१.१० नागरिक बडापत्र :

क्र.सं.	संचालन गरिने कार्यक्रम/क्रियाकलाप	कार्यविधि	सेवा प्रदान गर्ने कर्मचारी तथा शाखा	जिम्मेवार अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर
१	आलुबाली विकास संग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम निर्माणमा सहयोग	सम्बन्धित माथिल्ला निकायहरुको निर्देशन तथा संलग्नतामा आलुबाली विकास संग सम्बन्धित नीति, निर्देशिका, कार्यविधि र कार्यक्रम निर्माणको प्रस्ताव तयार पार्ने ।	प्रा.स./ना.प्रा.स. योजना शाखा (कोठा नं. ३)	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	योजना तर्जुमाको बखत १ महिना	निःशुल्क
२	बीउआलु आपूर्ति व्यवस्था : क) पूर्व मूल बीउआलु (पि.बि.एस.) विक्री वितरणमा समन्वय र सहजीकरण ख) आलु बीयाँ (टि.पि.एस.) को व्यवस्था तथा समन्वय र विक्री वितरण	राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम, बागवानी फार्म/ केन्द्र, जि.कू.वि.का. तथा बीउआलु उत्पादक कृषक समुह/सहकारी /संस्थाहरु/ र नीजि क्षेत्रको समेत समन्वयमा मांग अनुसार पि.बि.एस. र टि.पि.एस. तथा विभिन्न पुस्ताको बीउआलु आपूर्ति गर्न व्यवस्था मिलाउने ।	प्रा.स./ना.प्रा.स. बीउ विजन व्यवस्थापन शाखा (कोठा नं. ११)	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	टि.पि.एस. को हकमा स्टक भएमा १ घण्टा भित्र र पि.बि.एस. को हकमा मांग गरेको भोली पल्ट । अन्य विभिन्न पुस्ताको बीउआलुको आपूर्ति, उत्पादक समूह/ संस्थाहरु संगको समन्वयमा हुने	बीउआलु उत्पादकहरुले तोके बमोजिमको मूल्य

क्र.सं.	संचालन गरिने कार्यक्रम/क्रियाकलाप	कार्यविधि	सेवा प्रदान गर्ने कर्मचारी तथा शाखा	जिम्मेवार अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर
					हुनाले आवश्यकता अनुसार समय लाग्ने ।	
३	प्राविधिक सेवा/टेवा :	लिखित वा मौखिक अनुरोधका साथै इमेल बाट समेत सहयोग लिन सकिने ।	प्रा.स./ना.प्रा.स. प्रविधि विस्तार तथा प्रसार शाखा (कोठा नं. ११)	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	प्राविधिक सेवाको प्रकृति र आवश्यकता अनुसार समय लाग्ने ।	निःशुल्क
	क) गुणस्तरीय बीउआलु उत्पादन कार्यक्रम	सम्बन्धित जि.कू.वि.का.हरु र बागवानी फार्म/केन्द्रहरु संग समन्वय गरी आलुको बीज बृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्न सहयोग पुर्याउने ।	प्रा.स./ना.प्रा.स. बीउ विजन व्यवस्थापन शाखा र प्रविधि विस्तार तथा प्रसार शाखा (कोठा नं. ११)	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	स्थान विशेष र आवश्यकता अनुसार समय लाग्ने ।	निःशुल्क
	ख) आलुबाली विकास सम्बन्धि प्रविधि प्रसार	सम्बन्धित जि.कू.वि.का.हरु र कृषक समूह/सहकारीहरु संग समन्वय गरी खायन तथा बीउआलु उत्पादनको पकेट क्षेत्र निर्माण तथा उत्पादन र प्रदर्शन कार्यक्रम संचालन	प्रा.स./ना.प्रा.स. प्रविधि विस्तार तथा प्रसार शाखा र बीउ विजन व्यवस्थापन शाखा (कोठा नं. ११)	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	स्थान विशेष र आवश्यकता अनुसार समय लाग्ने ।	निःशुल्क

क्र.सं.	संचालन गरिने कार्यक्रम/क्रियाकलाप	कार्यविधि	सेवा प्रदान गर्ने कर्मचारी तथा शाखा	जिम्मेवार अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर
		गर्न सहयोग पुर्याउने ।				
	ग) बीउआलु भण्डारण व्यवस्थापन प्रविधि बारे सेवा टेवा र रष्ट्रिक स्टोरमा आर्थिक अनुदान ।	स्वीकृत बजेटको अधिनमा रही सम्बन्धित जि.कृ.वि.का.हरु संगको समन्वयमा जिल्लाको मांग अनुसार रष्ट्रिक स्टोर र र्याक निर्माण गर्ने प्राविधिक सहयोग तथा अनुदान प्रदान गर्ने ।	प्रा.स./ना.प्रा.स. प्रविधि विस्तार तथा प्रसार शाखा र बीउ विजन व्यवस्थापन शाखा (कोठा नं. ११)	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	स्थान विशेष र आवश्यक्ता अनुसार समय लाग्ने	निःशुल्क
४	बीउआलु र खायन आलु उत्पादन तथा भण्डारणको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने ।	सरकारी त्रागवानी फार्म/केन्द्रहरु, जि.कृ.वि.का.हरु बीउआलु उत्पादक कृषक समुह/ संस्थाहरु तथा अन्य सरोकारवाला संस्थाहरुको अनुगमन गरी प्राविधिक समस्या निराकरणमा सहयोग पुर्याउने ।	प्रा.स./ना.प्रा.स. अनुगमन, मूल्यांकन शाखा (कोठा नं. २)	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	अनुगमनको कार्यक्रम र अनुगमन स्थल अनुसार आवश्यक समय	निःशुल्क
५	तालिम कार्यक्रम संचालन तथा	कृषि तालिम निर्देशनालय, क्षेत्रीय कृषि तालिम केन्द्रहरु	प्रा.स./ना.प्रा.स. प्रविधि विस्तार तथा	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	तालिमको अवधि र प्रकृति अनुसार	निःशुल्क (प्रशिक्षक

क्र.सं.	संचालन गरिने कार्यक्रम/क्रियाकलाप	कार्यविधि	सेवा प्रदान गर्ने कर्मचारी तथा शाखा	जिम्मेवार अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर
	तालिममा प्रशिक्षक उपलब्ध गराउने ।	तथा अन्य सरकारी एंव गैर सरकारी संघ/संस्थाहरुको समन्वयमा कार्यक्रम संचालन गर्ने र आवश्यक सहयोग पुर्याउने ।	प्रसार शाखा (कोठा नं. ११)		आवश्यक समय	उपलब्ध गराउदा नियमानुसार भत्ता उपलब्ध गराउनु पर्ने)
६	प्रविधि विस्तारको लागि प्रविधिहरु प्रकाशन र वितरण ।	स्वीकृत बजेटको अधिनमा रही जिल्लाको एवं कृषकहरुको मांग अनुसारको विषयमा पुस्तिका, पोष्टर, फोलडर, फ्लेक्स प्रिन्ट आदि तयार पारी वितरण गर्ने ।	प्रा.स./ना.प्रा.स. प्रविधि विस्तार तथा प्रसार शाखा (कोठा नं. ११)	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	प्रकाशनको किसिम अनुसार आवश्यक समय	निःशुल्क
७	आलुबाली संग सम्बन्धित तथ्यांकहरु अध्यावधिक गर्ने (राष्ट्रिय स्तर) ।	जि.कृ.वि.का.हरु लगायत सरोकार वाला सरकारी / गैर सरकारी र नीजी क्षेत्रको समन्वयमा तथ्यांकहरु अध्यावधिक गरी वार्षिक रूपमा प्रकाशन गर्ने ।	प्रा.स./ना.प्रा.स. योजना शाखा (कोठा नं. ३)	बरिष्ठ आ.वि.अ. /आ.वि.अ.	एउटा आ.व.को अन्त्य देखि अर्को आ.व.को प्रथम चौमासिक सम्म	निःशुल्क
८	प्रशासन सम्बन्ध	निवेदन/पत्र	ना.सु. प्रशासन शाखा (कोठा नं. ८)	ना.सु	तत्काल देखि केही घण्टा	निःशुल्क

क्र.सं.	संचालन गरिने कार्यक्रम/क्रियाकलाप	कार्यविधि	सेवा प्रदान गर्ने कर्मचारी तथा शाखा	जिम्मेवार अधिकारी	सेवाको लागि लाग्ने समय	लाग्ने दस्तुर
९	लेखा तथा आर्थिक प्रशासन सम्बन्ध	निवेदन, विल, भर्पाई र सम्झौता पत्र आदिको आधारमा भुक्तानी दिने।	लेखा अधिकृत/लेखापाल लेखाशाखा (कोठा नं. १०)	लेखा अधिकृत	केही दिन	नियमानुसार दरभाउ पत्र फार्म खरिदमा शुल्क लाग्ने अन्यमा निःशुल्क

सूचना अधिकारी

श्याम प्रसाद ढकाल

व.आ. वि.अ

सम्पर्क नं. : ९८५१२३५६८७

गुनासो एवं उजुरी सुन्ने अधिकारी

खगेन्द्र प्रसाद शर्मा

नि. कार्यक्रम प्रमुख

सम्पर्क नं. ९८५११७१०९६

खण्ड-२

आलुबाली सम्बन्ध राष्ट्रिय तथ्याङ्क

आलुबाली सम्बन्धि राष्ट्रिय तथ्याङ्क

२.१ नेपालमा आलुबालीको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व सम्बन्धि विवरण :

AREA, PRODUCTION & YIELD OF POTATO IN NEPAL

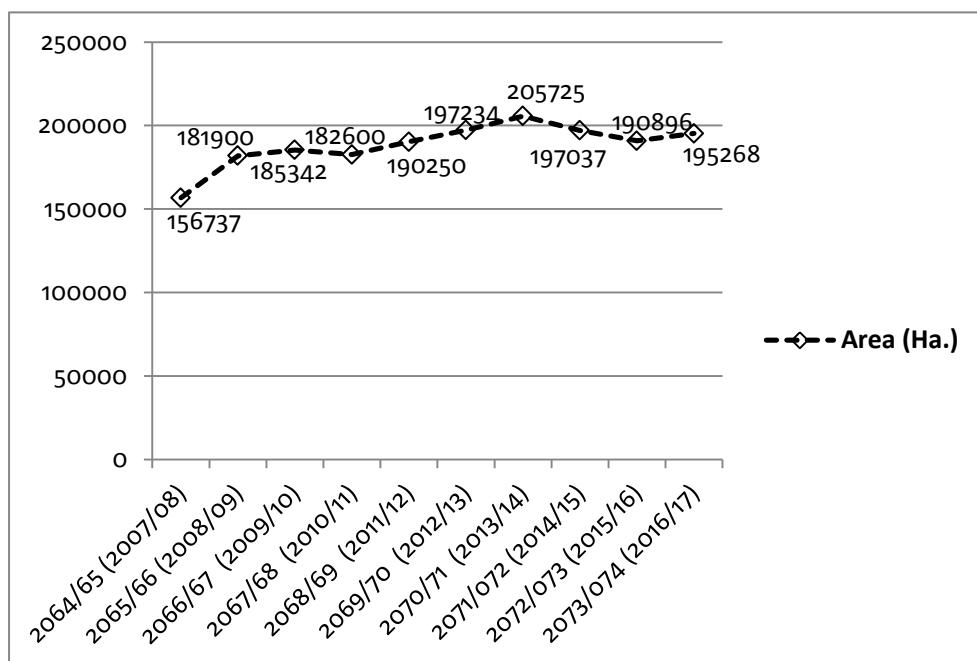
(Area in Hectare, Production in Metric Tons and Yield in Kg. per Hectare)

S.N.	FISCAL YEAR	AREA (Ha.)	PRODUCTION (Mt.)	YIELD (Kg./Ha.)
1.	2031/32 (1974/75)	53750	307483	5700
2.	2032/33 (1975/76)	53280	313509	5900
3.	2033/34 (1976/77)	52290	270025	5200
4.	2034/35 (1977/78)	50650	271870	5400
5.	2035/36 (1978/79)	50700	278980	5500
6.	2036/37 (1979/80)	51330	278400	5400
7.	2037/38 (1980/81)	49580	280540	5700
8.	2038/39 (1981/82)	52012	321100	6200
9.	2039/40 (1982/83)	59201	371970	6300
10.	2040/41 (1983/84)	58880	388060	6600
11.	2041/42 (1984/85)	65540	420160	6411
12.	2042/43 (1985/86)	69960	356720	5099
13.	2043/44 (1986/87)	74310	395110	5317
14.	2044/45 (1987/88)	80180	566950	7071
15.	2045/46 (1988/89)	81570	640910	7875
16.	2046/47 (1989/90)	83350	671810	8060
17.	2047/48 (1990/91)	84280	738030	8757
18.	2048/49 (1991/92)	85300	732860	8592
19.	2049/50 (1992/93)	87020	733300	8427
20.	2050/51 (1993/94)	89664	748913	8352
21.	2051/52 (1994/95)	97634	838932	8593
22.	2052/53 (1995/96)	106000	898350	8475
23.	2053/54 (1996/97)	110850	997400	8998
24.	2054/55 (1997/98)	116290	971680	8356
25.	2055/56 (1998/99)	118043	1091218	9244
26.	2056/57 (1999/00)	122620	1182500	9644
27.	2057/58 (2000/01)	129019	1313717	10182
28.	2058/59 (2001/02)	135093	1472757	10902
29.	2059/60 (2002/03)	140171	1531315	10925
30.	2060/61 (2003/04)	143027	1643357	11490
31.	2061/62 (2004/05)	146789	1738840	11846

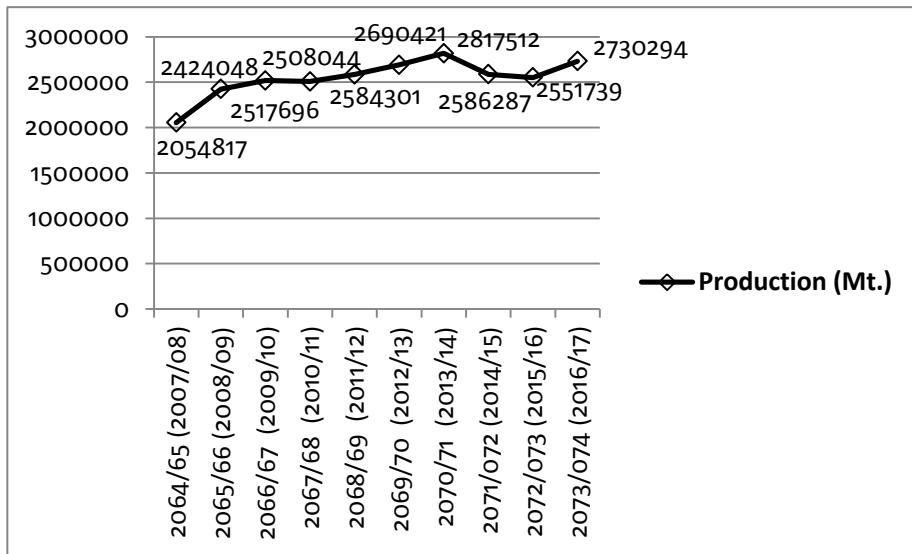
S.N.	FISCAL YEAR	AREA (Ha.)	PRODUCTION (Mt.)	YIELD (Kg./Ha.)
32.	2062/63 (2005/06)	150864	1974755	13090
33.	2063/64 (2006/07)	153534	1943246	12657
34.	2064/65 (2007/08)	156737	2054817	13110
35.	2065/66 (2008/09)	181900	2424048	13326
36.	2066/67(2009/10)	185342	2517696	13584
37	2067/68(2010/11)	182600	2508044	13735
38	2068/69(2011/12)	190250	2584301	13584
39	2069/70(2012/13)	197234	2690421	13641
40	2070/71(2013/14)	205725	2817512	13695
41	2071/072 (2014/15)	197037	2586287	13126
42	2072/073 (2015/16)	190896	2551739	13367
43	2073/074 (2016/17)	195268	2730294	13982

Source : Stastistical Information on Nepalese Agriculature, MoAD

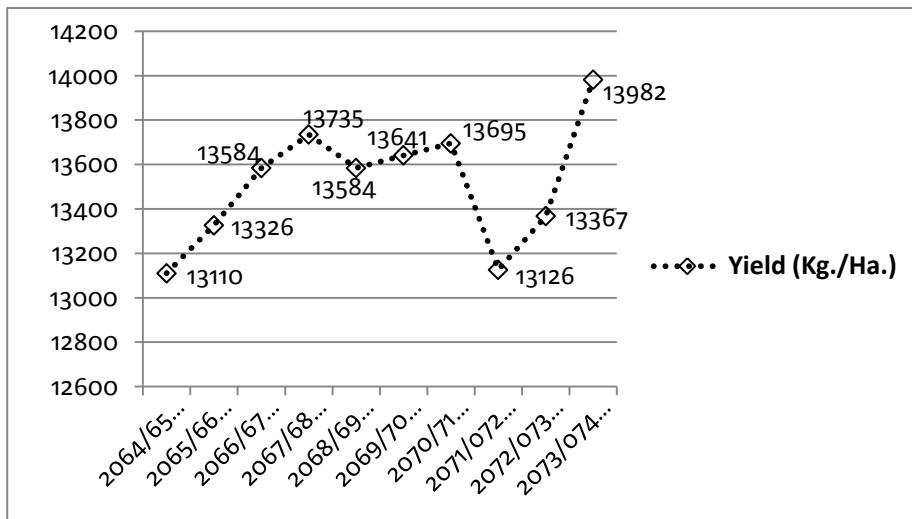
Graph 1a : Trend of Change in Area, of Potato for last 10 years

Graph 1b: Trend of Change in Production of Potato for last 10 years

Graph 1c: Trend of Change in Production of Potato for last 10 years

माथि उल्लेखित तथ्याङ्क एवं ग्राफहरूको विश्लेषण गर्दा, क्षेत्रफल उत्पादन र उत्पादकत्वमा केही उतार चढाब हुने गरेको देखिन्छ (Graph 1a, 1b and 1c). आउंदा वर्षहरूमा आलुबालीको क्षेत्रफलमा वृद्धि हुने सम्भावना कमै रहेकोले बढाउ जनसंख्याको मांग बमोजिम आलु उत्पादन बढाउन अब उत्पादकत्वमा नै अझै वृद्धि ल्याउनु पर्ने अवस्था रहेको छ।

२.२ आ.व. २०७३/०७४ मा आलुबालीको उत्पादन :

आ.व.२०७३/७४ मा आलुबालीले ढाकोको क्षेत्रफल १,९५,२६८ हेक्टर रहेको छ भने उत्पादन २७,३०,२९४ मे.टन भएको छ। गत आर्थिक वर्ष भन्दा यस आर्थिक वर्षमा ४,३७२ हेक्टरले क्षेत्रफल विस्तार भएको र १,७८,५४ मे.टनले उत्पादनमा बढ्दि भएको तथ्याङ्कले देखाएको छ, जुन प्रतिशतका हिसाबले क्रमशः २.२९ % र ७.०% बढी हो (तालिका नं. २)। विभिन्न जिल्लाहरु बाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार आलुबालीको क्षेत्रफल र उत्पादन बढ्दि हुनुका मुख्य कारणहरु निम्नानुसार रहेको जनाएको छ।

१. अन्य बालीहरुको तुलनामा आलुबालीको उत्पादन अधिक हुने भएकोले आलु खेती प्रति कृषकको आकर्षण बढ्नु।
२. आलुको बजार मूल्य पनि अन्य कतिपय बालीहरुको भन्दा राम्रो हुनु।
३. विदेश बाट फर्केका युवा कृषकहरुले विदेशमा सिकेका उन्नत प्रविधिहरु अबलम्बन गर्नु।
४. उन्नत बीउआलुको उपलब्धता बढ्दै गएको तथा अनुकूल मौसम।

तालिका नं. २ गत २ आर्थिक वर्षहरुमा हासिल भएको आलु उत्पादनको तुलनात्मक स्थिति

आ.व. २०७२/०७३			आ.व. २०७३/०७४			% परिवर्तन		
क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)
१९०८९६	२५५१७४०	१३.३७	१,९५,२६८	२७,३०,२९४	१३.८९	२.२९	७.०	३.८९

२.३ नेपालमा आलुबाली उत्पादन सम्बन्धि प्रमुख समस्याहरु :

- अप्रयाप्त भौतिक पूर्वाधार तथा संगठित बजारको अभाव
- उत्पादन सामाग्रिहरुको कमि (बीउ, मल आदि)
- रोग तथा किराको प्रकोप(डदुवा रोग तथा रातो कमीला)
- वितरीत पूर्व मूल बीउआलुको न्यून प्रतिफल दर (३-४ वर्ष सम्म विज बढ्दि नगरिनु)
- बजेटको अभावमा पर्याप्त कृषि तालीम तथा प्राविधिक सहायताको अभाव
- बढ्दो उत्पादन लागत
- भण्डारणको अप्रयाप्तता

२.४ उपलब्ध पूर्वाधारहरु :

- आलुबाली विकासका लागि छुट्टै राष्ट्रिय स्तरको कार्यक्रम/कार्यालय
- आलुबाली विकासका लागि छुट्टै फार्म/केन्द्रहरु

- आलुवाली अनुसन्धानका लागि अनुसन्धान निकाय : राष्ट्रिय आलुवाली अनुसन्धान कार्यक्रम तथा यस अन्तर्गतको टिस्यूक्लचर प्रयोगशाला
- सामाजिक पूर्वाधारहरु : संगठित कृषक समुह तथा सहकारी संस्थाहरु
- खायन तथा बीउआलु भण्डारणका लागि भण्डारण सुविधा (कुल १,०५,१०० मे.टन क्षमता)
 - कोल्ड स्टोरहरु : ५१
 - रष्ट्रिक स्टोर : करीब १८० वटा
- निजी क्षेत्रबाट आलु बिँया (टि.पि.एस.) तथा पी.बी.एस. को उत्पादन क्षमता विकास (टिस्यूक्लचर ल्याब, स्क्रिनहाउस र तालिम प्राप्त जनशक्ती)।

“आलुको पूर्व मूल बीउ (PBS) अमूल्य छ, अतः दाना-दानाको मूल्यको सदुपयोग गर्नु/गराउनुहोस ।”

२.५. जिल्ला र क्षेत्र अनुसार आलुबालीको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व स्थिति (२०७३/०७४) :

District and Region wise Area, Production and Yield of Potato (2016/17)

DISTRICT	WINTER SEASON POTATO			RAINY SEASON POTATO			TOTAL		
	AREA (ha.)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (mt./Ha.)	AREA (ha.)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (Kg/Ha.)	AREA (ha)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (mt./Ha.)
TAPLEJUNG	900	10800	12	3025	37545	12.41	3925	48345	12.3
SANKHUWASABHA	1400	15400	11	1225	12985	10.6	2625	28385	10.8
SOLUKHUMBU	125	1475	11.8	10020	155310	15.5	10145	153799	15.45
E. MOUNTAIN	2425	27675	11.41	14270	205840	14.42	16695	230529	13.81
PANCHTHAR	700	7350	10.5	1775	25443.6	14.33	2475	32793.6	13.25
ILLAM	4795	68089	14.2	2020	27270	13.50	6815	95359	13.99
TERHATHUM	751	9012	12	2274	25468.8	11.20	3025	33810	11.6
DHANKUTA	840	21953.5	26.13	1265	17267	13.65	2105	39220.5	18.63
BHOJPUR	1280	14356	11.21	1920	21390	11.14	3200	35746	11.17
KHOTANG	714	8568	12000	2195	25242	11.50	2909	33810	11.6
OKHALDHUNGA	14	63	4500	1480	15688	10.60	1494	15751	10.5
UDAYAPUR	570	6840	12	195	2047.5	10.50	765	8887.5	11.62
E. HILLS	9664	136231.5	14.10	13124	159816.9	12.18	22788	295377.6	12.96
JHAPA	14760	221843	15.03	0	0	0	14760	221843	15.03
MORANG	5700	79300	13.91	250	3000	12	5950	82300	13.83
SUNSARI	2850	48450	17	50	750	15	2900	49200	16.96
SAPTARI	5585	50265	9	0	0	0	5585	50265	9
SIRAHA	1850	22200	12	0	0	0	1850	22200	12
E. TERAI	30745	422058	13.73	300	3750	12.50	31045	425808	13.72
Eastern Region	42834	585964.5	13.68	27694	369406.9	13.34	70528	951714.6	13.49
DOLAKHA	450	6533	14.5	2550	47467	18.61	3000	54000	18
SINDHUPALCHOK	4885	61095.96	12.51	300	2713.5	9.05	5185	63809.46	12.31
RASUWA	879	14837	16.9	1630	21061	12.92	2509	35898	14.31
C. MOUNTAIN	6214	82465.96	13.27	4480	71241.5	15.90	10694	153707.46	14.37
RAMECHHAP	632	7584	12	2626	32825	12.5	3258	40409	12.4
SINDHULI	218	3380	15.5	105	1500	14.3	323	4880	15.1

DISTRICT	WINTER SEASON POTATO			RAINY SEASON POTATO			TOTAL		
	AREA (ha.)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (mt./Ha.)	AREA (ha.)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (Kg/Ha.)	AREA (ha)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (mt./Ha.)
KAVRE	7775	153945	19.8	1970	31914	16.2	9745	185859	19
BHAKTAPUR	841	15558.5	18.5	312	5928	19	1153	21486.5	18.63
LALITPUR	740	14430	19.5	250	4500	18	990	18930	19.12
KATHMANDU	1800	32400	18	1200	21600	18	3000	19550	18
NUWAKOT	3620	65882	18.2	760	10032	13.2	4380	75914	17.33
DHADING	1541	24347.8	15.8	118	1675.6	14.2	1659	26023.4	15.69
MAKAWANPUR	2924	43684.56	14.94	2015	29902.6	14.84	4939	73587.16	14.9
C. HILLS	20091	361211.86	17.98	9356	139877.2	14.95	29447	466639.06	15.85
DHANUSA	2325	34875	15	0	0	0	2325	34875	15
MAHOTTARI	3650	46720	12.8	0	0	0	3650	46720	12.8
SARLAHI	1350	19980	14.8	0	0	0	1350	19980	14.8
RAUTAHAT	2696	36396	13.5	0	0	0	2696	36396	13.5
BARA	7045	126810	18	0	0	0	7045	126810	18
PARSA	1050	15750	15	0	0	0	1050	15750	15
CHITWAN	1918	36442	19	0	0	0	1918	36442	19
C. TERAI	20034	316973	15.82	0	0	0	20034	316973	15.82
Central Region	46339	760650.82	16.41	13836	211118.7	15.26	60175	937319.52	15.58
MANANG	0	0	0	648	9007.2	13.9	648	9007.2	13.9
MUSTANG	0	0	0	285	3699	12.97	285	3699	12.97
W. MOUNTAIN	0	0		933	12706.2	13.62	933	12706.2	13.62
GORKHA	2054	29592	14.4	465	5588	12	2519	35180	13.96
LAMJUNG	1675	18425	11	213	2390.5	11.22	1888	20815.5	11.03
TANAHU	592	5653.6	9.55	208	1986.4	9.55	800	7640	9.55
KASKI	1584	20078.7	12.6	116.27	1046.43	9	1700.27	21083.35	12.4
PARBAT	1410	21150	15.5	150	1770	11.8	1560	22920	14.7
SYANGJA	855	12312	14.4	20	190	9.5	875	12502	14.3
PALPA	730	9125	12.5	0	0	0	730	9125	12.5
MYAGDI	860	7740	9	755	8683	11.5	1615	16423	10.17
BAGLUNG	2000	24000	12	1000	11610	11.61	3000	35610	11.87

DISTRICT	WINTER SEASON POTATO			RAINY SEASON POTATO			TOTAL		
	AREA (ha.)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (mt./Ha.)	AREA (ha.)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (Kg./Ha.)	AREA (ha)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (mt./Ha.)
GULMI	414	3877.4	9.37	98	833	8.5	512	4710.4	9.2
ARGHAKHANCHI	695	5733.74	8.25	0	0	0	695	5733.74	8.25
W. HILLS	12869	157687.44	12.25	3025.27	34097.33	11.27	15894.27	191742.99	12.06
NAWALPARASI	1655	18205	11	0	0	0	1655	18205	11
RUPANDEHI	3935	55711.8	14.16	0	0	0	3935	55711.8	14.16
KAPILBASTU	2515	26450	10.52	0	0	0	2515	26450	10.52
W. TERAI	8105	100366.8	12.38	0	0	0	8105	100366.8	12.38
Western Region	20974	258054.24	12.30	3958.27	46803.53	11.82	24932.27	304815.99	12.23
DOLPA	0	0	0	900	10465	11.63	900	10465	11.63
MUGU	162	1458	9	425	4165	9.8	587	5623	9.58
HUMLA	0	0	0	1024	7784	7.6	1024	7784	7.6
JUMLA	0	0	0	2600	26500	10.2	2600	26500	10.2
KALIKOT	0	0	0	1521	17813	11.71	1521	17813	11.71
MW. MOUNTAIN	162	1458	9	6470	66727	10.31	6632	68185	10.28
RUKUM	750	10500	14	843	13030	15.45	1593	23530	14.8
ROLPA	850	11196	13.17	248	1980	7.98	1098	13176	12
PYUTHAN	648	9950	15.35	302	3850	12.75	950	13800	14.53
SALYAN	627	6144.6	9.8	245	2205	9	872	8349.6	9.57
JAJARKOT	350	3150	9	370	2627	7.1	720	5777	8.02
DAILEKH	725	8184	11.3	939	10533	11.23	1670	18717	11.21
SURKHET	845	17640	20.88	332	7880	23.73	1177	25520	21.68
MW. HILLS	4795	66764.6	13.92	3279	42105	12.84	8080	108869.6	13.47
DANG	2300	34500	15	0	0	0	2300	34500	15
Banke	2870	37310	13	0	0	0	2300	34500	15
BARDIA	4250	50765	11.94	0	0	0	4250	50765	11.94
MW. TERAI	9420	122575	13.01	0	0	0.00	8850	119765	13.53
MW Region	14377	190797.6	13.27	9749	108832	11.16	23562	296819.6	12.60

DISTRICT	WINTER SEASON POTATO			RAINY SEASON POTATO			TOTAL		
	AREA (ha.)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (mt./Ha.)	AREA (ha.)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (Kg./Ha.)	AREA (ha)	PRODUCTION (mt.)	YIELD (mt./Ha.)
BAJURA	545	5995	11	1310	14280	10.9	1855	20275	10.93
BAJHANG	204	2080	10.2	1200	9600	8	1404	12900	9.2
DARCHULA	350	4637	13.25	308	3790	12.31	658	8427	12.81
FW. MOUNTAIN	1099	12712	11.57	2818	27670	9.819	3917	41602	10.62
ACHHAM	161	1482	9.2	250	2222.5	8.89	411	3704.5	9013.4
DOTI	1153	13800	11.97	1252	18750	14.98	2405	32550	13534.3
BAITADI	375	4500	12	290	2948	10.2	665	7448	11.2
DADELDHURA	556	9563	17.2	282	4484	15.9	838	14047	16.8
FW. HILLS	2245	29345	13.07	2074	28404.5	13.70	4319	57749.5	13.4
KAILALI	5000	75000	15	10	100	10	5010	75100	14.99
KANCHANPUR	1672	25916	15.5	0	0	0	1672	25916	15.5
FW. TERAI	6672	100916	15.13	10	100	10	6682	101016	15.12
FW Region	10016	142973	14.27	4902	56174.5	11.46	14918	200367.5	13.43
NEPAL:	135027	1941596	14.379	60241	787477	13.07	195268	2730294	13.98

माथिको तथ्याङ्क बाट स्पष्ट हुन्छ कि नेपालका विभिन्न जिल्लाहरूमा मुख्य गरि हिउँदे र बर्षे सिजनमा आलु खेती गरिन्छ । आ.ब. २०७३/०७४ मा हिउँदे सिजनमा १,३५,०२७ हे. (६९%) र बर्षे सिजनमा ६०,२४१ हे. (३१%) गरि देशभर कुल १,९५,२६८ हे. मा आलु खेती गरिएकोमा यस बाट औषतमा १३.९८ मे.टन/हेक्टरका दरले जम्मा २७,३०,२९४ मे.टन खायन तथा बीउआलु उत्पादन भएको विश्वास छ ।

यसै गरी प्रमुख १० वटा आलु उत्पादक जिल्लाहरूमा भापा, इलाम, मोरङ्ग, वारा, काख्मे, मकवानपुर, सिन्धुपाल्चोक, रुपन्देही, बर्दिया र कैलाली देखिएका छन् ।

२.६ जिल्लागत आलुबालीका पकेट क्षेत्रहरु :

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	पकेट क्षेत्रको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादकत्व (.टन/हे.)	कैफियत
(क) पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्र					
भारपा					
१	आलु उत्पादन आयोजना	शनिश्चरे,वुधवारे	७५५	१४.५	
२		चारपाने,अनारमनी अजुनधारा	१२८०	१५.५	
३		पृथ्वीनगर,महेशपुर,पथरिया	९६०	१४.८	
४		रतनपुर	१२७०	१५.२	
५		महारानीमोडा,गौरादह	१२९०	१६.५	
६		तोपगाढी,धरमपुर,सतासिधाम	१३८५	१३.५	
तेहथुम					
१	बीउ तथा खायन आलु उत्पादन आयोजना	वसन्तपुर, हरिश, म्याङ्गलुङ्ग, आडिम,जिरिखिम्ती	२००	१२	
उदयपुर					
१	आलु उत्पादन आयोजना	नामेटार, रैता, ओपेटार	७१	११.६१	
संखुवासभा					
१	आलु खेती विकास आयोजना	सिद्धकाली,चैनपुर,शितलपाटी	६०	१०.५	
ओखलढुङ्गा					
१	आलु उत्पादन वृद्धि श्रोत विकास केन्द्र आयोजना	जन्तरखानी	३०	१५	
सोलुखुम्बु					
१	व्यवसायीक आलु विकास आयोजना	तिङ्गला (१०), गार्मा (२०), तामाखानी(१०), जुभिङ्ग(१०), टाकिसन्धु (५), काकु (५)	६०	१५	
सप्तरी					
१	आलु उत्पादन आयोजना	कोचावखारी	२००	२०	
खोटाङ्ग					
१	आलु श्रोत केन्द्र तथा आलुउत्पादनआयोजना	नुनथला,चिउरीडाँडा, खिदीमा	५०	१०	
ताप्लेजुङ्ग					
१	बीउ आलु उत्पादन आयोजना	हाङ्गदेवा	९०	११.५	
धनकुटा					
१	सिधुवा आलु उत्पादन क्षेत्र	परेवादीनी,मुर्तिद्वागं,मारेकटहरे,हात्कीखर्की, भरगाउँ,हिल, चुङ्गवाङ्ग, मुद्देवास, वसन्तटार, पाखिवास, लगुवा, ध.न.पा.	२०९५	१८.५२	
२		डाँडावजार र राजारानी	३०४	१३.०	
३		मुद्देवास,वसन्तटार,६नं, वुधवारे	६०७	१६.५	

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	पकेट क्षेत्रको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादकत्व (.टन/हे.)	कैफियत
भोजपुर					
१		भोजपुर, दिंला, श्यामिशला, अनन्पुर्णा, बालंखा	२००५	१०.२२	
मोरङ्ग					
१	बीउ आलु उत्पादन आयोजना	लेटांग,जांते,पथरी,मधुमल्ला,रगोली,वयर वन, कटारी, ईटहरी	२२३	१५.४७	
पांचथर					
१	व्यवसायीक आलु खेती विकास आयोजना	साराङ्गडाडा,लुङ्गरुपा,रवि,रानीटार,पौवा साँताप	१००	१५	
सुनसरी					
१	आलुविकास आयोजना	महेन्द्रनगर			
सिराहा					
१	व्यवसायीक आलु उत्पादन आयोजना	सुखीपुर, सोनमती, म' त्रैरा	१००	९	
(ख) मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्र					
मकवानपुर					
१	आलु विकास आयोजना	पालुङ्ग, चित्लाङ्ग, नामटार, आमभन्चाङ्ग, आग्रा, दामन, फाखेल	२८४	१७.४	
रसुवा					
१	व्यवसायीक आलुवाली विकास आयोजना	धुन्चे, राम्चे, यार्सा, सरमथली, भोले, लहरेपौवा, गत्लांग, स्याफु, गोलजूंगा	१७९४	१४.६२	
पर्सा					
१	आलु विकास आयोजना	बेल्वा,(३५हे) बिरुवागुठी, (४० हे) भलुवाहिया, (२०हे) असवारी (२५हे)	१२०	२१.२१	
ललितपुर					
१	आलु विकास आयोजना	कालेश्वर, गोटीखेल, चन्दनपुर, भट्टेडाडा, माल्टा	४४१	१८.९९७	
बारा					
१	व्यवसायीक आलु तथा बीउ आलु उत्पादन आयोजना	पकडीया, सिम्रनगढ, पतेवा, विष्णुपुरुवा, महेन्द्र आर्दश	५९५	२२.८	
सिन्धुपाल्चोक					
१	व्यवसायीक नमुना आलु खेती आयोजना	मेलम्ची, जलबिरे, डाडापाखर,	३००	१६.०	
सल्ली					
१	व्यवसायीक आलु खेती आयोजना	बेलवाजदी	१००	१८.७	
दोलखा					

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	पकेट क्षेत्रको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादकत्व (.टन/हे.)	कैफियत
१	व्यवसायीक आलु विकास आयोजना	ध्याङ्ग, सैलुङ्ग, मागापौवा, भुसाफेदा	१००	११.००	
		विगु, चिलंखा, कालिन्चोक	८०	१०.९०	
		जिरी,	५०	१०.७५	
		गौरीमुदी	४०	११.१०	
चीतवन					
१	खायन आलु उत्पादन आयोजना	चैनपुर, कठार, खैरहनी	७५२	१८.५	
२		र.न.पा. -६ मोहना	३३८	१८.५	
३		गुन्जनगर	२८२	१८.५	
४		माडी	१८८	१८.५	
काठमाण्डौ					
१	आलु विकास आयोजना (नमुना पकेट)	सांखु, गागलफेदी, मूलपानी	१०००	१५.७	
धनुषा					
१	व्यवसायीक आलु उत्पादन आयोजना	धनुषाधाम	९००	१५	
२		ठिल्ला, सवैला, रघुनाथपुर, निकास, धबैली, यदुकोहा, हट्ठीपुर, कञ्जरारमौला, मिथिलेसर			
नुवाकोट					
१	खानीगाँउ क्षेत्र	खानीगाँउ, थानसिंग, सुर्यमती	८५०	१८.२	
२	चौघडा क्षेत्र	चौघडा, कविलास, गणेशथान	६६०	१८.२	
३	बेलकोट क्षेत्र	बेलकोट, मदानपुर, जिलिंग	२२५	२५	
४	थानापाति क्षेत्र	थानापाति, सुनखानी, भद्रुटार	३४५	१८.३५	
५	भाल्चे क्षेत्र	किम्तांग, बुगातांग, भाल्चे	१८०	१८.२	
६	कुमरी चाउथे	कुमरी चाउथे	११५	१८.२	
७	ताप्दि क्षेत्र	खरानीटार, सुन्दरादेवी, रालुका	२२०	१८.२	
८	विदुर क्षेत्र	वि.न.पा., कल्याणपुर, ख.भ. तुप्चे	२१०	१८.२	
रामेछाप					
१	आलु उत्पादन आयोजना	दोरम्बा, डढुवा, फुलासी, गौश्वारा	१२००	१५.४	
२		चुच्चे, गुम्बेल, ठोसे, रस्नालु, गुप्तेश्वर, कुभुकस्थली	१२९०	१५.४	
सिन्धुली					
१	आलु उत्पादन आयोजना	रातमाटा, महादेवडाडा, काउसे	६०	१५.८३	
काञ्चेपलान्चोक					
१	आलु उत्पादन आयोजना	वनेपा, धुलिखेल, पनौती, कुसादेवी,	२५००	१५.१९	

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	पकेट क्षेत्रको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादकत्व (.टन/हे.)	कैफियत
		नालाक्षेत्र, काश्चे, वतासे, पांचखाल, वालुवा, जैसिथोक, महारेवस्थान, मर्गलटार, भकुन्डेवैसि, कटुन्जेवैसि, नाला, होक्से, ज्याम्दी, साठीघर			
रौतहट					
१	आलु उत्पादन आ. (व्यवसायीक)	औरैया, सरमुजुवा, डुमरिया, पथरा, बुधराम, लौकहा, गौर	४००	१८	
भक्तपुर					
१	आलु विकास आयोजना	सिपाडोल, बोडे, ताथली, नखेल, बालकोट, चांगु	३५०	२०.७९	
(ग) परिचमाञ्चल विकास क्षेत्र					
बागलुङ्ग					
१	खायन आलु उत्पादन आयोजना	बागलुङ्ग न.पा., कस्मिसेरा, ताराखोला, विहूं, अधिकारी चौर	६३	१९.०	
२	आलु बीउ उत्पादन आयोजना	भकुण्डे, दमेक, बुर्तिवाङ्ग	३	१०	
लमजुङ					
१	आलु उत्पादन आयोजना	भूलभूले, विचौर, हिलेटक्सार, बाँझोखेत, चक्रतीर्थ, परेवाडांडा, सुन्दर बजार	१४०	११.५	
अर्घाखाँची					
१	खायन आलु उत्पादन आयोजना	जिल्ला भरी	६९५	८.२५	
स्यारदा					
१	खायन आलु उत्पादन आयोजना	जामरुककोट, रत्ने चौर पातलेखेत, पिप्ले, भगवती, बावियाचौर	२४	१०.५	
२	आलुबीजवृद्धि कार्यक्रम	जामरुककोट, सिख	४	२६	
३	वर्षे आलु उत्पादन	शिख, घार, राम्चे, दाना, चिमखोला, पाखापानी, मंगले, मुदी	५०		
पर्वत					
१	व्यावसायीक आलु विकास आयोजना	पातीचौर, लुखुं, त्रिवेणी, मिलनचौक, फलेवास	१२५०	१२	
रुपन्देही					
१	बीउ तथा खायन आलु उत्पादन आयोजना	मझगावा, टीकुलिगढ, मक्रहर	७	१३.२१	
२	बीउ तथा खायन आलु उत्पादन आयोजना	पटखौली-१ तरैनी	१०	१३.२१	
३	बीउ तथा खायन आलु उत्पादन आयोजना	छोटकी, रामनगर -५	१५	१३.२१	

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	पकेट क्षेत्रको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादकत्व (.टन/हे.)	कैफियत
४	बीउ तथा खायन आलु उत्पादन आयोजना	प.अमुवा-१, मदनगंज	७	१३.२१	
५	भैरव आलु पकेट संचालक समिति, कञ्चन	साथिको गाडी ३,४,५	२५	३२	
कपिलवस्तु					
१	व्यवसायीक आलु विकास आयोजना	कपिलवस्तु न.पा.(७०), हथौसा (७०), कोपवा (७०), तीलौराकोट (४०), बाणगंगा (७०), पकडी (७०), मोतीपुर (३०), गौरी (१०), निरलीहवा (७०), गाटीहवा (३०)	५३०	१३	
तनहुँ					
१	आलुउत्पादनआयोजना	भानु, अर्बोली, स्याम्घा, भानुमती, बन्दीपुर, थर्पू पुकोट	१८.५	१३.४	
पाल्पा					
१	आलुउत्पादनआयोजना	अर्घेली			
मनाङ					
१	आलु विकास आयोजना	पिसाङ, धारापानी, बगरछाप	३०	३६०	
गोरखा					
१	खायन आलु उत्पादन आयोजना	तारानगर, झोलुङ्गे, आरुघाट, अर्चले, दामे, भारिथोला, लाप्राक, गुम्दा, पालुङ्गटार, आमधाट, घ्याम्पेखोला	४४०	१४.६९	
मुस्ताङ					
१	व्यवसायीक आलु उत्पादन आयोजना	कुञ्जो, लेते, कुञ्जो, पाङ्गलिङ्ग, फल्याक, टुकुचे, मार्फा, जोमसोम, कागबेनी, मुक्तिनाथ	२८५	१२.९८	
(घ) मध्य-पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र					
सुखेत					
१	आलु बाली विकास आयोजना	उत्तरगंगा (७०), लाटीकोइली (१२०), विद्यापुर (४५), डाढाखाली (१००)	३३५	१७	
बर्दिया					
१	श्रोत बीउआलु उत्पादन आयोजना	कालीका, मैनापोखर,	११००	१३.४५	
२		बदालपुर (नयांगाव), राजापुर	५००	१३.४५	
रुकुम					
१	खायन तथा बीउआलु उत्पादन आयोजना	साँख, चौरझारी	२५	१२	
२	खानीडांडा बीउआल उत्पादन समुह			१५	

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	पकेट क्षेत्रको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादकत्व (.टन/हे.)	कैफियत
दाङ्ग					
१	आलु विकास आयोजना	चौलाही ४	७००	१२.२४	
२		तुलसीपुर द, सुनवर्षा	७५०	१२.२४	
३		सिसानिया द, बगरापुर	७०	१२.२४	
४		सतवरिया	६००	१२.२४	
जाजरकोट					
१	श्रोत बीउ तथा खायन आलुउत्पादनआयोजना	पाचकटिया, दल्लि, झाप्रा	४०	२३.७५	
मुगु					
१	आलु खेती विकास आयोजना	घट्टेलेक, ताल्चा	१०	७.८	
बाँके					
१	व्यवसायिक कृषि पकेट क्षेत्र	महादेवपुरी	७०४	१८	
२		सितापुर, वेलभार, राधापुर, परसपुर	९४०	१६	
३		नौवस्ता	४८०	१६.५	
४		हिरमनिया	३७५	१६	
५		भवानियापुर	२५०	१६.५	
६		सोनपुर, वागेश्वरी, रनियापुर	१०५	१५	
सल्यान					
१	आलु विकास आयोजना	इमाचौर, वाँफुखोला, निगालचुला	१५०	११.२	
जुम्ला					
१	बीउ आलु उत्पादन आयोजना नमुना पकेट	चैधविस क्षेत्र, डिल्लीचौर र पटमारा	३७४	१०.२६	
रोल्पा					
१	व्यवसायीक आलुउत्पादन विकास आयोजना	पोवाङ्ग, सुलीचौर, लिवाङ्ग, मिरुल, जिनावाङ्ग	१५०	१०.९	
प्याठान					
१	आलु खेती विकास आयोजना	विजुवार, दाखा, धर्मावति, ओखरकोट, बादीकोट, लिघा लिवाङ्ग,, नारीकोट,, रजवारा, स्याउलीवाङ्ग	१५०	१९	
डोल्पा					
१	व्यवसायीक आलु उत्पादन आयोजना	मझफाल (५० हे.), रसी (त्रिपुराकोट,५५ हे), फोकसुन्डो (१५हे)	१२०	९.९	
कालीकोट					
१	व्यवसायीक आलु खेती विकास आयोजना	दाहा, भर्ता	१९०	११.०	

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	पकेट क्षेत्रको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादकत्व (टन/हे.)	कैफियत
हुम्ला					
१	व्यवसायीक आलु उत्पादन आयोजना	लाङ्गु, यारी, राया	४२	७.६	
दैलेख					
१	व्यवसायीक आलु उत्पादन आयोजना	लहरा, चौराठा, बाजथला, चामण्डा	४४५	१४	
(ड) सुदूर-पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र					
अछाम					
१	व्यवसायीक आलु विकास आयोजना	खप्तड, सान्तडा, शोडपादेवी	७९	८.९२	
बझाङ्ग					
१	आलु बाली विकास कार्यक्रम	मयना, थलारा, कोटदेवल, थलारा, छान्ना, व्यासी, रिलु, दौलीचौर	२२५	९.०	
डोटी					
१	आलु उत्पादन आयोजना	पुनेटोला, सालगाउ, गैरा, बगलेखा	८१	१२.९	
कैलाली					
१	आलु विकास आयोजना	धन.उप.न.पा, श्रीपुर, गेटा, टिकापुर, नारायणपुर,उर्मा, फुलबारी	१००	२५.०	
डडेलधुरा					
१	आलु विकास आयोजना	असिग्राम ७, समैजी द, गांद्रखेत १ र ९, अ.न.पा. १	१२८	१५.९३७	
बाजुरा					
१	व्यवसायीक आलु उत्पादन आयोजना	कैलाशमाण्डौ, छतारा, ढम्कने, छडेदह,मना, कोथ	९७०	११.७९	
कन्चनपुर					
१	आलु उत्पादन आयोजना	सुडा, झलारी, पीपलाडी, रैकवार, कृष्णपुर	३७०	१६.९	
बैतडी					
१	व्यवसायीक आलु विकास आयोजना	शिद्देस्वर, शिद्दपुर, देहिमाण्डौ (नमुना पकेट)	३५	१६.५	
दार्चुला					
१	व्यवसायीक आलु विकास आयोजना	खार, कार्तै, इयरकोट, धौलाकोट, सुनसेरा, पिपलचौरी, खण्डेश्वरी, ,	३७३	१२.८३	

माथि उल्लेखित आलु उत्पादन पकेट क्षेत्रहरूको विश्लेषण गर्दा सबैभन्दा बढी पकेट क्षेत्र २२ वटा नुवाकोट जिल्लामा, सबै भन्दा कम १ वटा ६ जिल्लाहरूमा रहेको देखिएको छ भने औषतमा प्रति जिल्ला ६ वटा पकेट क्षेत्रहरू रहेको देखिन्छ ।

२.७ रप्टिक भण्डार गृहहरुको विवरण :

क्र.सं.	रप्टिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
(क) पूर्वाञ्चल विकास क्षेत्र					
ओखलढुङ्गा					
१	जन्तरखानी	२०५८/५९	राम्रो	५	
ईलाम					
१	धैपर बीउआलु रप्टिक भण्डार चमैता-६		प्रयोगमा नआएको		
२	किरण कृषक समुह,पशुपतिनगर ७	२०७०	चालु	९०	समुहको
सोलुखुम्बु					
१	वेनी -६,सोलु	२०६२	प्रयोगमा नआएको	१	
संखुवासभा					
१	मुलखर्क रप्टिक भण्डार		प्रयोगमा नआएको	५	
२	मत्स्यपोखरी रप्टिक भण्डार		प्रयोगमा नआएको	५	
खोटाङ्ग					
१	नुनथला रप्टिक स्टोर,नुनथला-१	२०६२	राम्रो	१५	
२	मन्जरी आलु स्टोर नुनथला-५	२०६४		२०	
३	वातल स्टोर दिक्केल ६	२०६३		१५	
ताप्लेजुङ्ग					
१	पाथीभरा रप्टिक स्टोर, हाडेवा १	२०५८		१०	
२	ताजा तरकारी उ कृ.स.स्टोर हाडेवा १	२०६५		२५	
३	सिद्धिङ्गांडा बहुउद्देशीय रप्टिक स्टोर, हाडेवा २	२०६०		५	
४	आलुविकास कृषक समुह,थुम्बोदिन,सिमान गा.वि.स.	२०७०		१०	
धनकुटा					
१	रप्टिक स्टोर,मुदेवास		प्रयोगमा नआएको		
उदयपुर					
१	रप्टिक स्टोर उदयपुर ३	२०७२/०७३	चालु	५	कृषक समुह
(ख) मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्र					

क्र.सं.	राष्ट्रिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
मकवानपुर					
१	फिरधारी नामटार -१	२०५७/५८	राम्रो	५	कृषक समुह
२	देउराली पालुङ्ग-९	२०५८/५९	राम्रो	५.५	कृषक समुह
३	पापुङ बज्रवाराही -२	२०५८/५९	राम्रो	५	कृषक समुह
४	दन्दुभन्ज्याङ्ग नामटार-३	२०५८/५९	राम्रो	३.५	कृषक समुह
५	गोपालीभाउ बज्रवाराही -६	२०५८/५९	राम्रो	५	कृषक समुह
६	किटेनी दामन -६	२०५९/६०	राम्रो	५	कृषक समुह
७	ढल्ट बज्रवाराही -६	२०५८/५९	राम्रो	५	कृषक समुह
८	रैरिभन्ज्याङ्ग नामटार-३	२०६०/६१	राम्रो	४	कृषक समुह
९	अघोर नामटार -३	२०५७/५८	राम्रो	३.५	कृषक समुह
१०	अघोर,नामटार ३	२०६०/६१	चालु	५	कृषक समुह
११	चर्तुमखी दामन ३	२०६८/६९	चालु	२०	कृषक समुह
१२	किटेनी दामन	२०५९/६०	चालु	५	कृषक समुह
१३	पल्सि कृ.स. पालुङ्ग ६	०६९/७०	चालु	२०	कृषक समुह
१४	ममिरे सिहदेवी कृ.स. नामटार	२०७०/७१	चालु	२०	कृषक समुह
१५	लेकाली कृ.स. दामन १	२०७०/७१	चालु	२०	कृषक समुह
१६	सूजनशिल कृ.स. थाहा ५	२०७१/७२	चालु	५	कृषक समुह
रसुवा					
१	राम्चे राष्ट्रिक स्टोर	२०६६	चालु	१०	कृषक समुह
२	भार्खु राष्ट्रिक स्टोर	२०६१/६२	चालु	४	कृषक समुह
३	गतलाङ्ग राष्ट्रिक स्टोर	२०६८	चालु	१०	कृषक समुह
४	गतलाङ्ग राष्ट्रिक स्टोर	२०६१/६२	चालु	४	कृषक समुह
५	गलांग छोदिंग राष्ट्रिक स्टोर	२०७२	चालु	१	सहकारी
सिन्धुपाल्चोक					
१	सिलदुगां राष्ट्रिक स्टोर,सिलदुगां जेठल	२०६६	चालु	१०	MEDEP को आर्थिक सहयोगमा
नुवाकोट					
१	छापडाँडा,किम्ताङ्गराष्ट्रिक स्टोर, मेघांग ४	२०७१/७२	चालु	१०	कृषक समुह
२	फासांग राष्ट्रिक स्टोर मेघांग ३	२०७१/७२	चालु	१०	कृषक समुह
३	नुरचेत राष्ट्रिक स्टोर, किस्पांग, भालचे	२०७२/७३	चालु	१०	कृषक समुह

क्र.सं.	रप्टिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
४	रुयांगजेन रप्टिक स्टोर, किस्पांग, भाल्चे	२०७३/७४	चालु	१०	कृषक समुह
दोलखा					
१	भितेरी रप्टिक स्टोर, लाकुरीडाँडा ५	२०५९	चालु	५	श्री जगतवहादुर श्रेष्ठ
२	रप्टिक स्टोर, बुलुङ्गाडा जिरी	२०५४		४	समुहको
३	रप्टिक स्टोर, पाखाटोल, भिमेश्वर न.पा. १	२०५३	उपयोग नभएको	२	समुहको
४	रप्टिक स्टोर, माली	२०५४	उपयोग नभएको	५	समुहको
५	कालीन्चोक सहकारी रस्टिक स्टोर	२०६८	चालु	१०	समुहको
६	दुस्सीफागं सहकारी रस्टिक स्टोर हावा	२०६६	चालु	१०	समुहको
७	हरियाली कृषि सहकारी संस्था रस्टिक स्टोर, लाकुरीडाँडा ५	२०६८	चालु	१०	समुहको
८	कुने महिला कृषक समुह जिरि ५	२०७०	चालु	१०	समुहको
९	जगेश्वरी समुह, काटाकुटी	२०७०	चालु	१०	समुहको
१०	शैलुगेश्वरी ४, शैलुङ्ग	२०७०	चालु	१०	समुहको
रामेछाप					
१	लालीगुरास सामुदायीक संस्था, रस्नालु १ तल्लो डाब्रे	२०६४	चालु	८	सामुदायीक संस्थाको
२	सुनपार्टी सामुदायीक संस्था, डढुवा -९, घलेडाँडा	२०६४	चालु	८	सामुदायीक संस्थाको
३	सामुदायीक विकास संस्था दोरम्बा ४ दहपातल	२०६२	चालु	५	सामुदायीक संस्थाको
४	उद्यमशिल कृषि सहकारी संस्था दोरम्बा ३	२०६८	चालु	५	सामुदायीक संस्थाको
५	बुकआलु कृषि सहकारी प्रिति १, लाम्चेन	२०७०	चालु	१०	समुहको
६	अरनेश्वरी कृषक समुह, दोरम्बा ४	२०७०	चालु	१०	समुहको

क्र.सं.	राष्ट्रिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
---------	-----------------------	-------------------	--------------	------------------------	-----------

क्र.सं.	राष्ट्रिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
(ग) पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र					
स्थानको					
१	राष्ट्रिक स्टोर, राम्चे ४	२०६७	प्रयोगमा नआएको	५	देउराली कृ. समुह राम्चे ३,४
२	राष्ट्रिक स्टोर, मिं	२०६७	चालु	५	सयपत्री कृषक समुह मिं
३	पातलेखेत		चालु	१०	
४	घार खिवागं		चालु	५	
५	भकिम्ली ५		चालु	१०	
वागलुंग					
१	राष्ट्रिक स्टोर भकुण्डे			१०	
२	दमेक राष्ट्रिक स्टोर			७	
३	अधिकारीचौर			१०	
४	दमेक चापाखर्क	२०६७		१०	
पर्वत					
१	तारे बीउ भण्डारण, सालीजा	२०५७	चालु(पुरानो)	५	समुहको
२	तारे बीउ भण्डारण, सालीजा	२०५७	चालु	५	समुहको
३	लिस्टुङ्ग बीउ उत्पादन समुह, क्याङ्ग	२०५८	चालु(पुरानो)	५	समुहको
४	लिस्टुङ्ग बीउ उत्पादन समुह, क्याङ्ग	२०५९	चालु	५	समुहको
५	भोकसीङ्ग बीउआलु भण्डारण	२०६६	चालु	७	समुहको
स्याङ्गजा					
१	जिरो ईनर्जी स्टोर	२०६६	चालु	४०	
गुल्मी					
१	दुड्ह बिउ आलु भण्डारण राष्ट्रिक स्टोर भार्से ३	२०७१/७२	चालु	१०	कृषक समुह
२	क्वाङ्गेदेउराली राष्ट्रिक स्टोर पुकोटदह २	२०७१/७२	चालु	१०	कृषक समुह
३	च्येउराली राष्ट्रिक स्टोर अगलुंग ९	२०७०/७१	चालु	१०	कृषक समुह
४	मुलावारी राष्ट्रिक स्टोर अगलुंग १	२०७१/७२	चालु	१०	कृषक समुह

क्र.सं.	रघिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
५	निस्ति रघिक स्टोर हवाङ्गी ९	२०६९/७०	चालु	१०	कृषक समुह
६	हाचिङ्कोट रघिक स्टोर ठुलोलुम्पेक २	२०६८/६९	चालु	११	कृषक समुह
गोरखा					
१	गुम्दा रघिक भण्डार	२०७०/७१	चालु	१२	समुह
२	भच्चेक रघिक भण्डार	२०६९/७०	भुकम्प पछि बन्द	१०	सहकारी
मुस्ताङ					
१	थासाढु रघिक स्टोर	२०७३/७४	निर्माणाधिन	४०	संचालन समिति
रुपन्देही					
१	सिद्धार्थ कोल्डस्टोर प्रा.ली. भैरहवा	२०४५	चालु	२२०००	व्यक्तिगत
(घ) मध्य-पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र					
जाजरकोट					
१	वाङ्गेखोली	२०६४/६५	चालु	८	मालीका बीउ आलु उ. समुह माग्रा-५
२	वाङ्गेखोली	२०६२/६३	चालु	३	, , ,
३	बुडियाचौर	२०६४/६५	चालु	८	श्री शिवशक्ती बीउआलु उ. समुह माग्रा, ७
४	पांचकटिया	२०६५/६६	चालु	१५	शुद्ध बीउआलु उ. समुह ढिमे-१ पचकटिया
रुकुम					
१	हिमाली आलु भण्डार साख -४	२०६८/६९	चालु	१०	
रोल्पा					
१	रघिक स्टोर कुरेली गा.वि.स. २		चालु	५	उपाप वाट निर्मित
२	रघिक स्टोर गाम गा.वि.स. २		चालु	५	उपाप वाट निर्मित
३	रघिक स्टोर जिनवाग ४	२०६८	चालु	१०	रा. आ. वा. वि. का. वाट निर्मित ।
सल्यान					
१	दमाचौर-६, खोरवारे	२०५६	चालु	२	शिद्धेश्वरी बीउ आलु उ.समुह
२	निगालचुला	२०५७	चालु	२	कृषक समुह
३	मार्के	२०५५	मर्मतगर्नु पर्ने	२	कृषक समुह

क्र.सं.	रष्ट्रिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
जुम्ला					
१	चन्दनाथ रष्ट्रिकस्टोर	२०६५	चालु	२	कृषक समुह
२	कृषि उत्पादक समुह रष्ट्रिकस्टोर पटमारा ३	२०५७	मर्मतगर्नु पर्ने	५	कृषक समुह
३	भगवती महिला कृषक समुह डिल्लीचौर २	२०५७	मर्मतगर्नु पर्ने	५	कृषक समुह
४	कृषि उत्पादक समुह डिल्लीचौर ३	२०५७	मर्मतगर्नु पर्ने	५	कृषक समुह
५	कालीका आलु उत्पादन समुह पटमारा ९	२०५९	मर्मतगर्नु पर्ने	५	कृषक समुह
६	माहादेव कृषि उत्पादक समुह पटमारा ९	२०५९	मर्मतगर्नु पर्ने	५	कृषक समुह
७	मष्ट फलफुल तथा त.उ.कृ.समुह पटमारा ७	२०७२/७३	चालु	५	कृषक समुह
प्यूठान					
१	महालक्ष्मी भुमेश्वर बीउ आलु रष्ट्रिक स्टोर लिवाङ्ग-१,बुँडीचौर	२०६५	चालु	१५	कृषक समुह
२	बीउआलु रष्ट्रिक स्टोर जावुने पकला	२०६६	चालु	५	कृषक समुह
३	स्याउलीबाग बीउआलु रष्ट्रिक स्टोर	२०६९	चालु	१०	कृषक समुह
डोल्पा					
१	जनप्रिय आलु रष्ट्रिकस्टोर , त्रिपराकोट ८	२०६३६४	चालु	६	जनप्रिय आलु उत्पादन समुह
२	जनप्रिय आलु रष्ट्रिकस्टोर दुनै ८	२०६४६५	चालु	५	जनप्रिय आलु उत्पादन समुह
३	जनप्रिय आलु रष्ट्रिकस्टोर मास्फाल ३	२०६५६६	चालु	५	जनप्रिय आलु उत्पादन समुह
४	मास्फाल आलु रष्ट्रिकस्टोर, मास्फाल २		चालु	५	महाँकालआलु उत्पादन समुह
५	महाँकाल आलु रष्ट्रिकस्टोर त्रिपराकोट ८		चालु	५	महाँकालआलु उत्पादन समुह
६	महाँकाल आलु रष्ट्रिकस्टोर, काईगाउं		चालु	५	महाँकालआलु उत्पादन समुह
७	आलु रष्ट्रिकस्टोर नंकु	२०६३६४	चालु	४	लक्षि बुढा (व्यातिगत)
कालीकोट					
१	दुधेसिल्ला रष्ट्रिक स्टोर,दाहा - ५	२०६६६७	चालु	५	समुहको

क्र.सं.	रप्टिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
२	भर्ता रप्टिक स्टोर भर्ता -२	२०६५६६	चालु	१०	समुहको
३	मान्म आलु बीउ उत्पादन समुह स्टोर मान्म -५	२०६४६५	चालु	१२	समुहको
४	लालीगुरांस रप्टिक, स्टोर भर्ता -२, कालीकोट	२०५८		२	समुहको
५	लेकाली बीउआलु उ स. रप्टिक स्टोर, भर्ता -२			१०	समुहको
६	डार्फे मुनाल बीउआलु उ स. रप्टिक स्टोर, भर्ता -२	२०६८		५	समुहको
७	बुधेशिला रप्टिक स्टोर,दाहा ४	२०६९		१०	समुहको
हुम्ला					
१	बरगांउ रप्टिक स्टोर	२०६५	चालु	५	समुहको
दैलेख					
१	नेपाल बीउ आलु उत्पादन संस्था,गोगानपानी लहरा	२०५९	राम्रो	१६	संस्थाको
२	लेकाली बीउ उत्पादन समुह पिलाडी-९	२०६२	राम्रो	१०	समुहको
३	शिवशति बीउ आलु उत्पादन समुह पिलाडी-९	२०६३	राम्रो	१०	समुहको
४	जिल्लाने बीउ आलु उत्पादन समुह नौमुले-	२०६२	राम्रो	१०	समुहको
५	सम्मेनी बीउ आलु उत्पादन समुह नौमुले-८	२०६४	राम्रो	२	समुहको
६	देवकी बीउ आलु उत्पादन समुह चौराठा-८	२०६३	राम्रो	५	समुहको
७	बीउ तथा खायन आलु उत्पादन समुह भवानी -४	२०६२	जिर्ण	२	समुहको
८	नेपाल बीउ आलु उत्पादन समुह	२०६६	राम्रो	२	समुहको
९	बीउ आलु उत्पादन समुह रानीवन -६वाजथला	२०६२	पानी चुहिने	५	समुहको
१०	सिर्जनशिल आलु उत्पादन समुह चामुन्डा८	२०६२	राम्रो	५	समुहको
(ङ) सुदूर-पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र					
अछाम					
१	खप्तड रप्टिक स्टोर		चालु	५	

क्र.सं.	रघिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
२	खप्तड रघिक स्टोर		बन्द	५	
३	सान्तडाररघिक स्टोर		बन्द	५	
४	श्री छातासैन कृषक समुह, वर्दिदी ६	२०६७	चालु	५	
५	श्री कृषक जागरण समुह, क्रषिदह ४	२०६८	चालु	१०	
बझाङ्ग					
१	रघिक स्टोर चैनपुर-९	२०६७	चालु	३	समुह
२	रघिक स्टोर माफिगाउँ-२	२०६६	चालु	३	समुह
वाजुरा					
१	श्री शिलादेश रघिक स्टोर	२०७२/७३	चालु	१०	कृषक समुह
२	श्री भवानी रघिक स्टोर	२०७२/७३	चालु	१०	कृषक समुह
३	श्री बृजया रघिक स्टोर	२०७३/७४	चालु	१५	कृषक समुह
डोटी					
१	घण्टेश्वर २ गैरा	२०६३	राम्रो	२	समुह
वैतडी					
१	भगवती म.कृ.समुह रघिक स्टोर देहीमान्डौ ७	२०६५		२	
२	भितेजर्ग रघिक स्टोर द.न.पा. ३	२०६८		१	
डेलधुरा					
१	छडेली कृषि सहकारी संस्था	२०५६, २०५८	चालु	१५	सहकारी
२	खडेली बाबा आलु उत्पादन समुह	२०५८	चालु	५	समुह
३	भुमिराज ताजा तरकारी आलु उत्पादन समुह	२०७०	चलु	५	समुह
४	रुद्रावती तरकारी बीउ उत्पादन सहकारी संस्था	२०६८	अर्धचालु	४	सहकारी
५	घोलाना कृषक समुह	२०५८	चालु	५	समुह
६	तडिपाटा बीउ आलु तथा तरकारी उ.कृ.समुह	२०६५	चालु	१०	समुह
७	महाभारत साफ्टा संस्था	२०७०	चालु	५	समुह
८	भगवती कृषक समुह	२०७१	चालु	५	समुह
९	निरपाल महिला कृषक समुह	२०७१	चालु	५	समुह
१०	धौलाकोट साफ्टा संस्था	२०७१	चालु	५	समुह

क्र.सं.	रष्ट्रिक स्टोरको नाम	स्थापना भएको वर्ष	हालको अवस्था	भण्डारण क्षमता (मे.ट.)	स्वामित्व
दार्चुला					
१	रष्ट्रिक स्टोर, काटै ५	२०६०	संचालित	१०	सम्बन्धित ठाउको समुह, सहकारी र संचालक समिति हरुको
२	रष्ट्रिक स्टोर, काटै ४	२०६१	संचालित	१०	
३	रष्ट्रिक स्टोर, खार १	२०६१	संचालित	५	
४	रष्ट्रिक स्टोर, छापरी ४	२०७२	संचालित	५	
५	रष्ट्रिक स्टोर, धौलाकोट ९	२०७३	संचालित	५	
६	रष्ट्रिक स्टोर, सुनसेरा २	२०७४	संचालित	५	
७	रष्ट्रिक स्टोर, खण्डेश्वरी २	२०७४	संचालित	५	

उपलब्ध रष्ट्रिक स्टोरहरुको तथ्यांक लाई विश्लेषण गर्दा आ.ब. २०७३/७४ सम्म ३९ वटा जिल्लाहरुमा जम्मा जम्मी १८०वटा रष्ट्रिक स्टोरहरु रहेकोमा १७० वटा चालु अवस्थामा तथा १० वटा निस्क्रिय/प्रयोग विहिन अवस्थामा रहेको देखिन्दछ। यसै गरी निर्माण भएका ती स्टोरहरुको भण्डारण क्षमता प्रायः ५ र १० मे. टन रहेको छ भने मकानपुर जिल्लामा सबैभन्दा बढी (१६ वटा), १२ जिल्लाहरुमा सबै भन्दा कम (१/१ वटा) रस्ट्रिक स्टोरहरु निर्माण भएको देखिन्दछ।

२.८ नेपालमा रहेका शीत भण्डार गृहहरु, तिनको भण्डारण क्षमता र अवस्था :

क्र.सं.	शीत भण्डारको नाम	ठेगाना	क्षमता (मे.टन)	हालको अवस्था	स्थापना भएको वर्ष
१	यादव आईस एन्ड कोल्ड स्टोर	कलैया न.पा. १०, बारा	२०००	चालु	२०४५
२	नेपाल कोल्ड स्टोरेज	परवानीपुर, बारा	२४००	चालु	२०४२
३	शिवशक्ति आईस एन्ड कोल्ड स्टोर	उचिडिह १, बारा	२५००	चालु	२०५७
४	मध्यमांचल कोल्ड स्टोर	प्रसौनि, बारा	४०००	बन्द	
५	माईस्थान कोल्ड स्टोर	परवानीपुर, बारा	३०००	चालु	२०६३
६	मनकामना शित भण्डार	ईनरुवा ९, सुनसरी	२०००	चालु	२०५८
७	हनुमान कोल्ड स्टोर	चोहार्वाँ, सिरहा	१०००	बन्द	२०५०
८	सुसन्दिप कोल्ड स्टोर	सुडा गा.वि.स., कंचनपुर	२०००	चालु	२०५८
९	प्रधान मिनि कोल्डस्टोर	लिलाचोक, नारायणगढ	६००	चालु	२०४४
१०	कोहीनुर कोल्डस्टोर	बालाङु, काठमान्डौ	१२०००	चालु	२०३३
११	हिमशिखर कोल्डस्टोर	डांची-७, काठमान्डौ	३०००	चालु	२०६२
१२	बुढाथोकी कोल्ड स्टोर	सितापाईला, काठमान्डौ	१०००	चालु	
१३	सप्तकोशि कोल्डस्टोर	धर्मपुर-५ सप्तरी	१०००	चालु	
१४	पश्चिमांचल कोल्डस्टोर	परस्याङ्ग, पोखरा-५	२५००	चालु	२०५९
१५	हिमालयन कोल्ड स्टोरेज	जगाती, भक्तपुर	१०००	चालु	२०५६

क्र.सं.	शीत भण्डारको नाम	ठेगाना	क्षमता (मे.टन)	हालको अवस्था	स्थापना भएको वर्ष
१६	बागमती कोल्ड स्टोरेज	सिपाडोल, भक्तपुर	१२००	चालु	
१७	पलाञ्चोक भगवती कोल्ड स्टोर	पाँचखाल, काश्मे।	१८००	चालु	२०५७
१८	जगदम्बा कोल्ड स्टोरेज	पनीती-१०, सुनथान, काश्मे।	५०००	चालु	
१९	पांचखाल कोल्ड स्टोरेज	बडोल, बनेपा, काश्मे।	२५००	चालु	२०५५
२०	स्वर्गद्वारी कोल्ड स्टोरेज	दांग	५००	चालु	२०६३
२१	बुटवल कोल्ड स्टोरेज	बुटवल, रुपन्देही		बन्द	
२२	सिद्धार्थ कोल्ड स्टोरेज	भैरहवा, रुपन्देही	२५००	चालु	
२३	रामजानकी कोल्ड स्टोरेज	विराटनगर, मोरड	४०००	चालु	२०५७
२४	गणेश कोल्ड स्टोरेज	विराटनगर-५, मोरड	१५००	चालु	
२५	पूर्वाञ्चल कोल्ड स्टोरेज	विराटनगर, मोरड	२७००	चालु	२०५६
२६	गिता कोल्ड स्टोरेज	जनकपुर-१६, धनुषा	२०००	चालु	२०५०
२७	राम जानकी कोल्ड स्टोर	विन्ही गा.वि.स. ३, जनकपुर धनुषा	१५००	चालु	२०५८
२८	भेरी शित भण्डार	कोहलपुर, बाँके	२५००	चालु	२०६६
२९	शान्ति कोल्ड स्टोरेज	दमक ९, भापा	२०००	चालु	२०६१
३०	रोयल कोल्ड स्टोरेज प्रा.लि.	विर्तामोड, चारपाने १, भापा	२५००	चालु	२०५८
३१	कैलाश कोल्डस्टोरेज प्रा.	विरांज, पर्सा	८००	चालु	२०५७
३२	प्रधान मिनि कोल्ड स्टोरेज	भरतपुर, चितवन	१२००	चालु	२०४४
३३	सिन्धुली कोल्ड स्टोरेज	क.न.पा.-९, छुपेवास	५००	चालु	२०६५
३४	रन्जितकार कोल्ड स्टोरेज	मलंगवा, सलाही	१०००	चालु	
३५	शुभम कोल्ड स्टोरेज	छपकैया, विरांज, पर्सा	५००	चालु	
३६	दुर्गा कोल्ड स्टोरेज,	हेटौडा, मकनावनपुर	१०००	चालु	
३७	धनगढी कोल्ड स्टोरेज	धनगढी, कैलाली	१०००	बन्द	
३८	कलंकी कोल्ड स्टोरेज	काठमाण्डौ	१०००	चालु	
३९	स्वास्तिक कोल्ड स्टोरेज	गण्डक चौक, विरांज, पर्सा	२०००	चालु	
४०	बालाजु कोल्ड स्टोरेज	परवानीपुर	१०००		
४१	जुनार शितगृह, सिन्धुली	क.न.पा. ९, सिन्धुली	५००	चालु	
४२	अशोक प्रभाव शीत भण्डार	ईनरुवा, सुनसरी	७००		२०६७
४३	चितवन कोल्ड स्टोरेज	भरतपुर, चितवन	२०००	बन्द	
४४	देवीघाट कोल्ड स्टोरेज प्रा.लि.	जिलिङ्ग गा.वि.स., नुवाकोट	६०००	चालु	२०७०
४५	फलफूल तरकारी शीत भण्डार	नेपालगांज उ.न.पा. १, बाँके	३०००	निर्माणाधिन	२०७४/७५
४६	कृषि उपज शीतभण्डार	बडेयाताल गाँ.पा. ८, बर्दिया	१८००	निर्माणाधिन	२०७४/७५
४७	उग्रतारा शीतभण्डार	अमरगढी न.पा. ५, डडेल्धुरा	१०००	निर्माणाधिन	२०७४/७५
४८	साना किसान कृषि सहकारी शीतभण्डार	तुलसीपुर उप न.पा. १९, दांग	१००	चालु	२०७३
४९	कृषि उपज शीतभण्डार	घोराही उप न.पा. ३, दांग	२०००	निर्माणाधिन	२०७४/७५
५०	रापति शीतभण्डार	लमही न.पा. ५, दांग	२८००	निर्माणाधिन	२०७४/७५
५१	सुदूर पश्चिमाञ्चल	धनगढी उप म.पा. १०, कैलाली	३०००	निर्माणाधिन	२०७४/७५

क्र.सं.	शित भण्डारको नाम	ठेगाना	क्षमता (मे.टन)	हालको अवस्था	स्थापना भएको वर्ष
	शितभण्डार				
	जम्मा क्षमता (मे.ट.)		१,०५,१००		

माथि उल्लेखित विवरण बाट आ.ब. २०७३/७४ सम्म देशभर ५१ वटा शित भण्डार गृहहरु (Cold Stores) को निर्माण भएकोमा ४० वटा मात्र चालु अवस्थामा रहेका बुझन सकिन्छ, जसको भण्डारण क्षमता ८६,५०० मे.टन छ। बन्द भएका शितभण्डार गृहहरुको संख्या ५ वटा रहेको छ भने कुल १३,६०० मे.टन क्षमताका ६ वटा शित भण्डार गृहहरु निर्माणाधिन अवस्थामा रहेका छन्। देशको सबै भन्दा पुरानो कोल्ड स्टोर काठमाण्डौको बालाजुमा अवस्थित “कोहिनुर कोल्ड स्टोर” हो, जुन वि.सं. २०३३ सालमै निर्माण गरिएको थियो र यो कोल्ड स्टोर नेपालको हाल सम्मको सबै भन्दा बढी क्षमता (१२,००० मे.टन) को कोल्ड स्टोर पनि हो।

२.९ आलुबाली प्रबिधी राष्ट्रिय गोष्ठी (२०७३ कार्तिक २५ र २६) का निष्कर्ष र सुभावहरु :

क. बीउआलु उत्पादन :

क.१ आलुको बीया (TPS) को मांग प्रशस्त भएकाले फार्म/केन्द्र र निजी क्षेत्रको उत्पादकको क्षमता अभिवृद्धि गरी उत्पादनलाई बढवा दिनु पर्ने।

क.२ पूर्व मूल बीउआलु (PBS) को उत्पादन बढाउनका लागि :

- ❖ NARC (NPRP) का laboratory सुदृढिकरण गर्नु पर्ने, जसका लागि Manpower र Resource बढाउनु पर्ने।
- ❖ PBS उत्पादन गर्ने व्यवस्था कृषि विभागका फार्म/केन्द्रहरुका साथै नार्कका फार्म/केन्द्रहरुमा पनि मिलाउनु पर्ने।
- ❖ फार्म/केन्द्रहरुले मूल (Basic) र प्रमाणित बीउआलु उत्पादन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने। यसका लागि फार्म/ केन्द्रहरुको सुदृढिकरण गर्नु पर्ने।
- ❖ स्थानीय स्तरमा स्थापित आलुबालीका जातहरुको पनि मांग अनुसार PBS उत्पादन गरी बिक्री बितरण गर्नु पर्ने।
- ❖ बीउआलु प्रमाणिकरण कार्य प्रभावकारी बनाउनु पर्ने। सोको लागि निर्देशिका र नियमावली harmonize हुनु पर्ने।
- ❖ निजी क्षेत्रलाई पनि बीउआलु उत्पादनमा आकर्षित गर्नु पर्ने र Tissue Culture Laboratory स्थापनामा पूँजीगत अनुदान दिनु पर्ने।
- ❖ जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरुले बीउआलु उत्पादक समूहलाई बीउ बृद्धि कार्ययोजना अनुसार (चार वर्षे) बिज बृद्धि चक्र कायम गरी बीउआलु उत्पादन गर्न लगाउने।
- ❖ बीउआलु उत्पादक कृषक समुहलाई PBS उपलब्ध गराउंदा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरुको सिफारिस मात्रै नभई बीउउत्पादन योजना समेत लिनु पर्ने।

❖ बीउआलु उत्पादनमा Output मा Subsidy दिने वा Input मा नै Subsidy दिनु पर्ने ।

ख. खायन आलु उत्पादन :

- ❖ गुणस्तरीय बीउआलुको उपलब्धता बढाउनु पर्ने ।
- ❖ सिंचाई, मलखाद, सुरक्षित विषादी लगायतका सुविधाहरूको व्यवस्थित उपलब्धता बढाउनु पर्ने ।
- ❖ रोग कीराको पहिचान र व्यवस्थापनमा पकेट क्षेत्रका कृषकहरू र विषादी व्यवसायीहरूलाई तालिमको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
- ❖ यान्त्रीकरण प्रबद्धनका लागि यन्त्र उपकरणको सहज उपलब्धता, अनुगमन र After Sales Service को व्यवस्था हुन पर्ने
- ❖ Custom hiring service को पनि प्रबद्धन गराउनु पर्ने ।

ग. भन्डारण र बजार व्यवस्था :

- ❖ बीउआलु भण्डारणका लागि Rustic Store को कार्यक्रम थप प्रबद्धन गर्नु पर्ने । ठुला RusticStore बनाउन जोड दिने, पहिले निर्माण गरिएका Rustic Store हरूको शिद्धान्ततः प्रविधि पुऱ्याएर पुनः निर्माण वा मर्मत संभार गरी उपयोग गर्नु पर्ने ।
- ❖ शीत भण्डार गृहहरूको निर्माणमा पूँजीगत अनुदानको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
- ❖ शीत भण्डारणका लागि दिई रहेको विद्युत शूलकमा अनुदान कायमै राख्नु पर्ने, जेनेरेटर संचालनका लागी डिजेलमा पनि अनुदान दिनु पर्ने ।
- ❖ Mini Cold Store / Multi- Chamber cold storage को निर्माणमा जोड दिनु पर्ने ।
- ❖ बीउआलु भण्डार गृह सम्म ढुवानीमा कृषकहरूलाई सहुलियत दिनु पर्ने र भण्डारण खर्चमा पनि अनुदानको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- ❖ शीत भण्डार गृहहरू नियमित विद्युत आपुर्ति (Regular electricity supply) हुने स्थानमा स्थापना गर्न जोड दिनु पर्ने ।
- ❖ शीत भण्डारणको प्राविधिक अनुगमनमा विशेष ध्यान दिनु पर्ने ।
- ❖ शीत भण्डार गृहमा भण्डारित आलुको पनि बीमा हुनु पर्ने ।
- ❖ उत्पादित आलुको ब्राण्डीड र लेबलिङमा जोड दिनु पर्ने ।

घ. प्रशोधन :

- ❖ प्रशोधनका लागि उपयुक्त जातहरूको विकास र विस्तार गरिनु पर्ने ।
- ❖ प्रशोधन प्रविधिको प्रचार प्रसार बढाउनु पर्ने ।
- ❖ प्रशोधन प्लान्ट स्थापना गर्न पूँजीगत अनुदानको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।

इ. अन्य :

- ❖ बीउआलु आत्मनिर्भर कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिई थप बजेटको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- ❖ आलु महोत्सव जस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु पर्ने ।

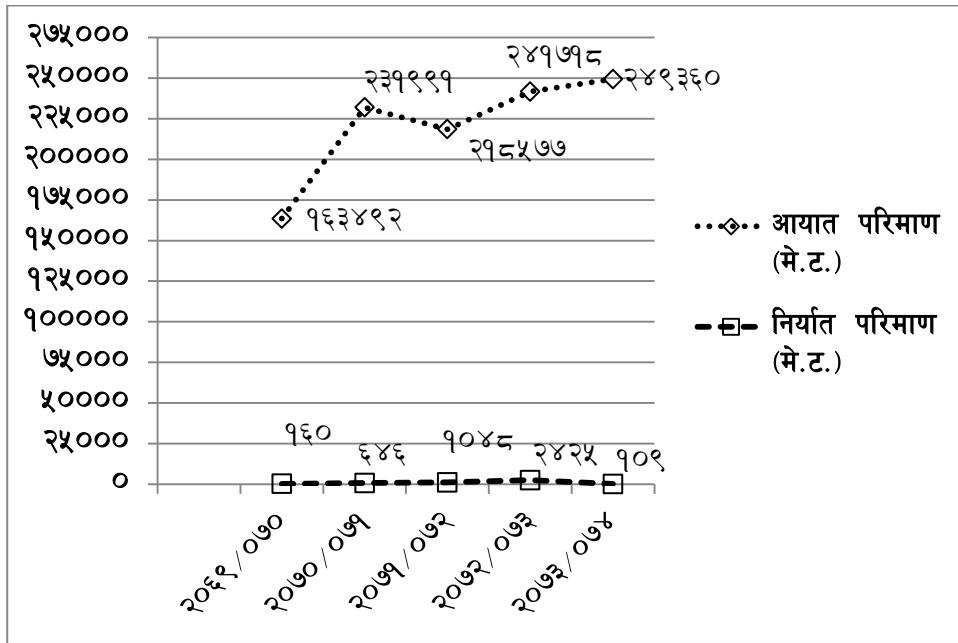
- ❖ Manpower थप हुनु पर्ने ।
- ❖ High hills / Remote area मा Priority दिएर कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ।
- ❖ गुणस्तरीय बीउआलुको उत्पादन, प्रमाणिकरण र विक्रि वितरणमा सरोकारवाला बीच समन्वय र सहकार्य बढाउनु पर्ने ।

२.१०. आलुको आयात निर्यात स्थिति :

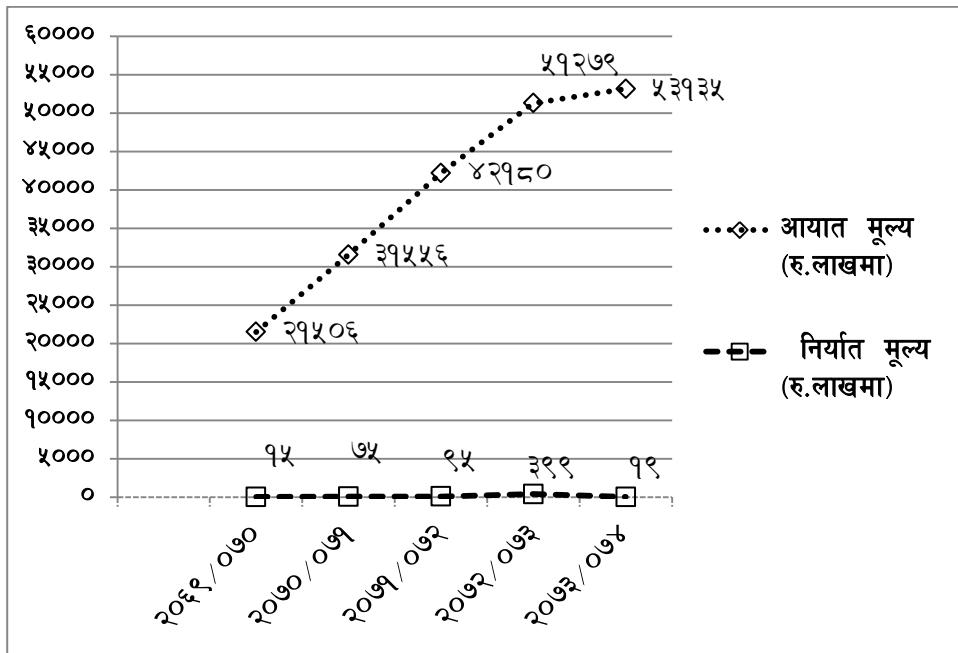
- व्यापार तथा आयात, निर्यातका दृष्टि बाट आलु ठूलो परिमाण र मूल्यमा कारोबार हुने कृषिजन्य वस्तु हो ।
- यद्यपि हामीलाई चाहिने आलुको धेरै ठूलो परिमाण, करिब ९२ % देश भित्रै उत्पादन हुन्छ, निर्यातको तुलनामा आयात गरिने आलुको परिमाण र मूल्य दुवै धेरै बढी छ (ग्राफ नं. २ क र २ ख) ।
- व्यापार तथा निकासी प्रवर्द्धन केन्द्रले उपलब्ध गराएको तथ्यांक अनुसार आ.व. २०७२/०७३ मा ५ अर्ब १२ करोड रुपिया बरावरको कुल २,४१,७१८ मे.ट. खायन आलु अन्य देशहरू (खासगरी भारत) बाट आयात गरिएकोमा मात्र रु. ४ करोडको २,४२६ मे.ट. आलु (खायन तथा बीउ आलु) निर्यात गरिएको थियो ।
- यसै गरी आ.व. २०७३/०७४ मा ५ अर्ब ३१ करोड २५ लाख रुपिया बरावरको कुल २,४९,३६० मे.ट. खायन आलु खायन आलु छिमेकी देशहरू भारत, बांगलादेश र चिन बाट (भारत एकलैबाट ९६.५ %) आयात गरिएकोमा मात्र रु. १९.४ लाखको १०९.५ मे.ट. आलु (खायन आलु ५८.५ टन र बीउआलु ५१ टन) भारत निर्यात भएको थियो ।
- यसरी आ.व. २०७२/०७३ र २०७३/०७४ को तथ्यांकलाई तुलना गर्दा आ.व. २०७३/०७४ मा आयात १८ करोड ४६ लाख (मूल्यको ३.६ %) ले मात्र बढेको तर निर्यात भने ३ करोड ८० लाखको (मूल्यको ९५.२ %) घटेको देखिन्छ ।
- यसको प्रमुख कारण गत वर्ष भारतले नेपाल माथि लगाएको लामो समयको नाकावन्दिलाई मान्न सकिन्छ, जसले गर्दा एकातिर भारत बाट मांग अनुसारको परिमाणमा आलु आउन सकेन भने अर्कोतिर आन्तरिक मांग पुरा गर्न स्वदेशको उत्पादन देश भित्रै विक्री वितरण गर्नु परेको स्थिति देखिन्छ ।
- निर्यात गरिने आलुमा मुख्यतया पहाडी भेकहरूमा खेती गरिने वर्षेआलु पर्दछ, जुन भारतका लागि बेमौसमी आलु हुन्छ र तुलनात्मक रूपमा सिजनको आलु भन्दा बढी मूल्यमा विक्री हुन्छ ।
- आलुको चिप्सको हकमा रोचक लाग्दो तथ्यांक के छ भने आ.व. २०७०/७१ मा ४२ करोडको आयात गरिएकोमा आ.व. २०७२/७३ मा घटेर मात्र ५ करोड मूल्यको आलु चिप्स आयात गरिएको थियो ।

- यसो हुनुको कारण देश भित्रै आलुको चिप्स बनाउने उद्योगहरु बढै जानु हो । हाल देशभर ठूला, साना गरी ३४ वटा उद्योगहरु दर्ता भई उत्पादनमा संलग्न रहेका छन् ।
- नेपालको सबैभन्दा ठूलो थोक कृषि बजार काठमाण्डौको कालीमाटी बजारमा कारोबार (किनबेच) हुने कृषिजन्य वस्तुहरुमा आलुले मात्र २० % भन्दा बढी हिस्सा (४२,८०० मे.ट.) ओगट्ने गरेको छ ।
- यसरी कालीमाटी बजारमा किनबेच हुने आलुको कुल परिमाणको आधि भाग (५१ %) भारत बाट आयात हुने गरेको छ ।
- कारोबार हुने सिजनको विश्लेषण गर्दा हिउंदमा, भारत तथा नेपालको मैदानी क्षेत्र बाट ठूलो परिमाण आलु भित्रिने हुंदा त्यसको कारोबार पनि बढी हुन्छ ।
- यसै कारण आलुको मूल्य पनि सामान्यतया बसन्ते एवं वर्षे सिजन भन्दा हिउंदे सिजनमा (पौष पछि, जेष्ठसम्म नै) कम हुने गर्दछ ।
- कालीमाटी बजारमा कारोबार हुने आलुमा सेतोको तुलनामा रातो बोका भएको आलु ज्यादै ठूलो परिमाणमा कारोबार हुने गरेको देखिन्छ । वर्ष २०७२ मा कुल ४२,७९७ मे.ट. आलु किनबेच भएकोमा रातो आलुको हिस्सा ४१,३३० मे.ट. अर्थात ९६.६ % थियो ।
- मूल्यको हकमा पनि सेतो आलुको तुलनामा रातो आलुको मूल्य औषतमा प्रति किलो ५-७ रुपिया बढी हुने गरेको देखिन्छ । सिजन अनुसार सेतो आलुको थोक मूल्य रु.१५-२२ तथा रातो आलुको रु.२०-२७ प्रति किलो हुने गरेको पाइन्छ ।

ग्राफ नं. २ (क) बिगत ५ वर्षको आलु आयात र निर्यातको परिमाण बिवरण

ग्राफ नं. २ (ख) बिगत ५ वर्षको आलु आयात र निर्यातको मूल्य बिवरण

२.११ महिनाको आधारमा कालीमाटी बजारमा आलुको वार्षिक आगमन स्थिति (२०५७ देखि २०७३ साल सम्म) :

परिमाण के.जि.मा

वर्ष	श्रोत	बैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत	जम्मा
२०५७	रातो	७३२५००	९०३४४५०	९८५२००	६८२०००	९७५९००	११७३८००	१९३००००	२६१००००	२०९४८००	२२१७०००	२३७६०००	१६१३३००	१८४६५३५०
	सेतो	५४७३००	७३८४५०	७२७८००	६९५०००	७२८०००	७७९५००	१४९२६००	२१४४५००	१६०९२००	१७०४०००	७९२०००	२०१७००	१२०२४८५०
२०५८	रातो	१२३१०००	९०१०००	१२२७३००	१७९८८९०	२०८४६७०	१८८३५००	१५०८७००	१२०२०००	६७१०००	११५४९८०	२१२०९६३	२१६७९७०	१७८५११७३
	सेतो	९१४०००	५९६०००	१००७०००	८८४७९०	९७६१३०	११८५२००	१२२७०००	१०५६०००	६९३०००	८८३९७५	६६८३२०	१४७९००	१०१११३५५
२०५९	रातो	१७७३०१०	१५०८९२०	१३२८३२०	११८०२१०	१८८५३९६	१४८०४२०	१८३९१०	१४५७१२०	१२८७३२०	१६०९५२०	२०८३३४०	२४४६३३०	१८९६३०९६
	सेतो	३८६५९०	३७०४४०	७१७५००	८९९६७५	१४६७५०	१३२११२०	७२३८९०	१२०५९४०	११४००६०	६९२४७०	६४१२५०	३५३७५०	१३११३५५
२०६०	रातो	१६९८९८०	१५७९९३०	१२५४२८०	१०४८६९८०	१४८७२८०	१३४५२००	१५२७१२५	१३८९१००	१४१०७९०	१६७१०६५	२२७१४०	२१४६३५०	१८८३०४९०
	सेतो	५०१७६०	६१८७९०	५८६५८०	६०६५८०	७५१०३२	७७८७००	५७२७४०	६६८९००	५७४५७०	४४५४१५	३५३६७०	२०१७०	६६६१५४७
२०६१	रातो	१९०२३५०	१२३५३२५	१०८८५९०	१४१८८७०	१६७८७६०	१७०१७०	११४०२९०	१४८९३२२	१०७६९८०	२०१५०६०	२३९९०७	१९४२५८०	१९०८६३३८
	सेतो	३२५४६०	३९६९८०	३४४४७२	३८८५००	६३८८६०	६९५५९०	४१७९७०	१२५४२०	६७९०२०	६२५६७०	१८२३७०	६३९००	५७१०३२
२०६२	रातो	१५२३१२२	१५५६६०	११४१३९०	११३७८५०	१५११३२०	१५११३५०	१३८७६५०	१४३९७८०	१५११३९०	२७८४९९०	२६९३३००	२०७७४२०	१९०४०२२
	सेतो	४८४०२०	३८१६६०	३८२९८०	५४४७९०	७५१३६०	१०१३५९०	५८२०००	१५८८८०	७२०७६०	६४७३६०	५२९१४०	२४७३००	७२३२१६०
२०६३	रातो	१६८५३५०	१६६४९२०	१५७७१२०	१२६१३२०	१७६०१००	१६३६९१०	१४१४८९०	१६७७७६०	१९७०६००	१५८६४६०	२०७९०००	१९९५६३००	
	सेतो	५०१३००	५५३३१०	७२३५४०	७३३९२०	७६८१००	८६५१८०	१२७५०४०	१०१७१००	११८२८००	१४६०६५०	९४४८००	६१३७००	१०६४०२४०
२०६४	रातो	१५५८१००	१२२७८००	१५४७८८५०	१६६६६५०	२३०८६००	२३१५४००	१८२५३१०	२४३७३४०	२०७२१००	२११२४००	२३२०६००	२३८४७९७०	
	सेतो	८६१८००	९३१७००	५२०७००	५३०६००	१०२२५००	१०३८२००	६९५५००	१२७७७५०	८४६९००	९३२५००	६८४६९०	३७७४००	९७२८२४०
२०६५	रातो	२४११२००	२०६९६००	१५६७४००	१३३५१००	१५१६५००	१५१६०००	२३१७५००	२०७३५००	१८२६४००	१११३०००	२४१२५००	२३३४७७००	
	सेतो	३८४९००	४२१९६०	४१२५६०	४३६९००	५७११००	४९४०००	७३३०००	७५७०००	४६९०००	१०२२०००	४५१०००	९७०००	६२५०४२०

वर्ष	श्रोत	वैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत	जम्मा
२०६६	रातो	२०६७०००	१४४९०००	११५००००	२४५३०००	२४२८२००	१३२६३००	१२७२०००	१७५००००	१८१००००	१७७२०००	२२८७२००	३३६७०००	२३९३१७००
	सेतो	५४६०००	५३१०००	५५६०००	७३६०००	९६४४०००	१३८५०००	९३६०००	५९८०००	१८१९०००	१७५९०००	१११९०००	१२५०००	११८३४०००
२०६७	रातो	१६१८०००	१६२५०००	२०९११००	३०५५०००	२९८४०००	२८७३०००	२०२६७००	२१९२०००	२७५००००	३२१००००	२६९४०००	२६६५०००	२९७८३८००
	सेतो	७४२०००	६३१०००	५०४०००	८८७०००	१०२८०००	११८३०००	७९१०००	६६७०००	४७९०००	३९७०००	८२००००	२८००००	८४०९०००
२०६८	रातो	२३०१०००	२१३९०००	२६९४३००	२२०२०००	२३९६०००	२३४५०००	२३१०८००	२७४८३०४	२७८६८८२	३४६५३२०	२८०८७३८	२७०९५१२	३०९०६९१६
	सेतो	११०००	११०००	०	१६२०००	८७०००	१०३८०००	११९२०००	४५६२७०	५००६४०	५९८६४०	८३७३०६	२०३०६८	५८८८१२४
२०६९	रातो	२३६०७५०	२२९१२१०	२३६७२७०	३०४६२७०	३५३६८३३	३३५८१९२	२६१७६१८	२९५३०६८	३४८८२४	४२७०१६०	४१८८०९४	३७८८४९८	३८३०२७९५
	सेतो	४२१३२०	३३८४००	६४७५९६	९४२२७०	८३२६३७	१२४९६१०	६५४३४६	८९१७८०	८८९११०	१०३१८०	७४२८९२	४६३१८८	८९८०५६९
२०७०	रातो	२४२५०१२	२२५८३६४	२४९४६६०	३३१०७८८	४०११०२	३५८१७८४	२६८९१५८	३२८९१३०	४०८६८९४	४४७७१००	३६५२०६६	३२६०६३८	३९५६१७०
	सेतो	२६४५९०	१२४०७४	२४३८००	६८७१२२	७४८५५४	८७८६४०	३२४०१०	२२६६३८	५४२३४८	९३९५७०	४४६९३६	२१५४६०	५६३६७६२
२०७१	रातो	२७.६२	३०.९४	३८.९९	४२.७५	४६.९७	४८.८	४८.०५	३८.५७	२३.४४	२०.५२	१८.९	१७.६३	३३.४३
	सेतो	२३.५४	२६.७	३२.३९	३२.९२	३१.५६	३१.४२	४२.५८	३२.७८	२०.५५	१८.३१	१८.४२	१४.०५	२८.२७
२०७२	रातो	१७६९७४०	२२२२१९०	३०४१३७८	३९२००७३	४२२३०६०	३३२९६४०	२४५५४७०	२५७९३५०	४६७०८५०	५८५५२८०	४०८८१८८	३१८८२३०	४१३३०९७९
	सेतो	११९२६०	२१०००	२१०००	२०००	६२७७७०	३१४७५०	८६१५०	१०८६००	१०६६५०	४२०००		१७५५०	१४६६७३०
२०७३	रातो	२७६५४९०	४८४८९१९०	५११६४३०	६६५५२९६	५९८३४४०	५७२४४५०	५५०६४००	५०८०२०४	५४०१६९०	४७०२५१८	५३४८०३८	४७८८९४०	६१३१८०६
	सेतो	३२५९७०	१५१४००	४०००	६३०००	२५७५०	२११५७०	१६४८५०	२१०००	१३१६८०	२४८२२२२	३१५७८०	१०४७६०	५२६७१३२

२.१२ आलुको मूल्य :

कालीमाटी तरकारी तथा फलफूल थोक बजारको तथ्यांक अनुसार विगत २ वर्षको आलुको मूल्य बिश्लेषण गर्दा रातो आलुको मूल्य २१.१५ % र सेतो आलुको मूल्य ३३.३३ % ले बढेको देखिन्छ (तालिका नं.३)। विगत १४ वर्षको कालीमाटी तरकारी तथा फलफूल थोक बजार बाट मासिक रूपमा बिक्रि भएको आलुको मूल्य (तालिका नं.२) मा प्रस्तुत गरिएको छ। गत वर्ष र यस वर्ष पनि आलुको उच्च मूल्य कायम हुनाका तपसिलका कारणहरूलाई मान्न सकिन्छ।

- आलुवालीको उत्पादन लागतमा बढ्दि हुनु ।
- उत्पादक र उपभोक्ताको बिचमा ४-७ तहमा मध्यस्थकर्ता/साना ठुला व्यापारी र बिचौलियाहरु रहनु ।
- गत वर्ष भारतले लगाएको अघोशित नाकाबन्दी ।
- समग्रमा सबै कृषि बालीहरूको मूल्यमा बढ्दि भई रहनु ।

तालिका नं. २ महिना अनुसार कालीमाटी बजारमा कारोबार भए को आलुको मासिक तथा वार्षिक मूल्य स्थिति (२०५७ साल देखि २०७३ सम्म)

मूल्य रु. प्रति के.जि.

वर्ष	विवरण	वैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मार्ग	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	वार्षिक औषत मूल्य		
		औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	न्युनतम	अधिकतम	औषत
२०५७	रातो	६.०४	६.१	७.६३	९.१२	११.७१	१४.२	११.२४	१०.३	८.३८	६.८६	६.१२	७.४३	५	१६.८	८.७६
	सेतो	४.७८	४.८४	५.८७	७.४	९.७२	१२.३	९.५६	७.८८	५.६६	५.२३	५.६	६.९१	४	१५.६	७.१५
२०५८	रातो	८.२१	१०.२	११.७	१३.४	१४.६३	१६.२	१६.०८	१३.७	१२.८	१.२४	८.०६	८.२६	६.५	२०	११.८७
	सेतो	६.०८	८.९२	९.८८	१२.२	१२.८९	१४.३	१४.६४	११.७	१०.६	७.६	६.६३	७.५६	५.४	१८	१०.२४
२०५९	रातो	८.३	१०	१२.८	१४.४	१५.८६	१६.४	१४.९७	११.५	७.२७	६.६२	६.०२	५.६२	४.५	१९.५	१०.८
	सेतो	६.८१	८.९८	११	१२.६	१४.४९	१३.९	१३.२३	९.२२	४.९६	४.८२	४.७५	४.५६	४	१७	९.०५
२०६०	रातो	६.०३	७.७१	८.०४	९.५६	९.८९	१२.४	११.४३	९.३८	१०.१	७.९९	६.०८	६.३४	४	१६	८.७४
	सेतो	४.३३	५.८१	६.२४	७.५५	८.२२	१०.२	९.७३	७.९६	७.९७	६.७२	६.०४	६.३२	२	१४	७.२६
२०६१	रातो	७.३९	१०.२	११.७	१३.२	१६.१२	१६.६	१६.२	११.६	१.१७	८.९३	८.८	१.०३	६	२२	११.५८
	सेतो	५.६३	८.६३	९.६८	११.६	१४.५५	१५.३	१४.०५	८.८८	६.६५	७.५	७.५४	७.९१	४	१९	९.८२
२०६२	रातो	९.३५	११.३	१४.४	१३.६	१४.१	१४.९	१६.२५	१४.८	१३.९	१२.४	१०.०४	११.५	८	२०	१३.०४
	सेतो	७.३९	८.९५	११.६	११.६	११.९९	१२.८	१४.२७	१३.२	१०.४	१.७८	९.०९	१.९६	६	१८	१०.९१
२०६३	रातो	११.१	१०.७	१३.१	१४.६	१७.५९	१९.१	१७.८९	१७.५	१४	११.८	१.९८	११.९	८	२१	१४.११
	सेतो	८.६९	८.५३	१०.४	११.८	१५.८१	१७.७	१५.९२	१४.६	१.४६	८.५९	८.८५	८.७७	६.५	१९	११.५९
२०६४	रातो	१०.९	१६.१	१७.५	२२	२४.४४	२४.७	२४.३९	१७.२	१५.२	१४.३	११.५९	१०.६	९	२८	१७.४१
	सेतो	८.३२	१२.८	१४.८	१८.१	२१.३६	२२.४	१९.८७	१५	१२.२	१०.३	१०.९८	१०.३	६.५	२४	१४.६४
२०६५	रातो	९.३५	१०.४	१०.७	११.३	१३.२२	१५.७	१९.१२	१४.५	१२.८	१२.७	११.१४	१५.२	७.५	२३	१३.०८
	सेतो	७.६१	८.१३	८.४३	८.५९	१.९१	११.६	१३.५९	१०.५	१.३३	८.७४	१.७७	१३.६	६	१७	९.९८

वर्ष	विवरण	वैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मार्ग	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	वार्षिक औषत मूल्य		
			औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	औषत	न्युनतम	अधिकतम	औषत
२०६६	रातो	१५.९	२३.७	२६.९	३०.४	३३.९६	३८.५	४१.६८	३३	२७.१	१५.४	१३.२२	१२.६	११	४६	२६.०२
	सेतो	१३.७	१९.६	२१.९	२४.१	२४.८८	३२	३४.६३	२७.३	१८.९	११.९	१०.०९	९.८६	८	३८	२०.७३
२०६७	रातो	१६	२१.४	२१.१	२१.७	२३.५७	२३.९	२५.१७	२४.५	२०.३	१७.६	१२.८४	१२.७	११	३३	२०.१३
	सेतो	१३.३	१५.४	१५.८	१६.२	१८.०८	२०	२०.७७	२०.६	१५.२	१०.६	१०.४७	११.५	८	२६	१५.६५
२०६८	रातो	१५.८	१४.२	१९.६	२०.४	२३.८४	२३	२४.९६	२०.७	१९.८	१८.४	१५.७६	१७.८	८	३४	१९.५३
	सेतो	११.१	१०.५	१५.३	१५.५	१८.२५	१९.२	१९.७३	१५.४	१३.९	१२.६	१२.५१	१६	१०	२६	१५
२०६९	रातो	२१.६	२४.८	२१.८	३०.७	३१.१५	३२.४	३२.१४	३५.१	२४.१	२१.१	१८.४५	१६.९	१६	४०	२६.५
	सेतो	१८.१	२०.६	२५.८	२८	२८.८८	२८.२	२८.४१	२९.७	१९.३	१६.७	१५.२१	१४.६	१४	३५	२२.७५
२०७०	रातो	१८.१	१८.७	२२.६	२४.९	३१.०७	२९	४३.९७	३४.७	२७.७	२०.७	२०.६२	२४.३	१४	५५	२६.३६
	सेतो	१५	१५.३	१८	२०.९	२६.८८	२९.९	३७.९५	३२.१	२४.५	१८.२	१७.४६	२१.५	१३	५०	२२.४७
२०७१	रातो	१८.१	१८.७	२२.६	२४.९	३१.०७	२९	४३.९७	३४.७	२७.७	२०.७	२०.६२	२४.३	१४	५५	३४.५
	सेतो	१५	१५.३	१८	२०.९	२६.८८	२१.९३	३७.९५	३२.१	२४.५	१८.२	१७.४६	२१.५	१३	५०	३१.५
२०७२	रातो	१७.८	१८.१	२१.७	२५.२	३१.२९	३६.२	३६.२	२७.८	२८.४	२५.४	२५	२२.४	१५	५०	२६
	सेतो	१२	१२.१	१६.१	१८.४	२०.२६	२७.७	२७.९१	२२.८	२२.६	२०.७४	१८.१७	१७.८	१०	३२	१९.७१
२०७३	रातो	२८.७८	३५.३६	३६.६३	३८.९४	३९.१७	३६.७०	४१.८४	३४.२९	२८.४८	२२.६५	१९.१५	१६.४१	१४.०	७०.०	३१.५३
	सेतो	२३.४६	३१.८२	३३.५०	३३.२८	३२.७२	३२.७०	३३.७४	२८.८८	२०.५७	१७.२८	१३.८३	१३.६०	१२.०	४०.०	२६.२८

तालिका नं. ३ कालीमाटी बजारमा कारोबार हुदैआएको आलुको तुलनात्मक औषत मूल्य

बिवरण	आर्थिक वर्ष २०७२/०७३			आर्थिक वर्ष २०७३/०७४			% वृद्धि
	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	
रातो	१५	५०	२६	१४	७०	३१.५३	२१.१५
सेतो	१०	३२	१९.७	१२	४०	२६.२८	३२.३३

२.१३ नेपालमा आलु खेती गरिने सिजन :

केही दशक अघि नेपालमा भौगोलीक क्षेत्र तथा हावापानीका आधारमा वर्षमा दुई सिजन मात्र आलु खेती गरिन्थ्यो, जसलाई हिँउदे आलु र वर्षे आलु खेती भन्ने गरिन्थ्यो । तर नेपालमा पाइने ज्यादै विविधतायुक्त जलवायु तथा भौगोलिक वातावरणले गर्दा विस्तारै विस्तारै आलु लगाउने थप सिजनहरू सृजना भएका छन् । काठमाडौं उपत्यका सरहका क्षेत्रहरूमा वसन्ते आलु खेतीको अलावा वर्षातको अन्त्यमा आलु रोपी शरद (Autumn)मा सफलताका साथ आलु खेती गर्न थालिएको छ । हाल मध्य पहाडी एवं उपत्यका क्षेत्रमा हिँउदे, वसन्ते, शरद गरि तीन सिजनमा आलु खेती गर्ने गरिएको पाइन्छ । यसरी नेपालको जलवायु तथा भौगालिक विविधतालाई उपयोग गरि वर्ष भरि नै आलु खेती गर्न सकिने देखिएको छ । अतः नेपालमा निम्न वर्मोजिमका सिजनहरूमा आलु खेती गर्ने गरिएको पाइन्छ ।

- १) हिँउदे आलु खेती (Winter Potato) : रोप्ने समय- असोज देखि मंसिर, खन्ने समय-पौष देखि फाल्गुन
- २) वसन्ते आलु खेती (Spring Potato) : रोप्ने समय-पौष/माघ देखि फाल्गुन, खन्ने समय-चैत्र/वैशाख देखि जेष्ठ
- ३) वर्षे आलु खेती (Summer/Rainy Potato) : रोप्ने समय- फाल्गुन देखि वैशाख, खन्ने समय-आषाढ देखि भाद्र
- ४) शरदयाम आलु खेती (Autumn Potato) : रोप्ने समय-श्रावण देखि भाद्र, खन्ने समय-कार्तिक देखि मंसिर

२.१४ नेपालमा बीउआलु उत्पादन व्यवस्थापन :

विगतको प्रयास नेपालमा विगतमा आलु उत्पादनमा गुणस्तरीय बीउआलुको महत्वलाई मध्यनजर गरी बिभिन्न पद्धतिहरू अपनाइने गरिन्थ्यो । सन ८० को पुर्वाद्व तिर स्विस सरकारको प्राविधिक सहायता अन्तर्गत सञ्चालित आयोजनाले कृषक संग सम्झौतामा आधारित गुणस्तरिय बीउआलु उत्पादन कार्य गर्ने गरियो । उक्त बीउआलु उत्पादन, आयोजनाका विज्ञहरूको प्राविधिक रेखदेखमा हुने र कृषकहरूमा नै बीउआलुको गुणस्तर कायम गर्ने जिम्मेवारी रहेको थियो । तर समय बढी लाग्ने, खर्चिलो एवं प्राविधिक सहायता निरन्तर आवश्यक पर्ने हुंदा उक्त पद्धतिले

निरन्तरता प्राप्त गर्न सकेन । तत् पश्चात् १९८७ तिर यो पद्धतिलाई छोडियो र पछि यस पद्धतिलाई कृषक समुह पद्धतिले विस्थापित गरियो । सन् १९९१ देखि १९९६ सम्म समुह पद्धतिमा आधारित बीउआलु उत्पादन आयोजना सञ्चालन गरियो । यस अवधिमा करीब ५० वटा सबल कृषक समुह पहिचान तथा छनौट गरी कृषक समुहहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै बीउआलु उत्पादन र वितरणकोव्यवस्थापन कार्य सञ्चालन गरियो । उक्त पद्धति अनुरूप नै हाल पनि कृषक समुह/सहकारीहरूलाई पूर्व मूल बीउआलु उपलब्ध गराइदै आइएको छ ।

२.१४.१ पूर्व मूल बीउआलु (Pre-basic Seed/PBS) वितरण व्यवस्था :

आलुबालीको बीउ व्यवस्थापनमा पूर्व मूल बीउआलु (PBS) को महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । नेपालमा पूर्व मूल बीउआलु उत्पादन गर्ने प्रमुख निकाय नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद अन्तर्गतको राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम (NPRP) हो, जसले तराई र पहाडी क्षेत्रमा खेती गर्नमिल्ने गरी २ वटा सिजनमा १४ वटा जातका पूर्व मूल बीउआलु उत्पादन गर्ने गरेको छ (तालिका नं. ४) । विगत केही वर्ष देखि निजिस्तर बाट पनि पूर्व मूल बीउआलु उत्पादन शुरु भएको छ । हाल नेपालमा पूर्व मूल बीउआलुको उत्पादन क्षमता सरकारी तथा निजीस्तर दुवै गरी ३ लाख दाना भन्दा बढि रहेको छ (तालिका नं. ५ र ग्राफ नं. ३) भने कृषक स्तरमा मांग भने अत्यधिक रहेको छ । कृषि विभाग र नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद बीच मिति २०५४/२/८ मा भएको कार्यगत समझौता अनुसार उत्पादन भएको पूर्व मूल बीउआलुको ८० % बीउआलु उत्पादक कृषक समूहहरूलाई जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरूको सिफारिसमा उपलब्ध गराउने र २० % सरकारी फार्म/केन्द्र तथा गैर-सरकारी संघ/संस्थालाई उपलब्ध गराउने व्यवस्था रहेको छ । सोही अनुसार जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरूले जिल्लामा गठन भएका बीउआलु उत्पादककृषक समूह/संघ संस्थाहरूलाई आवश्यक पर्ने पूर्व मूल बीउआलु आलुको परिमाण एकिन गरी तोकिएको समयमा राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रममा मांग पठाउने गरेका छन । तोकिएको समय अवधि भित्र सो बीउआलु सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरूले आफ्नै वा कृषक प्रतिनिधि पठाई लैजाने व्यवस्था मिलाउने गरेका छन ।

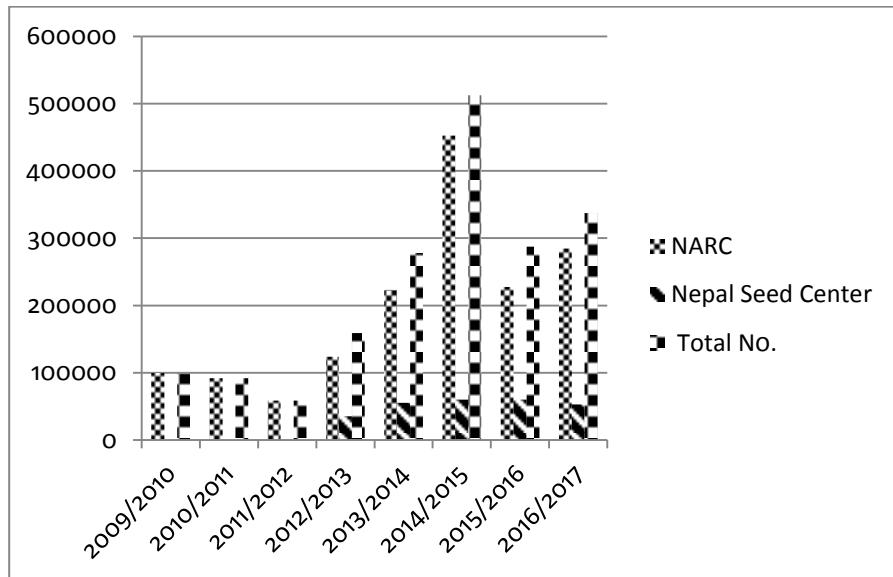
Table 4 List of cultivars available for Pre-basic Seed (PBS) production at NPPR, Khumaltar

S.N.	Terai Season plantation (Autumn/Winter)	S.N.	Hill Season Plantation (Spring/Summer)
1	Cardinal	1	Cardinal
2	Desiree	2	Desiree
3	Janak Dev	3	Janak Dev
4	Kufri Sindhuri	4	NPI-106
5	Khumal Rato-2	5	I-1124
6	Khumal Seto-1	6	Khumal Seto-1
7	Kufri jyoti	7	Kufri jyoti
8	Kufri Badshah	8	Khumal Laxmi
9	Pericholli	9	Syang Dorje
10	BR 63-65	10	Sarkari Seto
11	Tharu Local	11	Kathmandu Local
12	IPY-8	12	Jumli Local
13	MS 42.3	13	CFM-69-1
14	Khumal Ujawal	14	Khumal upahar

Table 5 Pre-Basic Seed (PBS) Production by Govt. (NPPR/NARC) and Private Sector

Fiscal Year	NPPR (NARC)		Total	Nepal Seed Center, Lalitpur	Grand Total
	Autumn Season (No.)	Spring Season (No.)			
2009/2010	19862	79379	99241	0	99241
2010/2011	33308	58358	91666	0	91666
2011/2012	35733	22999	58732	0	58732
2012/2013	53346	70549	123895	35000	158895
2013/2014	66014	156910	222924	55000	277924
2014/2015	156688	295426	452114	60000	512114
2015/2016	94791	132378	227169	60000	287169
2016/2017	175371	109051	284422	52675	337097

Graph 3 Status of PBS Production by Govt. and Private Sector

नोट : राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम (NARC) र निजि क्षेत्र बाट उत्पादित पूर्व मूल बीउ, मूल बीउ र अन्य किसिमका बीउआलु एवं बेर्नाको आ.ब. २०७४/०७५ मा विक्रि वितरणको लागि तोकिएको मुल्य विवरण अनुसूची नं. २ मा दिईएको छ ।

२.१४.२ पूर्व मूल बीउआलु (पि.वि.एस.) बाट बीज बृद्धि योजना :

पूर्व मूलबीउआलु उत्पादनको मुख्य उद्देश्य बीउआलुको जातिय गुण तथा उत्पादन क्षमतालाई कायम राखी रहनु हो । बीउआलु उत्पादक कृषक समूहहरूले बीउआलुको गुणस्तर कायम राख्न प्रत्येक वर्ष आवश्यक पर्ने पि.वि.एस. उपलब्ध गरी बीजबृद्धि योजना अनुसार बृद्धि गर्नुपर्दछ । पहाडी क्षेत्रमा ५-६ वर्ष सम्म र तराईमा ४-५ वर्ष सम्मको बीउ बृद्धि योजना तयार पारी बीउ बृद्धि गर्नु पर्दछ (अनुसूची १) । यसरी तराईमा चौथो वा पाँचौ पुस्ताकोतथा पहाडमा पाँचौ वा छैठौ पुस्ताको बीउआलुलाई खायन आलु उत्पादन गर्न आलुबाली खेतीको लागि कृषकहरूलाई उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।

प्रत्येक आर्थिक वर्षको सुरुमा राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रमले पूर्व मूल बीउआलुको विक्री मूल्य तोक्ने र सोही अनुसार कृषक, कृषक समूह र फार्म/केन्द्रहरूलाई जानकारी दिई विक्री वितरण गर्ने गरिन्छ (अनुसूची नं. २) ।

५०० दाना पूर्व मूल बीउआलुबाट बीज बृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा चौथो पुस्तामा गएर हुनजाने बीउआलुको परिमाण तथा त्यसबाट ढाक्नसक्ने क्षेत्रफल

प्रथम वर्ष

५०० दानापूर्व मूल बीउआलुले ४५ वर्गमिटर क्षेत्रफल ढाक्दछ । यस बाट ७५ के.जी मूल बीउआलु (बेसिक १) उत्पादन हुन्छ ।

दोश्रो वर्ष

प्रथम वर्षको उत्पादन बाट १ रोपनी जग्गामा बीज बृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पुरदछ र यसबाट न्यूनतम ७५० के.जी.प्रमाणित-१ (बेसिक २) बीउआलु उत्पादन हुन्छ ।

तेश्रो वर्ष

दोश्रो वर्षको उत्पादन बाट १० रोपनी जग्गामा बीज बृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पुरदछ र यसबाट न्यूनतम ७,५०० के.जी.प्रमाणित-२ (बेसिक ३) बीउआलु उत्पादन हुन्छ ।

चौथो वर्ष

तेश्रो वर्षको उत्पादन बाट १०० रोपनी जग्गामा बीज बृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पुरदछ र यसबाट न्यूनतम ७५,००० के.जी. (७५ टन) उन्नत बीउआलु उत्पादन हुन्छ । यही बीउआलु खायन आलु उत्पादन गर्नका लागि प्रयोग गरिन्छ र गर्नु पर्दछ ।

२.१४.३ आलु बीयाँ (True Potato Seed/TPS) उत्पादन :

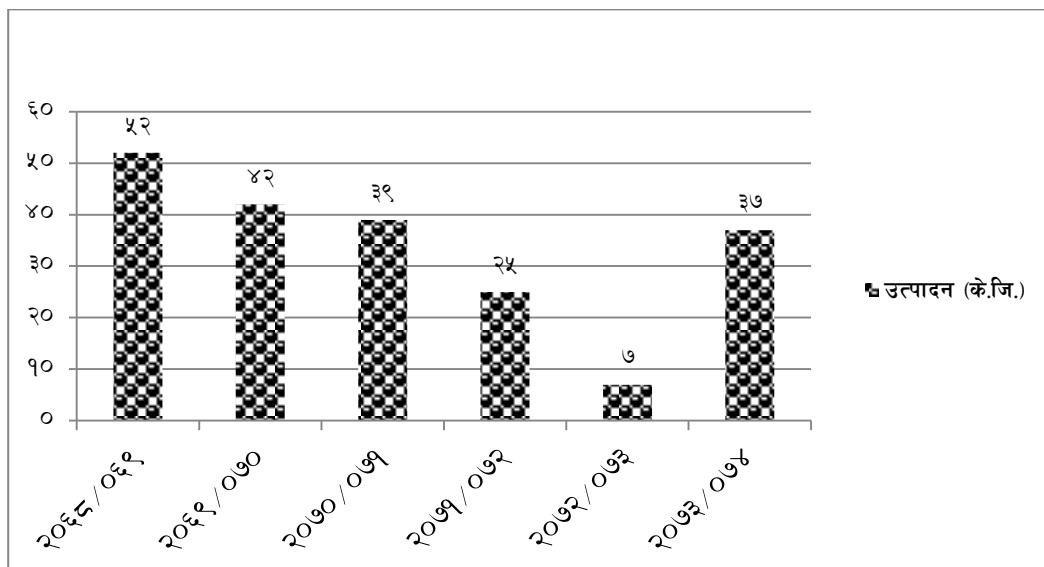
नेपालमा आ.व. २०५४/०५५ देखि आलुबीयाँ (TPS) कोउत्पादन गर्न शुरु गरिएको हो । शुरुमा न्युक्लियस बीउआलु उत्पादन केन्द्र, निगाले, सिन्धुपालचोक र उष्ण प्रदेशिय बागवानी केन्द्र, नवलपुर, सल्लाहीमा आलु बीयाँको उत्पादन गर्न थालिएकोमा हाल निजी स्तरमा दोलखाको मकैबारीमा १ जना व्यवसायिक कृषक मार्फत समेत यसको उत्पादन कार्य सफलताका साथ गरिदै आइएको छ । तर वार्षिक मांग ४०-५० किलो सम्म रहेको अनुमान गरिएको र उत्पादन कम

(तालिका नं. ६, ग्राफ नं. ४) भएकोले यसको उत्पादन अझै बढाउनु पर्ने देखिएको छ ।

तालिका नं. ६ नेपालमा आलु बीया (टि.पि.एस) को उत्पादन गर्ने फार्म/केन्द्रहरू तथा विगत ६ वर्षको उत्पादन परिमाण

क्र.सं.	आ.व.	आलु बीयाँ उत्पादन (के.जि.)				
		न्युकिलियस बीज आलु उत्पादन केन्द्र, निगाले, सिन्धुपाल्चोक	उष्णप्रदेशीय वागवानी केन्द्र, नवलपुर, सर्लाही	शितोष्ण वागवानी केन्द्र, मार्फा	निजी क्षेत्र (दोलखा)	जम्मा
१	२०६८/०६९	२२	१०	०	२०	५२
२	२०६९/०७०	२२	१०		१०	४२
३	२०७०/०७१	२२	५	०	१२	३९
४	२०७१/०७२	६	६	०	१३	२५
५	२०७२/०७३	६	३	०	१	१०
६	२०७३/०७४	१७.४	८.०	०	१२.०	३७.४

ग्राफ नं. ४ नेपालमा आलु बीयाँ (टि.पि.एस.) उत्पादनको विगत ६ वर्षको स्थिति

माथिको तालिका एवं ग्राफ बाट नेपालमा आलुबीया (टि.पि.एस) को उत्पादन घटदो क्रममा रहेको देखिन्छ, यद्यपि यस वर्ष पुनः यसको उत्पादन परिमाणमा सुधार आएको छ। आ.व. २०७२/०७३ मा उत्पादन धेरै घटनुको मुख्य कारणहरूमा २०७२ सालको महा भूकम्प र लामो खडेरी रहेको थियो ।

२.१५ बीउआलुको बजारीकरण स्थिति :

विगतमा नेपालमा आलु मुख्यतः पहाडीएवं हिमाली क्षेत्रमा वर्षे बालीको रूपमा तथा तराई एवं बेशी क्षेत्रमा हिउदे बालीको रूपमा खेती गर्ने गरिन्थ्यो । तर हाल आएर बढौदै गएको आलुको व्यवसायिक खेती र बजार मूल्यको कारणले गर्दा यसको मुलुकभर विभिन्न क्षेत्रमा गरेर वर्षको ४ सिजनसम्म खेती गर्ने गरिएको पाइन्छ । पहाडी जिल्लाहरुमा बसन्ते तथा वर्षा पश्चात पनि उत्पादन हुने गरेको पाइन्छ । बेमौसमीको रूपमा उत्पादन हुने यस्तो आलु खास गरी शहरी क्षेत्रमाहरुमा आपुर्ति गरी कृषकहरुले राम्रो आमदानी लिने गर्दछन् । यसबाट नेपालमा गुणस्तरीय बीउआलुको महत्व एवं आवश्यकता भन बढौदै गएको अवस्था छ । तर बीउआलु उत्पादन कम हुनुको कारण आपुर्ति स्थिति न्यून छ ।

२.१५.१ बीउआलुको मांग :

नेपालमा विभिन्न सिजनमा क्षेत्रमा गरिने आलु खेतीको लागि आवश्यक बीउआलुको एकिन तथ्यांक छैन । त्यसैले प्रति हेक्टर १,५०० के.जी. बीउआलुकादरले हाल मुलुकभर खेती भई रहेको १,९५,२६६ हेक्टर क्षेत्रफललाई कुल २,९२,९०२ मे.टन बीउआलु आवश्यक पर्ने देखिन्छ । तर पहाडी तथा हिमाली क्षेत्रमा कृषकहरुले आफुलाई आवश्यक पर्ने बीउआलुको व्यवस्थापनस्थानिय स्तरमानै भण्डारण गरी गर्ने हुँदा यो परिमाण कम भए पनि पुग्ने देखिन्छ ।

नेपालमा बीउआलु उत्पादन, कृषक समुह पद्धतिमार्फत सञ्चालन गर्ने गरिएको छ । राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम र निजि क्षेत्रको टिस्युकल्चर प्रयोगशालाबाट उत्पादित भाइरसमुक्त पूर्वमुलबीउआलुको बितरण व्यवस्था कृषक समुहको मांग तथा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरुको सिफारिसमा राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रमबाट मिलाईने गरिन्छ । ती प्रयोगशालाहरु बाट बार्षिक रूपमा हाल करिब ३ लाख दानाको हाराहारीमा उत्पादन हुने गर्दछ भने ८-१० लाख दानाको मांग आउने गर्दछ ।

यसै गरी आलु वियां (TPS) को प्रयोगबाट नेपालमा खेती गरिने क्षेत्रफल अनुमानित १०,००० हे. रहेको छ भने बार्षिक ४० देखि ५० के.जी. सम्म बीयाँको मांग हुने गर्दछ ।

२.१५.२ बीउआलु आपुर्ति स्थिति :

कृषकहरुका लागि आवश्यक पर्ने बीउआलु विभिन्न श्रोतहरु बाट आपुर्ति गर्ने गरिन्छ । आवश्यक पर्ने सम्पुण बीउआलु परिमाण मध्ये विभिन्न सरकारी फार्म/केन्द्रहरु बाट उत्पादित बीउआलु, आलु वियां र सिडलिंग टयुबर तथा समुह/सहकारी पद्धति बाट उत्पादित विभिन्न पुस्ताहरुको बीउआलु जस्ता श्रोतहरु बाट अनुमानित २७ % मात्र आपुर्ति हुने गरेको छ । बाँकी आवश्यक परिमाणको पूर्ति गर्न २१ % भारत बाट आयातित खायन आलु तथा आधि जिति (५२ %) स्वदेशका कृषकहरुले स्वयं उत्पादन गरेको आलुलाई नै प्रयोग गर्ने गरेको अनुमान छ (तालिका नं. ७) ।

तालिका नं. ७ नेपालमा बीउआलु आपुर्ति गर्ने श्रोतहरु तथा तिनको अंश

Sources of Seed Potato Supply	Seed Standard	Quantity (Mt)	% of Share
Government Farms	All(Basic I – IV)	65.0	0.02
Seed producer groups / cooperatives	All	60,000.0	16.09
TPS derivatives and Seedling Tubers	Improved	8,000.0	2.15
Imported seed potato from India	Not mentioned	51	0.01
Commercial farmers' own seed in <i>terai</i> / <i>inner terai</i>		34,055	9.00
Sub-total		1,02,171.0	27.00
Imported ware potato used as seed in <i>terai</i> / <i>inner terai</i>		79,490.0	21.00
Farmers' own seed from ware potato	Not mentioned	1,91,039	52.00
Total		372700	100%

नोट : उपरोक्त तथ्यांकमा बीउआलु उत्पादन गर्ने कृषक समुहहरूले उत्पादन गरेको बीउआलुको परिमाण राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम बाट वितरीत ३ लाख दाना पूर्ब मूल बीउआलुको आधारमा गरिएको छ ।

२.१६ आलुको उत्पादन लागत/खर्च :

नेपालमा तराई, पहाड र काठमान्डौ उपत्यकामा आलुबाली खेती गर्दा लाग्ने लागत, विभिन्न कृषि कर्म र औजारहरु प्रयोग गर्दा फरक पर्न जाने हुन्छ, जसको आधारमा आलुको उत्पादन लागत/खर्च यस प्रकार छ (तालिका नं. ८) ।

तालीका नं. ८ तराई, पहाड र काठमान्डौ उपत्यकामा १ हे. क्षेत्रफलमा आलु खेती गर्दा लाग्ने औषत उत्पादन लागतको विवरण

(Average Cost of Production of Potato in Terai, Hills and Kathmandu valley per ha.)

क्र.सं.	विवरण	इकाई	पहाड			तराई			काठमाण्डौ उपत्यका		
			परिमाण	दर	मूल्य (रु.)	परिमाण	दर	मूल्य (रु.)	परिमाण	दर	मूल्य (रु.)
१.	परिवर्तित लागत										
१.१	मानव श्रम	दिन	१९२	५००	९६०००	१९२	५००	९६०००	३००	७००	२१००००
१.२	हलगोरु श्रम	दिन	२२	१५००	३३०००						०
१.३	ट्रॉयाक्टर प्रयोग	घण्टा				४	१५००	६०००	२०	४००	८००
१.४	पम्पसेट प्रयोग	घण्टा	१२	२००	२४००	१२	२००	२४००			०
१.५	स्प्रेयर प्रयोग	घण्टा	८०	५०	४०००	८०	५०	४०००			
१.६	बीउ	केजी	१७००	५०	८५०००	१७००	५०	८५०००	१६००	६०	९६०००
१.७	गोठेमल	केजी	१००००	१	१००००	१००००	१	१००००	१०००	०.८	८००
१.८	रासायनिक मल				०			०			०
	युरिया	केजी	१४०	२५	३५००	१४०	२५	३५००	२००	२५	५०००
	डि.ए.पी.	केजी	२२०	५५	१२१००	२२०	५५	१२१००	३००	५५	१६५००
	पोटास	केजी	१००	४०	४०००	१००	४०	४०००	२००	४०	८००
१.९	विषादी	रु.			५०००			५०००			१००००
१.१०	अन्य	रु.			१०००			१०००			१०००
१.११	परिवर्तित लागतको व्याज	रु.			११३००			११००			१७२००
	जम्मा खर्च				२६७३००			२३८९००			३७९७००
२.	अपरिवर्तित लागत										
२.१	जग्गा भाडा										४००००
२.२	जमीनको मालपोत	रु.			८०			८०			८०
२.३	पानी पोत	रु.									
२.४	मर्मत सम्भार	रु.			१०००			१०००			३०००
२.५	झास कट्टी	रु.			२००			२००			२००
	जम्मा खर्च				१२८०			१२८०			४३२८०
३.	कुल जम्मा खर्च	रु.			२६८५८०			२४०९८०			४२२९८०
४.	कुल आम्दानी	रु.									
४.१	मुख्य उत्पादन	केजी	१८०००	२४	४३२०००	२२०००	२०	४४००००	२६०००	२४	६२४०००
५.	खुद नाफा (४-३)				१,६३,४२०			१,९९,८२०			२,०१,०२०
६.	प्रती के.जी. खर्च	रु.			१४.९२			१०.९१			१६.२७

खण्ड-३

बार्षिक स्विकृत कार्यक्रम तथा प्रगति प्रतिबेदन

खण्ड-३

वार्षिक स्विकृत कार्यक्रम तथा प्रगति प्रतिवेदन

३.१ आर्थिक वर्ष २०७४/०७५ को वार्षिक स्विकृत कार्यक्रम

बजेट उपशिर्षक नं. : ३१२१०८-३/४

मन्त्रालय : कृषि विकास मन्त्रालय

विभाग/संस्था : कृषि विभाग

कार्यक्रम/आयोजनाको नाम : आलु तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम (राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम)

वार्षिक बजेट : ३,४३,२१

बजेट : रु. लाखमा

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शिर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोश्रो चौमासिक			तेश्रो चौमासिक		
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
१	२	३	४	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२
अ)	पूँजीगत अन्तरगतका कार्यक्रमहरू														
१	कार्यालय प्रयोजनका लागिबिभिन्न फर्निचर तथा फर्निसि (कार्यालयको लागि फर्निचर फिक्चर्स)	२९३११	संख्या	३०	१.४६	५.०	३०	१.४६	५.०	०	०	०	०	०	०
२	तालिम हलका लागि फर्निचरखरिद (कार्यालयको लागि फर्निचर फिक्चर्स)	२९३११	संख्या	१२६	३.६७	१२.६	१२६	३.६७	१२.६	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शिर्षक	इकाई	बार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोश्रो चौमासिक			तेश्रो चौमासिक		
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
३	डिजिटल क्यामारा (कार्यालय संचालन सम्बन्धीय यन्त्र उपकरण तथा मेशीन औजार)	२९५११	संख्या	१	०.१४	०.४७	१	०.१४	०.४७	०	०	०	०	०	०
४	भ्याकुम क्लिनर खरिद (कार्यालय संचालन सम्बन्धीय यन्त्र उपकरण तथा मेशीन औजार)	२९५११	संख्या	१	०.०४	०.१४	१	०.०४	०.१४	०	०	०	०	०	०
५	पानी ताने पम्प तथा फिटिंगं सामाग्री (कार्यालय संचालन सम्बन्धीय यन्त्र उपकरण तथा मेशीन औजार)	२९५११	पटक	१	०.१४	०.४७	१	०.१४	०.४७	०	०	०	०	०	०
६	स्कयानर (कार्यालय संचालन सम्बन्धीय यन्त्र उपकरण तथा मेशीन औजार)	२९५११	संख्या	२	०.०८	०.२८	२	०.०८	०.२८	०	०	०	०	०	०
७	डेस्कटप कम्प्यूटर तथा प्रिन्टर सेट खरिद (कार्यालय संचालन सम्बन्धीय यन्त्र उपकरण तथा मेशीन औजार)	२९५११	सेट	१	०.२७	०.९३	१	०.२७	०.९३	०	०	०	०	०	०
८	कम्पाउण्ड वाल/ फेन्सिंग (कालोपत्रे सड़क)	२९६११	मिटर	१००	१.४६	५.०	०	०.०	०	१००	१.४६	५.०	०	०	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शिर्षक	इकाई	बार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोश्रो चौमासिक			तेश्रो चौमासिक		
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
९	नयाँ निर्मित भवनमा पानी व्यवस्थापनका लागि इनार खनेर फिल्टरिङ व्यवस्था सहितको रिजर्भ ट्यॉकी व्दारा पानी सप्लाइ गर्ने	२९६११	संख्या	१	१.४६	५.०	०	०.०	०	१	१.४६	५.०	०	०	०
१०	आ.बा.वि.का.को परिसरमा रहेको ग्लास हाउस स्थान्तरण तथा स्तरोन्नति गर्ने ।	२९६२१	संख्या	१	१.४६	५.०	१	१.४६	५	०	०.००	०	०	०	०
११	तालिम हलका लागि साउण्ड सिस्टम तथा मल्टी मिडिया जडान	२९६२१	पटक	१	०.८७	३	१	०.८७	३	०	०.००	०	०	०	०
क)	पुँजीगत कार्यक्रमको जम्मा			११.०४	३७.८९		८.१३	२७.८९		२.९१	१०.०				
आ)	चालुखर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरू														
	नियमीत कार्यक्रमहरू														
१	वेभ पेज अध्यावधिक गर्ने (व्यक्ति करार)	२२४११	वटा	१	०.०९	०.३	१	०.०३	०.१	१	०.०३	०.१	१	०.०३	०.१
२	प्राविधिक स्तरिय राष्ट्रिय अवलोकन भ्रमण १ हसे	२२५१२	पटक	१	१.४६	५	०	०.०	०.	१	१.४६	५	०	०.००	०
३	गणस्तरीय PBS बीउआलु उत्पादन तथा तन्तु प्रजनन प्रयोगशाला	२२५१२	पटक	१	१.१७	४	०	०.०	०.	१	१.१७	४	०	०.००	०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शिर्षक	इकाई	बार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोश्रो चौमासिक			तेश्रो चौमासिक		
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
	संचालन सम्बन्धि नार्क संगको समन्वयमा तालिम संचालन														
४	बीउआलुउ उत्पादन सम्बन्धि जिल्ला स्तर अन्तरकृया गोष्ठी	२२५१२	पटक	५	१.४६	५	१	०.२९	१.	२	०.५८	२	२	०.५८	२
५	बार्षिक पुस्तिका प्रकाशन (३०० प्रती)	२२५२२	पटक	१	०.२९	१	१	०.२९	१.	०	०.००	०	०	०.००	०
६	आलुबालीमा भण्डारण (१००० प्रती)	२२५२२	पटक	१	०.२९	१	१	०.२९	१.	०.००				०.००	
७	बीउआलु गुणस्तर नियन्त्रण कार्यक्रम	२२५२२	पटक	६००	०.७९	२.७०	२००	०.२६	०.९	२००	०.२६	०.९	२००	०.२६	०.९
८	बीउआलु उत्पादन कार्यक्रममा प्रमाणिकरण कार्यक्रम	२२५२२	पटक	२४	१.७५	६	०	०.०	०.	१२	०.८७	३	१२	०.८७	३
९	कार्यालय परिसर तथा फार्म क्षेत्र व्यवस्थापन	२२५२२	पटक	१	०.१७	०.६	१	०.०६	०.२	१	०.०६	०.२	१	०.०६	०.२
१०	आलु महोत्सव संचालन सहयोग (सहकार्यमा)	२२५२२	पटक	२	०.५८	२	०	०.०	०.	१	०.२९	१	१	०.२९	१
११	आलुबाली उत्पादन गर्ने बागवानी फाराम, केन्द्रको अनुगमन	२२६११	पटक	३	०.१५	०.५१	१	०.०५	०.१७	१	०.०५	०.१७	१	०.०५	०.१७
१२	निजि फार्महरूको PBS उत्पादनको अनुगमन	२२६११	पटक	१०	०.४३	१.४६	४	०.१४	०.४९	४	०.१४	०.४९	२	०.१४	०.४८

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शिर्षक	इकाई	बार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक			दोश्रो चौमासिक			तेश्रो चौमासिक		
				परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट
१३	TPS उत्पादनको अनुगमन निरीक्षण	२२६११	पटक	३	०.१५	०.५१	१	०.०५	०.१७	१	०.०५	०.१७	१	०.०५	०.१७
१४	जिल्लाहरूमा व्यावसायिक आलुबाली उत्पादन कार्यक्रमको अनुगमन, निरीक्षण	२२६११	पटक	१५	१.१४	३.९	५	०.३८	१.३	५	०.३८	१.३	५	०.३८	१.३
१५	समिक्षा गोष्ठिमा भाग लिने	२२६१२	पटक	१२	०.८७	३	४	०.२९	१.	४	०.२९	१	४	०.२९	१
१६	अतिथि सत्कार तथा जलापान खर्च	२२७११	महिना	१२	०.२३	०.८	४	०.०७	०.२५	४	०.०९	०.३	४	०.०७	०.२५
१७	आलुको पुर्ब मूलवीउ उत्पादनका लागि तन्तु प्रजनन प्रयोगशाला स्थापना तथा संचालनका लागि अनुदान (गत वर्षको निरन्तरता)	२६४२३	संख्या	४	४.१६२	१६०	४	५.८३	२०.	४	४०.७९	१४०	०	०.००	०
ख)	चालु कार्यक्रमको जम्मा				५७.६३	११७.७८		८.०४	२७.५८		४६.५१	१५९.६३		१३.०	४४.६१
	कुल जम्मा खर्च				१००	३४३.२१		२७.७४	९५.९९		५९.२६	२०३.४१		१३.०	४४.६१

३.२ बार्षिक प्रगति प्रतिवेदन (आ.व.२०७३/०७४) :

बार्षिक बजेट : ५१४.८२

बजेट उपशिर्षक नं. ३१२९०८-३/४

कार्यक्रम / आयोजनाको नाम : आलु, तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम

स्थान : राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम, खुमलटार

आयोजना प्रमुखको नाम : खगेन्द्र प्रसाद शर्मा

बजेट : रु. लाखमा

सि.नं.	बजेट शिर्षक	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	खर्च शिर्षक	ईकाइ	बार्षिक लक्ष			बार्षिक प्रगति			कैफियत
					परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	
अ) पुँजिगत खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरू											
१	८.२.२.२	भवन निर्माण कार्यालय प्रयोजन	२९२२१	प्र.श.	१	३२.९१	१४०	१	३२.९१	१४०	
२	८.३.१.१.४५	नयाँ भवनमा फर्निचर खरिद (कुर्चि ३०, सोफासेट ३, दराज ६, राउण्ड टेबल २, टिप्प-टेबल १०)	२९३११	संख्या	५१	२.११	९.०१	५१	२.११	९.०१	
३	८.३.१.४६	नयाँ भवनमा फर्निचर फिक्सिंग (फर्निसिंग)	२९३११	पटक	१	०.५९	२.५	१	०.५९	२.५	
४	८.५.१.१	ल्याप टप खरिद	२९५११	संख्या	१	०.१८	०.७५	१	०.१८	०.७५	
५	८.५.१.१६	सोलार सिस्टम खरिद	२९५११	संख्या	१	०.७०	३	१	०.७०	३	
६	८.५.१.१६८	डेस्कटप कम्प्यूटर खरिद (प्रिन्टर १, यु.पि.एस. २)	२९५११	सेट	१	०.१८	०.७५	१	०.१८	०.७५	
पुँजिगत कार्यक्रमको जम्मा						३६.६७	१५६.०१		३६.६७	१५६.०१	

सि.नं.	बजेट शिर्षक	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	खर्च शिर्षक	ईकाइ	बार्षिक लक्ष			बार्षिक प्रगति			कैफियत
					परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	
आ) चालु खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरू											
१	२.१२.२.१५	बेभपेज अध्यावधिक गर्ने	२२४११	वटा	१	०.०५	०.२	१	०.०५	०.२	
२	२.१५.२.२४१	बीउआलु उत्पादन सम्बन्धि जिल्लास्तर अन्तरकृया गोष्ठी	२२५१२	पटक	५	०.८८	३.७५	५	०.८८	३.७५	
३	२.१५.२.२४९	आलु प्रविधि सम्बन्धि सेमिनार	२२५१२	पटक	१	०.५९	२.५	१	०.५९	२.५	
४	२.१५.३.१९४	बार्षिक पुस्तिका प्रकाशन (३०० प्रति)	२२५२२	पटक	१	०.२४	१.०	१	०.२४	१.०	
५	२.१५.३.१९५	आलुबाली भण्डारण सम्बन्धि प्रचार प्रसार सामाजी प्रकाशन (१०००प्रति)	२२५२२	पटक	१	०.२४	१.०	१	०.२४	१.०	
६	२.१५.५.११०	बीउआलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम मूल्याङ्कन प्रतिवेदन पेश गर्ने	२२५२२	पटक	१	०.४७	२.०	१	०.४७	२.०	
७	२.१५.१५.२०	आलु खेती उन्नत प्रविधि प्रकाशन (१००० प्रति)	२२५२२	पटक	१	०.२४	१.०	१	०.२४	१.०	
८	२.१५.१५.७०	बीउआलु गुणस्तर नियन्त्रण कार्यक्रम नमुना परिक्षण	२२५२२	संख्या	६००	०.६३	२.७	५७६	०.६	२.७	
९	२.१५.१५.७१	बीउआलु उत्पादन कार्यक्रममा प्रमाणिकरण कार्यक्रम	२२५२२	पटक	५	१.१७	५.	५	१.१७	५.	
१०	२.१५.१५.७२	स्थानिय जात स्किनिंग	२२५२२	संख्या	२	०.४७	२.	२	०.४७	२.	
११	२.१९.१.३५९	आलुबाली उत्पादन गर्ने फार्म/केन्द्रको अनुगमन गर्ने	२२६११	पटक	५	०.२४	१.	५	०.२४	१.	

सि.नं.	बजेट शिर्षक	कार्यक्रम र क्रियाकलाप	खर्च शिर्षक	ईकाइ	बार्षिक लक्ष			बार्षिक प्रगति			कैफियत
					परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	
१२	२.१९.१.३६१	निजी फार्म्सको PBS उत्पादनको अनुगमन	२२६११	पटक	१०	०.२७	१.१५	१०	०.२७	१.१५	
१३	२.१९.१.३६२	TPS उत्पादनको अनुगमन	२२६११	पटक	३	०.१४	०.६	३	०.१४	०.६	
१४	२.१९.१.६८१	जिल्लाहरूमा व्यवसायिक आलु उत्पादन कार्यक्रमको अनुगमन	२२६११	पटक	१०	०.५९	२.५	१०	०.५९	२.५	
१५	२.१९.२.३५६	समिक्षा गोष्ठीमा भाग लिने	२२६१२	पटक	१२	०.७	३.०	९	०.५२५	२.२५	
१६	८.६.४२.२४२	निजी क्षेत्रलाई आलुको टिस्यूकल्चर ल्याब स्थापनामा सहयोग	२६४२३	संख्या	४	४७.०१	२००	४	४७.०१	२००	
१७	८.६.४२.२४४	निजी क्षेत्रको टिस्यूकल्चर ल्याब स्टकचर सुदृढीकरण सहयोग	२६४२३	संख्या	२	९.४	४०	२	९.४	४०	
		चालु कार्यक्रमको जम्मा				६३.३३	२६९.४		६३.१२५		
		जम्मा कार्यक्रम खर्च (पूँजिगत+चालु)				१००	४२५.४१		९९.८		
		जम्मा प्रशासनिक खर्च					८९.४१				
		कुल जम्मा					५१४.८२				

भारित प्रगति प्रतिशत ॥ ९९.८

बित्तिय प्रगति प्रतिशत ॥ ८६.३५

३.३ आ.व. २०७३/०७४ को बार्षिक बजेट, निकासा र खर्च:

बार्षिक विनियोजित बजेट			बार्षिक पूँजिगत			बार्षिक चालु			बार्षिक कुल		बार्षिक विनियोजनको तुलनामा खर्चको प्रतिशत
चालु	पूँजिगत	जम्मा	बजेट	निकासा	खर्च	बजेट	निकासा	खर्च	निकासा	खर्च	
३५८.८१	१५६.०१	५१४.८२	१५६.०१	१२७.५	१२७.५	३५८.८१	३१७.०३	३१७.०३	४४४.५३	४४४.५३	८६.३५

३.४ आ.व. २०७३/०७४ को बार्षिक कार्यक्रम संचालनबाट प्राप्त मुख्य मुख्य उपलब्धिहरु :

१. हालसम्म कार्यालयको आफ्नो भवन नभएकोमा यस आ.व. २०७३/०७४ को पौष महिनामा तालिम हल सहितको २.५ तले नयाँ भवनको निर्माण सम्पन्न भएको । यस बाट कार्यरत कर्मचारीहरुलाई उच्च मनोबलका साथ कार्यालयको नियमित कार्यहरु संचालन गर्न सहयोग पुरेको ।
२. कार्यालयको नवनिर्मित भवनमा सोलार सिस्टम जडान गरिएको, यस बाट लोड सेडिंगले गर्दा हुने समस्याको धेरै हदसम्म अन्त्य भएको ।
३. कार्यालयको नव निर्मित भवनमा आवश्यक फर्निचरको व्यवस्था गरिएको, जसले गर्दा कार्यालयको दैनिक कामकाज गर्न सहज भएको ।
४. पुर्वमूल विउआलु (पि.बि.एस.) उत्पादन गर्नको लागि ४ वटा निजि कम्पनिहरुलाई टिस्युकल्चर प्रयोगशाला र स्किन हाउस निर्माण गर्न तथा २ वटा निजि कम्पनिहरुलाई टिस्युकल्चर प्रयोगशाला र स्किन हाउस सुदृढीकरण गर्न पूँजिगत अनुदान उपलब्ध गराईएको । यस बाट आगामि १.५-२ वर्ष पछि कम्तिमा १० लाख दाना पुर्व मूल विउआलु उत्पादन हुने अनुमान गरिएको र ३७ जनाले प्रतक्षय रोजगारी पाउने ।
५. यस आ.व. मा ६०० वटा आलुका नमुनाहरुको भाईरस परिक्षण गर्ने कार्यक्रम रहेकोमा पुर्वमूलबीउ आलु उत्पादनमा संलग्न रहेका निजि क्षेत्रका ३ वटा फर्महरु बाट आवश्यकता अनुसार ५७६ वटा नमुनाहरु संकलन गरि भाईरस रोग परिक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिएको । परिक्षण बाट प्राप्त नतिजाको आधारमा लगाईएको पुर्व मूल विउ आलुको गणस्तर उपयुक्त पाईएकोले आगामि आ.व. मा विकि वितरण गरिन्ने छ र बीउ आलु उत्पादन कार्यक्रम संचालन गर्न सहयोग पुर्ने छ ।
६. विउआलु प्रमाणिकरणको कार्यक्रमलाई एउटा पद्धतिको रूपमा विकास गरि गुणस्तरिय उत्पादन र वितरणमा सहयोग पुऱ्याउन यस आ.व. मा ५ वटा जिल्लाहरु (डेल्धुरा, बर्दिया, मकवानपुर, नुवाकोट र काभ्रे) मा उक्त कार्य सम्पन्न गरिएको । यस बाट सुनिश्चित गुणस्तरिय विउआलु उत्पादन गर्न सघाउ पुर्गी समग्रमा आलुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउनमा सहयोग पुर्ने छ, साथै विउआलु उत्पादन गरि रहेका कृषकहरुलाई उचित मूल्य प्राप्त हुने छ ।
७. आलुबालीको स्थानिय जात - पनौती सथानिय (गोलो, रातो) र बाजुरा स्थानिय (लाम्चो र रातो) को भाईरस किलन गरि आगामि आ.व. मा सुचिकृत गर्न मिल्ने गरि पूर्व मूल विउआलु उत्पादनका लागि राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम र निजि क्षेत्रलाई समेत अनुरोध गरिएको छ ।
८. बीउआलु उत्पादन सम्बन्धि विभिन्न ५ वटा जिल्लाहरुमा जिल्ला स्तर अन्तरकृया गोष्ठी गर्ने कार्यक्रम रहे अनुसार चितवन, रुपन्देही, डेल्धुरा, बर्दिया र रसुवा जिल्लामा उक्त कार्यक्रम विभिन्न मितिहरुमा सम्पन्न गरिएको । यस बाट उक्त जिल्लाका गोष्ठीमा

सहभागि विभिन्न समुह/सहकारीका कृषकहरूलाई गुणस्तरिय बीउआलु उत्पादन देखि प्रमाणिकरण र भण्डारण सम्मको प्रविधि एवं व्यवस्थापन बारे जानकारी प्राप्त भएको र यसले गर्दा गुणस्तरिय बीउआलू उत्पादन, प्रमाणिकरण र भण्डारणमा सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

९. विभिन्न जिल्लाका व्यवसायिक बीउआलू उत्पादन पकेट क्षेत्रहरु तथा बीउआलु उत्पादनमा संलग्न सरकारी एवं निज फार्महरूको नियमित अनुगमन गर्ने लक्ष रहे अनुसार नै उक्त कार्य सम्पन्न गरिएको । यसबाट स्थानिय स्तरमा बीउआलू उत्पादनमा देखिएका समस्याहरूका बारेमा यस कार्यालयका प्राविधिकहरूलाई जानकारी प्राप्त भई उक्त समस्याहरू समाधान गर्न आवश्यक सुझावहरू दिईएको एवं पहल गरिएको । यसै गरि पूर्ब मूलबीउ, मूलबीउ र आलु बियां लगायत विभिन्न स्तरको बीउआलू उत्पादन गर्नमा सहयोग पुगेको । समग्रमा आलुको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाई कृषकहरूको आयस्तर बढाउनमा समेत सहयोग पुग्ने विश्वास छ ।

३.५ हिमाली आलु उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन :

उच्च पहाडी एवं हिमाली क्षेत्रमा उत्पादन हुने आलुलाई जुन प्रायः विषादी मुक्त तथा अन्य क्षेत्रहरूका लागि बेमौसमी मानिन्छ, बढावा दिन नेपाल सरकारले आ.व.२०७३/०७४ को बजेट बक्तव्य मै उल्लेख गरी उक्त क्षेत्रका १६ जिल्लाहरूमा “हिमाली आलु उत्पादन कार्यक्रम”संचालनमा ल्याएको थियो । सम्बन्धित जि.कृ.वि.का.हरूको निमित/निष्पेपित बजेट बाटै रकमको व्यवस्था मिलाइएको यस कार्यक्रम अन्तर्गत १ करोड भन्दा केही बढी रूपिया खर्च गरी विभिन्न किसीमका २१ वटा क्रियाकलापहरू (अनुदान समेत) संचालन गरिएका थिए । यस बाट आधार वर्ष २०७२/७३ को तुलनामा आ.व.२०७३/०७४ मा करिब १५% उत्पादनमा वृद्धि गर्न मद्दत पुगेको थियो ।

हिमाली आलु उत्पादन कार्यक्रमको बार्षिक प्रगति प्रतिबेदन
(२०७३/०७४ को बजेट वर्त्तव्यमा आधारित)

ताप्लेजुंग, संखुवासभा, सोलुखुम्बु, खोटांग, दोलखा, रसुवा, गोरखा, म्याग्दी, मनाङ, मुस्तांग, मुगु, जुम्ला, डोल्पा, बाजुरा, बझाङ र दार्चुला (१६ जिल्ला)।

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	बार्षिक लक्ष्य		बार्षिक प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
१	अनुदानमापूर्व मूल बीउ आलु (PBS) वितरण	संख्या	६६,५००	५८५.०	६६,५००	५८५.०
२	अनुदानमापूर्व बीउ आलु (श्रोत बीउ आलु) वितरण	मे.ट.	९१	२८४०.०	९१	२८४०.०
३	जिल्ला स्तर तालिम/परिकार प्रदर्शन	पटक	१६	१३५५.०	१६	१३५५.०
४	स्थलगत घुम्ति तालिम	पटक	६१	४३४.०	६१	४३४.०
५	जिल्ला स्तर गोष्ठी (खोटाङ, दोलखा)	पटक	२	१२०.०	२	१२०.०
६	राष्ट्रिक स्टोर (दोलखा, रसुवा)	संख्या	३	९००.०	३	८९०.०
७	रयाक निर्माण (मनाङ, मुगु)	संख्या	४	२८५.०	४	२८५.०
८	गुणस्तरिय आलु उत्पादनप्रदर्शन	संख्या	१६४	७६८.३	१६४	७६८.३
९	आलुबीया बाट आलु खेति प्रदर्शन	संख्या	१७५	१०१.१	१७५	१०१.१
१०	आलु बीया वितरण	ग्राम	४९४०	१९७.६	४९४०	१९७.६
११	ट्रयाप वितरण	संख्या	५०	५०.०	५०	५०.०
१२	रोग निदान	पटक	२०	१००.०	२०	१००.०
१३	आकस्मिकबाली संरक्षण सेवा/समस्या निदान अभियान	पटक	१२	२४५.५	१२	२४५.५
१४	आइ.पि.एम. कृषकपाठशाला	पटक	२	१३४.७	२	१३४.७
१५	आलुबाली प्रतियोगितापुरुस्कार वितरण	पटक	३	३९.५	३	३९.५
१६	आलुबाली क्रप कटिंग (बझाङ,	संख्या	१६०	३४.०	१६०	३४.०

क्र.सं.	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	इकाई	बार्षिक लक्ष		बार्षिक प्रगति	
			परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट
	दार्चुला)					
१७	लाभ लागत विश्लेषण (हुम्ला)	पटक	१	२५.०	१	२५.०
१८	कोल्ड स्टोरसम्भाव्यता अध्ययन (रसुवा)	पटक	१	१०००.०	१	५००.०
१९	अर्थानिक आलुप्रमाणिकरण (बझाड़)	पटक	१	१२०.०	१	१२०.०
२०	आलुप्याकेजिंगमा सहयोग/बजारी करणमा सहयोग (बाजुरा, दोलखा)	पटक	२	३५०.०	२	३५०.०
२१	दुवानी अनुदान	पटक	१०	१०००.०	१०	१०००.०
२२	अनुगमन तथा निरिक्षण	पटक	३८	४३५.६९	३८	४०३.
	जम्मा			१११२०.७९		१०५७७.७

३.६ प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना (PM-AMP) अन्तर्गत आलुबालीमा संचालित सुपरजोन, जोन र ब्लक कार्यक्रमहरूको विवरण :

क्र.सं.	जिल्ला	सुपरजोन	जोन	ब्लक	कार्यक्रम लागु भएका न.पा./गा.पा.
१	काख्मे	✓	-	-	उग्रचण्डीनाला, पनौती, कुशादेवी, पाचखाल र बनेपा
२	भक्तपुर	-	✓	-	सुडाल, ताथली र कलमसी
३	नुवाकोट	-	✓	-	खानीगाउँ, चाँगडा, थागसिंग र कबिलास
४	डडेल्धुरा	-	✓	-	गाङ्गेत १, ८, ९, अशिग्राम ३ र ७ तथा अमरगढी न.पा. १
५	ताप्लेजुङ्ग	-	-	✓	ताप्लेजुङ्ग न.पा., खोप्लिङ्ग र चाङ्ग
६	सोलुखुम्बु	-	-	✓	केरुङ्ग, टापटिङ्ग, गोरा र तिंगला
७	उदयपुर	-	-	✓	तपेश्वरी, हडिया, त्रियुगा न.पा. र जोगीदह
८	रसूवा	-	-	✓	लहरेपौवा, गत्याङ्ग
९	धादिङ्ग	-	-	✓	भर्लाङ्ग, रि, सेर्चुङ्ग, लापा र पिपलिङ्ग
१०	मनाङ्ग	-	-	✓	धारापानी क्षेत्र (धारापानी र बगरच्छाप)
११	मुस्ताङ्ग	-	-	✓	कुन्जो

क्र.सं.	जिल्ला	सुपरजोन	जोन	ब्लक	कार्यक्रम लागु भएका न.पा./गा.पा.
१२	जुम्ला	-	-	✓	छुमचौर र डिल्लचौरको ६, ७ र ८
१३	बाजुरा	-	-	✓	जैवागेश्वरी, काडां, डोगडी, आटिचौर र रमानाकोटको ५-९
१४	बझाङ्ग	-	-		जयपृथ्वी न.पा. र व्यासि
१५	अछाम	-	-	✓	खन्तड, सान्तडा, सोडषादेवी, देविस्थान, रिषीदह, रामारोषन, विरपथ, तोसी, बर्ददेवी र ढकारी
१६	डोटी	-	-	✓	बगलेग १, २, ६-८, तोलेनी ६-९, डौड ३-५, खातिवडा १-२, दुर्गामाण्डै ३, घण्टेश्वर ५-७ र छतिवन ४-५
१७	दार्चुला	-	-	✓	खार (दल्लेक), अपि. न.पा. (काटै, मुल्ला, मैखोली), ईयरकोट (साँगपाँग), खण्डेश्वरी, घुसा र सितोला
जम्मा		१	३	१३	

परियोजना सम्भागका मुख्य मुख्य विशेषताहरू :

क्र. सं.	विवरण	ब्लक	जोन	सुपरजोन
१	क्षेत्रफल हे.	कम्तमा १००	कम्तमा ५००	कम्तमा १०००
	कार्यमूलक सम्बन्ध	कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढ्दि र प्रविधि विस्तार	कृषि उपज उत्पादन, प्रविधि विस्तार र प्राथमिक प्रशोधन	उपज उत्पादन, बीउ तथा प्रांगारिक मल उत्पादन, प्रयोगशाला सेवा, प्रशोधन तथा बजारीकरण र प्रविधि विस्तार
२	लाभान्वित बर्ग	व्यावसायिक कृषक समुह, सहकारीहरू, जल उपभोक्ता समितिहरू, निजी कृषि उद्यमी व्यवसायीहरू	व्यावसायिक कृषक, सहकारीहरू, जल उपभोक्ता समितिहरू, निजी कृषि उद्यमी व्यवसायीहरू	व्यावसायिक कृषक, सहकारीहरू, जल उपभोक्ता समितिहरू, निजी कृषि उद्यमी व्यवसायीहरू
३	लाभान्वित हुन सक्ने	आसपासका अन्य कम्तमा ५० जना	आसपासका अन्य कम्तमा २०० जना	आसपास तथा कच्चा सामाग्री आपुर्ति गर्ने

क्र. सं.	विवरण	ब्लक	जोन	सुपरजोन
	बर्गहरू			कम्तमा ५०० जना
४	कार्यक्रमको प्रकार	बीउ, विरुवा, माछा भुरा, मल तथा बिषादी, साधारण यान्त्रिकरण, सिंचाई, सडक, विद्युत, सरकारी सहयोग, ऋण, बाली सुरक्षण, नीति सहजीकरण र क्षमता विकास	बीउ, विरुवा, माछा भुरा, मल तथा बिषादी, सिंचाई, सडक, विद्युत, सरकारी सहयोग, ऋण, बाली सुरक्षण, नीति सहजीकरण र क्षमता विकास	बीउ, विरुवा, माछा भुरा, मल तथा बिषादी, यान्त्रिकरण, सिंचाई, सडक, विद्युत, कृषि उद्योग विकास सरकारी सहयोग, ऋण, बाली सुरक्षण, नीति सहजीकरण र क्षमता विकास
५	निर्माण प्रकृया	जिल्लाबाट भौगोलिक सम्भाव्यताका रूपमा पहिचान भई आएका बालीहरूको पहिलो वर्षका लागि जम्मा ३० वटा र आयोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा ३०० वटा जोन पुर्ने	जिल्लाबाट भौगोलिक सम्भाव्यताका रूपमा पहिचान भई आएका बालीहरूको पहिलो वर्षका लागि प्रत्येक प्रदेशमा १ वटाका दरले जम्मा ७ वटा र आयोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा २१ वटा सुपर जोन पुर्ने	
६	सञ्चालन प्रकृया	ब्लक व्यवस्थापन समितिबाट	जोन व्यवस्थापन समितिबाट	सुपर जोन व्यवस्थापन समितिबाट
७	कार्यान्वयन इकाई	ब्लक कार्यान्वयन इकाई	जोन कार्यान्वयन इकाई	सुपर जोन कार्यान्वयन इकाई

३.७ कार्यक्रम कार्यान्वयनमा देखा परेका समस्या, समाधानका प्रयास तथा सुझावहरू :

क. नीतिगत स्तरका समस्याहरू :

- गुणस्तरीय बीउआलु तथा खासगरी आलुबीयाँ उत्पादन गराउन TPS (True Potato Seed/Hybrid Potato Seed) का नयाँ जात/लाइनहरूको अभाव भएको । अन्तराष्ट्रिय

आलु विकास केन्द्र (CIP), लिमा, पेरुले आलुबिंया उत्पादनको प्रविधि विकासमा खासै ध्यान नदिएको, नेपालको प्रयास/पहलमा पनि कमि देखिएको ।

- भू-उपयोग सम्बन्धि ऐन नियमको अभाव । यसले गर्दा राष्ट्रिय भू-उपयोग नितिको कार्यान्वयन नभई रहेको स्थिति तथा खेती योग्य जग्गाहरु घडेरीमा परिणत हुदैजाँदा अन्य बालीभै आलुबालीको पनि क्षेत्र विस्तारगरि उत्पादन बढाउन समस्या भईरहेको ।
- भारत संगको खुला सिमाना व्यवस्थित नभएको । यसले गर्दा प्लान्ट क्वारेन्टाईन कार्यालयहरुको प्रयाप्त र प्रभावकारीव्यवस्था हुन नसकिरहेको । परिणामस्वरूप भारत बाट निर्बाध रूपमा कम गुणस्तरयुक्त आलु भित्रिंदा एकातिर स्वदेशी गुणस्तरीय बिउआलु बिक्रीमा समस्या पर्ने गरेको र अर्कोतिर आलुबालीमा बिभिन्न रोगहरुको आक्रमणले गर्दा उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने अभियानमा बाधा परि रहेको । साथै खुला सिमानाले गर्दा आलुको वास्तविक आयात, निर्यात लगायतका आवश्यक तथ्यांकहरु संकलनमा समेत समस्या पर्ने गरेको ।

ख. कार्यान्वयन स्तरका समस्याहरु :

- आलुबाली विकास केन्द्र, दार्मा, हुम्लाको भौतिक संरचना राजनीतिक द्वन्दका कारणले क्षति भएको रहालसम्म पुर्वाधार निर्माण कार्यको थालनी नभएको ।
- न्यक्तियस बीउ आलु केन्द्र, निगाले, सिन्धुपालचोक तथा आलु विकास केन्द्र, हुम्लामा सिंचाईको प्रयाप्त सुविधा नरहेकोले कार्यक्रम संचालनमा बाधा परि रहेको ।
- दुवै फार्म/केन्द्रमा बारबन्देज पुरानो र जीर्ण भएकोले बालीहरु तथा उत्पादित वस्तुहरुको सुरक्षा गर्न कठिनाई भईरहेको ।
- सिन्धुपालचोक र दोलखामा आलुको रोजीटा जात किसानहरुले मन पराई रहेका तर उक्त जातमा ऐजेरु रोगको समस्या देखिएकोले, त्यसको प्रयाप्त संख्यामा पूर्व मूल बीउ (PBS) उत्पादन गर्न नसकिएको ।
- PBS को मांग बढी तर उत्पादन कम भएकोले बीउआलु उत्पादनमा बाधा परि रहेको । साथै बीउआलु उत्पादक कृषक समुह/सहकारीहरुले बीउआलु उत्पादनको ३-४ वर्षको उत्पादन चक्र अबलम्बन नगर्दा प्रयाप्त मात्रामा गुणस्तरीय बीउआलु उत्पादन हुन नसकिरहेको ।
- दरवन्दी अनुसार रिक्त पदहरुमा पदपुर्ति हुन नसकदा गुणस्तरीय कार्य सम्पादन गर्न अप्ठेरो परि रहेको ।
- कृषकहरुको आवश्यकता अनुसारको अध्ययन, अनुसन्धान तथा नयाँ प्रविधिहरु विकास जस्ता कार्यहरुजनशक्ती र बजेटको कमीले गर्दा साहै सुस्त गतिमा भई रहेको ।

- सुलभ रूपमा ज्यामीहरु उपलब्ध नहुने तथा ज्यालामा बढेको दररेट अनुसार उत्पादन खर्चमा बजेट बृद्धि नहुँदा कार्यक्रम संचालनमा खासगरी फार्म/केन्द्रहरूलाई कठिनाई भई रहेको ।

ग. समस्या समाधान गर्न गरिएका प्रयासहरु :

- बीउआलु उत्पादक कृषक समुह/सहकारीहरूलाई कृयाशील बनाउन सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरु संग आवश्यक समन्वय गरिएको ।
- स्थानीय बीउआलु व्यापारी तथा बीउआलु उत्पादक कृषकहरुको सरोकारवाला सम्बन्धित निकायहरु संगको सम्बन्ध र समन्वय बढाउन जिल्लास्तर गोष्ठी/अन्तरकृया कार्यक्रमहरु संचालन गरिएको ।
- बीउआलु उत्पादनको कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउनआवश्यक कार्यक्रमहरु संचालन भई रहेको, जस्तो बीउआलु प्रमाणीकरणको कार्यक्रम ।
- विभिन्न समीक्षा गोष्ठीहरूमा समस्याहरूलाई उठान गरिएको तथा समाधानको लागि सुझाव दिईएको एवं प्रयास गरिएको ।
- निजि क्षेत्रवाट पुर्व मुल बीउआलु (पि.बि.एस.) उत्पादनगराउन सरकारको तर्फ बाट Tissue culture lab and Screen house स्थापना गर्न अनुदान दिने र प्राविधिक सहयोग पुन्याउने कार्यक्रम राखिएको ।

घ. समस्या समाधान गर्नको लागि सुझावहरु :

- बीउआलुको गुणस्तर नियन्त्रण र प्रमाणिकरणमा सम्बन्धित निकायहरुको सहयोगमा प्राविधिकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरिनु पर्ने, साथै प्रयाप्त संख्यामा स्थानिय स्तरसम्मनै बीउ निरिक्षकहरु (Seed Inspectors) को व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
- बीउआलु उत्पादक कृषक समुह/सहकारी र बीउ व्यापारीहरु बीच समन्वय बढाई बीउ बजार व्यवस्थापनलाई सुलभ र सहज बनाईनु पर्ने ।
- बीउआलु संकलन केन्द्र/भण्डर गृहहरुको समुचित व्यवस्था मिलाउदै जानुपर्ने ।
- बीउआलु उत्पादन गर्ने फार्म/केन्द्रहरूमा बीउआलु तथा आलु बिंया उत्पादनको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरु जस्तै प्लास्टिक घर र टनेल, जालीघर र सिंचाई पूर्वाधार निर्माण आदिमा बजेट बढाउनु पर्ने ।
- जीर्ण अवस्थामा रहेका फार्म/केन्द्रको भवनहरु र तारबारको व्यापक मर्मत सुधार हुनु पर्ने ।

- बीउ कम्पनी, स्थानीय बीउ व्यापारी तथा बीउआलु उत्पादक कृषक समुह/सहकारीहरूले सम्बन्धित निकायहरु संग समन्वय गरेर मात्र बीउआलु उत्पादन र विक्रि वितरण कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने ।
- बीउआलु उत्पादक समुह/सहकारीहरूको सुदृढीकरण कार्यक्रम राखी त्यसमा संलग्न बीउआलु उत्पादक कृषकहरूलाई सक्षम बनाउन गोष्ठी एवं तालीमहरूको आयोजना गर्नु पर्ने ।
- प्राविधिक जनशक्तिको आलुबाली सम्बन्धमा Knowledge and Skill Update गर्न आवश्यक महसुस गरिएकोले सो सम्बन्धि कार्यक्रमहरु राख्नु पर्ने ।
- गुणस्तरीय बीउआलु तथा आलुबीयाँ उत्पादन गराउन TPS/HPS समेतका नयाँ लाइनहरु CIP बाट फिकाउन नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदले विशेष पहल/प्रयास गर्नु पर्ने ।
- सिन्धुपाल्चोक र दोलखामा आलुको रोजीटा र चिसापानी रातो भन्ने जातहरु तथा नुवाकोट, काँस्की र पर्वत लगायतका जिल्लाहरूमा एम.एस.४२-३ जातको आलुलाई धेरै कृषकहरूले मनपराई रहेका र व्यापक खेती गरिने हुँदा ती जातहरूको दर्ता गरि (Registration) श्रोत बीउआलु उत्पादनमा समेत जोड दिनु पर्ने ।
- PBS को मांग पुरा गर्न NARC / NPRP को टिस्यु कल्चर ल्याब र स्किन हाउसको सुदृढीकरण गर्नुका साथै Private Sector बाट PBS उत्पादन गराउन सरकारले आ.व. ०७४/७५ बाट उत्पादन हुने PBS मा गुणस्तर नियन्त्रण पद्धति (Quality control system) लागु गर्नु पर्ने ।
- नेपाल सरकाले भारत सरकार संग खुला सिमानालाई व्यवस्थि बनाउन सन्धि/समझौता वा समझदारी गनु पर्ने । प्रमुख नाकाहरूमा प्लान्ट क्वारेन्टाईन कार्यालयहरु खोली तिनलाई प्रभावकारी बनाउनु पर्ने ।

खण्ड-४

आलुबाली विकास संग सम्बन्धित फार्म/केन्द्रहरु

खण्ड-४

आलुबाली विकास संग सम्बन्धित फार्म/केन्द्रहरु

४.१ न्यूकिलयस बीउआलु केन्द्र, निगाले, सिन्धुपाल्चोक :

परिचय :

राष्ट्रको आलुबाली विकास कार्यक्रमलाई सहयोग पुऱ्याउन बीउआलु (Seed Potato), आलु बीयाँ (True Potato Seed/T.P.S.) उत्पादन एवं अन्य आलु उत्पादन सम्बन्धी प्रविधिहरुको विकास गर्ने उद्देश्यले वि.सं.२०३२ सालमा सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको जेठल गा.वि.स., वार्ड नं.९, निगालेमा यस केन्द्रको स्थापना भएको हो । स्थापना काल देखि गुणस्तरीय बीउआलु उत्पादनको अलावा आलु उत्पादन प्रविधिहरु बाह्य सेवा कार्यक्रम अन्तरगत किसान समुदायमा हस्तान्तरण गर्ने, एकिकृत बाली व्यवस्थापन (Integrated Crop Management/ICM) कृषक पाठशाला एवं स्थलगत तालिम, प्रदर्शन आदि कार्यक्रमहरु संचालन गरि आलुबाली विकास संग सम्बन्धित कार्य गर्दै आएको छ ।

यस केन्द्रले स्थापनाकाल २०३२ देखि नै राष्ट्रिय स्तरमा आलुबाली विकासका कार्यक्रमहरु मध्ये बीउआलु उत्पादनमा प्रमुख भूमिका खेल्दै आएकोमा आ.व. २०४४/०४५ मा खैरो पिप चक्के (Bacterial wilt)रोगको कारण बीउआलु उत्पादन कार्यक्रम बन्द हुन पुग्यो । तथापि खैरो पिप चक्के रोगको नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन गर्दै रोग नियन्त्रणमा ल्याई आ.व. २०५२/०५३ देखि पुनः बीउआलु उत्पादन कार्यक्रमको साथै बाह्य सेवा कार्यक्रमसंचालन तथा बीयाँबाट आलु खेती प्रविधिको प्रसार समेत गर्दै वि.सं.२०५४/०५५ देखि आलु बीयाँ (T.P.S.) समेत उत्पादन गर्न सक्षम भई वार्षिक औसत १५ के.जी. आलु बीयाँ उत्पादन गर्दै आएको छ ।

उद्देश्य :

- उच्च पहाडी तथा मध्य पहाडी क्षेत्रमा आलु खेती सम्बन्धी आई पर्ने विभिन्न समस्याहरुको समाधान गर्न प्रयास/पहल गर्ने
- स्वस्थ बीउआलु र आलु बीयाँ(T.P.S.)को उत्पादन गरि उपलब्ध गराई आलुको उत्पादकत्व बढाउन सहयोग पुऱ्याउने ।
- आलु खेती सम्बन्ध उन्नत प्रविधिहरु किसान समुदायमा हस्तान्तरण गरि तथा गुणस्तरयुक्त बीउआलु उत्पादन गराई निजहरुको आय आर्जनमा बढ़ि गर्दै जीवनस्तरमा समेत सुधार ल्याउन मद्दत गर्ने ।

केन्द्रको भौगोलिक स्थिति :

यस केन्द्रको उचाई समुद्र सतहबाट २,५५० मि. रहेको छ भने यसको क्षेत्रफल ११० रोपनी (५.५ हे.) छ। काठमाडौं देखि ११० कि.मि. को दूरीमा अवस्थित यस केन्द्रमा पुग्न जिरी राजमार्ग हुँदै मुडे र मुडेबाट मुडे-दोरम्बा सडकको १.५ कि.मि. पूर्वमा वस्वाट ५ मिनेट वा पैदल १५ मिनेटको समय लाग्दछ।

हावापानी :

यस केन्द्रको हावापानी शितोष्ण (Temperate) किसिमको छ। यहाँको न्यूनतम तापक्रम -5°C र अधिकतम तापक्रम 23°C रेक्केंड गरिएको छ भने साधारणतया बार्षिक औसत अधिकतम तापक्रम 15°C र न्यूनतम 9°C रहेको पाइएको छ। बार्षिक औसत आर्द्रता ८२ % र वर्षा ४,०८८ मि.मि. हुने गरेको तथ्याङ्कले देखाउँछ। आषाढ, श्रावण र भाद्रमा अत्याधिक वर्षा हुने, कार्तिक देखि तुषारो पर्ने तथा पौष, माघ र फागुनमा हिउँ पर्ने गर्दछ। फागुन देखि वैशाख सम्म हावाहुरी चल्ने र असिना पनि पर्ने गर्दछ।

माटो :

यस केन्द्रको प्रायः सबै माटो दोमट किसिमको छ। केन्द्रको केही गहाहरूमा वर्षा याममा बढी वर्षाको कारण पानी जम्ने तथा पानीको मूल आउने समस्या छ। माटोमा अम्लियपना (पि.एच.मान) ४.५-५ सम्म रहेको छ।

क्षेत्रफल र भू-उपयोग :

यस केन्द्रको कूल क्षेत्रफल ११० रोपनी मध्ये झण्डै ६० रोपनी जमिन मात्र खेतीको लागि उपयोगी रहेको। ५ रोपनी क्षेत्रफलमा कार्यालय भवन, निवास तथा स्टोर रहेको छ भने बाँकी ४५ रोपनी जमिन भीर, पाखो तथा जङ्गलले ओगटेको छ।

४.२. आलुबाली विकास केन्द्र, दार्मा, हुम्ला :

परिचय :

चौथो पञ्च वर्षिय योजना अवधिमा कृषि क्षेत्रमा बागवानी विकासको अध्ययन गरी बागवानी विकासको सम्भाव्यता देखिएकोले हुम्ला जिल्लामा तत्कालिन नेपाल सरकारले २०२८ साल, मार्ग ९ गते यस केन्द्रको स्थापना गरेको हो। स्थापनाकाल देखि विभिन्न भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक समस्याका बावजुद आफ्नो कार्यक्रम संचालनगरी जनमुखी भई सकेको अवस्थामा आ.व. २०४९/५० देखि २०५२/५३ भाद्र मसान्त सम्म यो केन्द्र निजीकरणमा गएको थियो। आ.व. २०५२/५३ को आश्विन १ गतेबाट कृषि विभागको पुनः

प्रत्यक्ष संचालनमा रहेता पनि जनशक्ति र बजेट व्यवस्था हुन नसकेकोले २०५३ आषाढ मसान्त सम्म जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, हुम्लाको साधारण रेखदेखमा रह्यो

आ.व. २०५३/५४ मा फलफूल विकास महाशाखाको अग्रसरतामा बजेट व्यवस्था भए पश्चात कर्मचारीहरुको व्यवस्था नभए सम्मका लागि विभिन्न फार्म/केन्द्रहरुबाट प्राविधिक कर्मचारीहरु काजमा सरुवा गरी कार्य संचालन गराइएको थियो भने २०५८ साल चैत्र महिना देखि कूल १३ जना कर्मचारीहरुको दरवन्दी श्रृजना गरी कार्य संचालन हुँदै आयो । २०६१ साल बैशाख देखि लागु भएको नयां विभागीय संरचना अनुसार यस केन्द्रको नाम आलुबाली विकास केन्द्र, दार्मा रहन गएको छ । हाल यस केन्द्रको प्राविधिक, आर्थिक एवं प्रशासनिक कार्य तरकारी विकास निर्देशनालयको मातहतमा रहेको छ ।

केन्द्रको भौगोलिक स्थिति :

यो केन्द्र हुम्ला जिल्लाको सदरमुकाम सिमिकोट बाट ४३ कोष दक्षिण-पूर्व र मुगु जिल्लाको सदरमुकाम गमगडी देखि १८ कोष उत्तर-पश्चिममा 29° उत्तरी अक्षांश तथा 82° पूर्वी देशान्तर एवं समुद्र सतहदेखि २,२३० मिटर उचाईमा हुम्ला जिल्लाको दार्मा गा. वि.स., वार्ड नं २, लुम भन्ने स्थानमा अवस्थित छ ।

हावापानी :

केन्द्रको हावापानी शितोष्ण (Temperate) किसिमको छ । यहांको औसत अधिकतम तापक्रम 26°C , न्यूनतम तापक्रम 9°C एवं वार्षिक वर्षा १,००० देखि १,२०० मि.मि. रहेको छ । वर्षा हुने समय आषाढ देखि आश्विन १५ सम्म, तुषारो पर्ने आश्विन अन्त्य देखि चैत्र सम्म र हिमपात मार्ग देखि बैशाख सम्म हुने गर्दछ । घाम लाग्ने समय, वर्षा याममा बिहान ९:४५ देखि बेलुका ५:३० सम्म तथा हिउंद याममा बिहान ११:३० देखि बेलुका ३:२० सम्म रहने गरेको छ ।

माटो :

केन्द्रको माटो चिम्टाइलो दोमट किसिमको र पि.एच. मान (अम्लियपन) ६.५-७.५ रहेको छ ।

क्षेत्रफल र भू-उपयोग :

यस केन्द्रको कूल क्षेत्रफल ४२० रोपनी (२१ हेक्टर) रहेकोमा भू-उपयोगको स्थिति यस प्रकार छ ।

आलु उत्पादन क्षेत्र
ओखर बगैंचा

: ०.५ हे. (१० रोपनि)
: ४.५ हे. (९० रोपनि)

स्याउ बगैंचा	: २.० हे. (४० रोपनि)
आरु बगैंचा	: ०.६ हे. (१२ रोपनि)
आरुबखडा बगैंचा	: ०.५ हे. (१० रोपनि)
नर्सरी क्षेत्र	: ०.९ हे. (१८ रोपनि)
कार्यालय तथा आवास क्षेत्र	: १.० हे. (२० रोपनि)
भीर, पाखा, जंगल क्षेत्र	: ११.० हे. (२२० रोपनि)
कूल जम्मा	: २१.० हे. (४२० रोपनि)

४.३ बागवानी विकास केन्द्र, जौबारी, ईलाम :

परिचय :

नेपाल-भारत सहयोग कार्यक्रम अन्तरगत वि.स. २०२४ सालमा आलु विकास केन्द्र, जौबारी, (जौबारी फार्म) को नाममा स्थापना भए देखि करिब १० वर्ष सम्म बीउआलु उत्पादन कार्य संचालन गरिएको थियो । आ.व. २०३५/०३६ देखि व्यावस्थापकीय त्रुटि र आलुबालीका रोगहरुका कारण कुनै पनि सरकारी कार्यक्रमहरु संचालन हुन नसकेकाले यस फार्मलाई पूनः संचालनका लागी सम्भाव्यता अद्ययन गर्न मिति २०६९/१०/०५ मा नेपाल सरकार (मन्त्रीस्तरीय) को निर्णय बाट TOR सहित Multi Sectoral Experts सम्मिलित ११ सदस्सीय टोली गठन गरिएको थियो । सो अद्ययन पश्चात नेपाल सरकारको मिति २०७१/०४/०९ को निर्णय अनुसार बागवानी विकास केन्द्र, जौबारी, ईलाम नामाकरण गरी कार्य संचालन भैरहेको छ ।

भौगोलिक स्थिती :

समुन्द्र सतह बाट करिब २,४०० मि. देखि २,९०० मि. उचाईमा रहेको यो केन्द्र ईलाम जिल्लाको जमुना गा.वि.स. वडा नं. ७ र जोगमाई गा.वि.स. वडा नं. ३ मा अवस्थित रहेको छ । यस केन्द्रको पूर्वमा गोखें गा.वि.स., पश्चिममा माबु गा.वि.स., उत्तरमा भारतको पश्चिम बंगाल, दार्जिलङ्को फलोट र दक्षिणमा प्याड गा.वि.स. पर्दछन् । यो केन्द्र जिल्ला सदरमुकाम ईलाम बजार बाट नयां बजार हुँदै ३६ कि.मि.; ईलाम फिक्कल बजार बाट पश्चिमती नगर हुँदै २४ कि.मि. र भारतीय सिमा क्षेत्र माने भञ्ज्याङ्ग बाट १६ कि.मि.टाढा पर्दछ । यस केन्द्रको जमिनको तल्लो र मध्य भाग खेती गर्न सकिने भिरालो र करै करै सम्म टारहरु छन् भने माथिल्लो भाग बढी भिरालो, बन क्षेत्र र नाङ्गा/खाली पाखाहरु रहेका छन् ।

जलवायु :

उचाईको हिसाबले लेकाली प्रकृतिको समशितोष्ण प्रदेशिय हावापानी रहेको यस केन्द्रमा हिउंदमा तुषारो पर्ने तथा बाक्लो हिमपात हुने, गृष्ममा असिना पर्ने तथा वर्षातमा धेरै वर्षा हुने र प्रायः मौसम धमिलो रही रहने खालको हुन्छ ।

सिंचाईको स्थिति :

फार्म नजिक ठुलो मात्रामा सिंचाईको भरपर्दो श्रोत/सुविधा नभएको तर तल्लो क्षेत्र (ताल पोखरी) र फार्मको भवनहरु रहेको क्षेत्र आसपासका खोल्सा खोल्सी बाट ठांउ ठांउमा पोखरी बनाएर पानी जम्मा गरी सामान्य सिंचाई गर्न सकिने स्थिति रहेको छ ।

खण्ड-५

**आलुबाली विकास कार्यक्रमको योजना तर्जुमा
मार्गदर्शन**

(आ.व. २०७४ / ०७५)

खण्ड-५

आलुबाली विकास कार्यक्रमको योजना तर्जुमा मार्गदर्शन (आ.व. २०७४/०७५)

सोच (Vision) :

खाद्य सुरक्षा र गरिबी निवारणमा उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने गरी आलुबाली उत्पादन क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाई व्यवसायिकरण गर्ने र आयात प्रतिस्थापन गर्ने ।

उद्देश्यहरु (Objectives) :

- ❖ कृषि क्षेत्रलाई राष्ट्रको अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रूपमा अड्नीकार गर्दै कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकीकरण गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, रोजगारी सिर्जना र गरिबी न्यूनीकरण तथा व्यापार सञ्चालनमा आलुबालीको योगदान बढाउने ।
- ❖ कृषक एवं अन्य सरोकारवालाहरुको आवश्यकता अनुरूप आलुबालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा बढ़ि गरी ग्रामीण जनताको आर्थिक स्तरमा सुधार ल्याउने ।

अवधारणाहरु (Concepts) :

- आलुबालीको उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रमसंग सामज्जस्य हुनेगरी कृषक समूह, सहकारी तथा निजी क्षेत्रको संलग्नतामा गुणस्तरीय बीउआलु उत्पादन र आपूर्तिको व्यवसायिकरण ।
- क्षेत्रीय विकास, पर्यावरणीय सुधार तथा जैविक विविधताको संरक्षण, सम्वर्द्धन र सदुपयोग ।

नीतिहरु (Policies) :

- तुलनात्मक लाभ र भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा आलुबालीलाई प्राथमिकता दिई लाभप्रद खेती योजना अनुरूप व्यवसायीकरण गर्ने ।
- आलुबाली व्यवसायी र कृषकहरुको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढ़ि गर्ने खालका कार्यक्रम संचालनमा विशेष जोड दिने ।
- लैंड्रिक तथा समावेशी अवधारणालाई कार्यक्रममा समायोजनगरि त्यस्ता वर्गका जन समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ हुने खालका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

रणनीतिहरू (Strategies) :

१. आलुबालीको व्यवसायिकीकरण र ग्रामीण पूर्वाधारहरूको विकास मार्फत उत्पादकत्व बढाई खाद्य सुरक्षा तथा पोषण आवश्यकताको सुनिश्चितता कायम गर्ने तर्फ योगदान पुऱ्याउन केन्द्रित गरिने ।
२. बीउआलु र आलु बीयाँको उपलब्धता सरल र सुलभ तुल्याउनुका साथै तरकारीजन्य उत्पादनको लागत कमगरी प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढाउने ।
३. प्राङ्गारिक आलु खेतीलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
४. आलुबाली सम्बन्धि कृषि शिक्षा, कृषि अनुसन्धान र कृषि प्रसारलाई समन्वयात्मक रूपमा सञ्चालन गर्ने ।
५. करार खेती र सहकारी खेतीलाई प्रोत्साहन गरिने ।
६. कृषि बजारको विकास र विस्तार गर्ने ।

प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरू :

- व्यवसायिक खायन आलु (Warepotato), बीउआलु (Seed Potato) तथा आलु बीयाँ (True Potato Seed/T.P.S.) उत्पादन कार्यक्रम : सरकारी, सहकारी र नीजि क्षेत्र सबै बाट
- बीउआलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम
- कर्णाली क्षेत्र तथा उच्च पहाडी जिल्लाहरूमा खाद्यसुरक्षाका लागि आलु विशेष कार्यक्रम
- तालिम तथा प्रविधि प्रसार कार्यक्रम
- आलुबालीको जेविक विविधता संकलन तथा सम्बर्द्धन कार्यक्रम
- बीउआलु प्रमाणिकरण तथा बजार प्रबद्धन कार्यक्रम
- उच्चोगसंग आबद्ध आलु विशेष कार्यक्रम
- अनुगमन तथा प्राविधिक सेवा-टेवा कार्यक्रम
- आलुको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने कार्यक्रम
- साभेदारी तथा समन्वयात्मक कार्यक्रम

केन्द्रिय स्तरको मार्गदर्शन :

- मातहतका कार्यालयहरु तथा जिल्लाहरूमा संचालित आलुविकास कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा सहयोग तथा, सुपरीवेक्षण, अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने ।
- राष्ट्रिय स्तरको आधारभूत तथ्याङ्क संकलन, सर्वेक्षण तथा कार्यक्रम प्रभावकारिता अध्ययन जस्ता कार्यक्रम गर्ने ।

- राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ/संस्थासंग समन्वयगरी उन्नत प्रविधिहरूको प्रदर्शन, प्रवर्द्धन तथा विस्तार गर्ने ।
- कार्यक्रम संचालनमा अन्य सरोकारवाला सरकारी तथा गैर-सरकारी संस्थाहरूसंग पनि प्राविधिक सम्बन्ध (Technical Linkage) र समन्वय (Co-ordination) स्थापना गर्ने ।
- कृषि सूचना केन्द्रसंग समन्वयगरी प्रविधि प्रचार, प्रसार तथा तालिम सामग्रीहरू (पुस्तिका, पम्फलेट, म्यानुअल, शब्द दृश्य सामग्री आदि) तयार पारी प्रकाशन गर्ने ।
- आलुबालीको समस्यामा केन्द्रित भै नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषदसंग समन्वयगरी तथा उक्त समस्याहरूको अध्ययनगरी योजना तर्जुमाको लागि जानकारी अद्यावधिक राख्ने ।
- विषयगत समस्या, चुनौती, रणनीति र भावी कार्यदिशा सम्बन्धित विषयहरूमा राष्ट्रिय स्तरको गोष्ठी, सेमिनार आदिको आयोजना गर्ने ।
- विषयगत समस्या समाधनका लागि सम्बन्धित निर्देशनालयहरूसंग समन्वय राखी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- आलुबालीको जैविक विविधता पहिचान, संकलन तथा सम्बद्धन गर्नमा फार्म/केन्द्रहरूलाई सहयोग गर्ने ।
- बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद तथा अन्य सरोकारवाला सरकारी, सहकारी र निजी क्षेत्रको सहयोग तथा समन्वयमा बीउआलुको वासलात (Balance-Sheet) तयार गर्ने ।
- निजी क्षेत्रबाट पूर्व-मूल बीउआलु (PBS) र बीयाँ आलु (TPS) उत्पादन तथा सोको आपूर्ति एवं बजारीकरण गर्न, गराउन सेवा-टेवा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- आलुको बीउ/बीउआलु प्रमाणिकरण सम्बन्धित आवश्यक कार्य एवं नीति निर्माण तथा उत्पादित श्रोत बीउको गुणस्तर परिक्षणमा राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रमले प्राथमिकताका साथ पहल गर्ने ।
- बीउआलु उत्पादक कृषक/समुह/संस्थाले उत्पादन गरेको बीउआलुको भण्डारण तथा बजारीकरणमा देखिएको समस्या निराकरण गर्न सहजीकरण गर्ने । साथै कोल्ड स्टोर एवं रिष्टिक स्टोरहरूको नियमन व्यवस्थित गर्ने कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने ।
- बीउआलुको मांग आपूर्ति र गुणस्तर सुधार गर्न बीउआलु उत्पादक कृषक समूह/संस्थाहरूलाई सुदृढ गर्न तथा बीउआलु पकेटको क्षेत्र विस्तार गर्न जिल्लाहरूसंग समन्वय राखी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- जनशक्ति विकासको लागि कार्यक्रमसंग आबद्ध हुने गरी राष्ट्रिय स्तरको तालीम सुनिश्चित गर्ने तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको तालिम तथा भ्रमण आदिमा बागवानी उप-क्षेत्रमा कार्यरत प्राविधिकहरूलाई संलग्न गराउन पहल गर्ने ।

फार्म/केन्द्रस्तरको कार्यक्रम तर्जुमा मार्गदर्शन :

- फार्म/केन्द्रहरूले परिवर्तित नाम अनुसारको उद्देश्य पुरा गर्ने खालका कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिई कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।
- आलुबालीको जर्मप्लाज्महरूको आवश्यकता अनुसार संकलन गरी सम्बद्धन गर्ने । यसरी संकलन, सम्बद्धन गर्दा तपसिल अनुसारको वर्गीकरण अनुरूप उक्त जर्मप्लाज्महरूको पहिचान, चारित्रीकरण तथा दर्ता गर्ने ।
 - आयात गरिएका जर्मप्लाज्म (Exotic Germplasm)
 - स्वदेशी जर्मप्लाज्म (Indigineous Germplasm)
- राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय अनुसन्धान निकायहरूबाट विकसित भै आएका प्रविधिहरूलाई स्थानीय आवहवामा Verification and Adaptive Research बाट मूल्याङ्कन गरी आवश्यक देखिएमा परिमार्जन समेत गर्ने ।
- फार्म/केन्द्रलाई तोकिए बमोजिमको बाली र जातको आवश्यकता अनुसारको परिमाणमा उच्च गुणस्तरको प्रजनन तथा मूल बीउआलु उत्पादन गरी मांग अनुसार वितरण गर्ने र आ-आफ्नो फार्म/केन्द्रलाई आवश्यक पर्ने पि.वि.एस. को आपूर्तिको लागि राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम संग समन्वय गर्ने ।
- फार्म/केन्द्र तथा यसका प्रभाव क्षेत्रहरूमा सफल भई उन्मोचित, सिफारीश गरिएका आलुबालीको तोकिएको गुणस्तरीय बीउआलु उत्पादन गरी कृषकस्तरमा वितरणगर्दा जातिय विशेषता तथा खेती प्रविधिको सक्षिप्त जानकारी हुने खालको पर्चा/पम्फलेट उपलब्ध गराउने ।
- गत विगतमा फार्म/केन्द्रहरूमा उत्पादनमा रहेका बीउआलुका जातहरू जो पञ्जीकृत वा उन्मोचित भएका छैनन त्यस्ता जातहरूको पञ्जीकृत गर्न उपयुक्त भएमा राष्ट्रिय बीउ विजन समिति बाट निर्दिष्ट गरेको फर्मेट बमोजिम विवरण भरी पञ्जीकरण प्रक्रिया राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम मार्फत् अगाडी बढाउने ।
- फार्मको प्रभाव क्षेत्रमा प्राविधिक सेवा-टेवा उपलब्ध गराउने तथा व्यवसायिक पकेट क्षेत्रहरूमा बाह्य सेवा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- फार्म/केन्द्रको प्रभाव क्षेत्रहरूमा आलुबालीको उत्पादन, आवश्यक बीउ आदि आधारभूत तथ्याङ्क तयारगरी अद्यावधिक राख्ने ।
- स्थानीय आवहवामा देखा परेका रोग, कीरा, खाद्य तत्वहरूको कमी, जातिय गुण सम्बन्ध समस्याहरूको समाधान गर्ने प्रविधिहरू विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन गर्ने र आवश्यकता अनुसार समस्या निदान परीक्षणहरू संचालन गर्ने ।
- फार्म/केन्द्र भित्र उत्पादित खायन आलु, बीउआलु, आलु बीयाँको उत्पादन लागत (Cost of Production) अध्ययन गरि सबैको जानकारीका लागि बार्षिक पुस्तिकामा प्रकाशित

गर्ने । जिल्ला भित्र पूर्व-मूल बीउआलु (P.B.S.) र आलु बीयाँ (T.P.S.) बाट खायन तथा बीउआलुको उत्पादन लागत अध्ययन गरी सबैको जानकारीको लागि वार्षिक प्रगति पुस्तिकामा प्रकाशन गर्ने ।

- न्यूकिलयस बीउ आलु केन्द्र, निगाले, शितोष्ण बागवानी विकास केन्द्र, मार्फा तथा उष्ण प्रदेशीय बागवानी विकास केन्द्र, सर्लाहीलाई आलु बीयाँ (TPS) उत्पादन गर्न श्रोत केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने ।
- बागवानी फार्म, सोलुखुम्बु शीतोष्ण बागवानी विकास केन्द्र, मार्फा तथा तरकारी जर्माप्लाज्म सम्बद्धन तथा तरकारी बीउ उत्पादन केन्द्र, डेल्थुराले स्कीन हाउस स्थापनागरी प्री-बेसिक/बेसिक बीउआलु उत्पादन गर्ने कार्यक्रम संचालन गर्न पुनः पूर्वाधार निर्माणको कार्यक्रम रा.आ.वा.वि.का. संग समन्वय गरी पेश गर्ने ।
- जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरूद्वारा संचालित आलुवालीमा एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (IPM) कार्यक्रममा आवश्यकता अनुसार प्रविधिक सेवा-टेवा पुऱ्याउने ।
- फार्म/केन्द्रहरूले गैर सरकारी संस्थाहरूसंग मिलेर आलु विकास तथा कृषकहरूको उत्थानका लागी साझेदारीमा कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।

जिल्लास्तर कार्यक्रम संचालन मार्गदर्शन :

❖ व्यवसायिक आलु उत्पादन कार्यक्रम :

- सडक सुविधा भएका जिल्लाहरूले सिंचित क्षेत्रमा व्यवसायिक आलु उत्पादन कार्यक्रम संचालन गर्ने प्रस्ताव गर्ने ।
- आलु खेतीको क्षेत्रफल भन्दा उत्पादकत्व बढाउने खालका प्रविधिहरूको प्रदर्शन तथा संकलन गरी प्रचार प्रसार गर्ने ।
- व्यवसायिक आलु उत्पादन कार्यक्रमलाई टेवा दिने उद्देश्यले आलु उत्पादन क्षेत्रलाई Zoning गर्ने । आलुका पकेट क्षेत्रहरूको समस्या पहिचान गरी समस्या समाधान हुने खालका प्रदर्शन/अभियान कार्यक्रम संचालन गर्ने प्रस्ताव गर्ने ।
- आलुवालीको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सहयोग पुऱ्याउने खालका कार्यक्रमहरू जस्तै- एकीकृत रोग व्यवस्थापन (Integrated Disease Management/IDM) जस्ता कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने ।

❖ साधारण आलु उत्पादन कार्यक्रम :

- व्यवसायिक आलु उत्पादन गर्नको लागी आवश्यक पूर्वाधारहरूको कमी भएका जिल्लाहरूले खाद्य सुरक्षा तथा स्थानीय स्तरको मांगलाई आपूर्ति गर्नको लागि साधारण आलु उत्पादन कार्यक्रमलाई बढावा दिई संचालन गर्ने ।

❖ बीउआलु उत्पादन कार्यक्रम :

- बीउआलु उत्पादन, भण्डारण तथा वितरण प्रणालीको समुचित विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास तथा सुदृढीकरण गर्ने कार्यक्रमहरू विशेष रूपमा संचालन गर्ने ।
- बीउआलु आपूर्तिमा टेवा दिन आलु बीयाँ प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रम सहभागितात्मक तथा Cluster Approach मा संचालन गर्ने ।
- बीउआलुको मांग परिपूर्ति गर्न सक्ने संभावित जिल्लाहरूलाई सोही जिल्लाहरूमा नै बीउआलु उत्पादन पकेट क्षेत्रको पहिचानगरी श्रोत केन्द्र स्थापित गर्ने खालका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- जिल्लामा स्थापित भईसकेका नीजि बीउआलु उत्पादक संघ/संस्थाहरूलाई प्रोत्साहितगरी स्वस्थ बीउआलु उत्पादन गराउने खालका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने तथा यस्तो बीउको बजारीकरणको पक्षलाई समेत ध्यान दिई कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने ।
- पहाडी जिल्लाहरूमा राष्ट्रिक स्टोर निर्माणमा अनुदान दिने व्यवस्था कायम राखी बीउआलु संचय/भण्डारण गराउन प्रोत्साहन दिने ।
- पहाडी तथा उच्च पहाडी क्षेत्रका जिल्लाहरूले सिंचित क्षेत्रमा आलुको बीयाँ प्रयोग गरी स-साना बीउआलु दाना (Seedling tubers) उत्पादन गरी बीउआलुको मांगलाई परिपूर्ति गर्न प्रोत्साहन हुने खालका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- बीउआलु उत्पादक समूह/संघ-संस्थाहरू बाट उत्पादन हुने बीउआलुको गुणस्तर नियन्त्रण गर्न Seed Plot Technique जिल्लाले नै आवश्यक व्यवस्था मिलाउने तथा कमशः प्रमाणिकरणको व्यवस्था विस्तार गर्दै लैजाने ।
- बीउआलु उत्पादक समूह/संस्था-संघहरूलाई बीउआलु उत्पादन गर्न आवश्यक पर्ने पूर्व-मूल बीउआलु (Pre-basic Seed / PBS) र आलु बीयाँ (True Potato Seed / TPS) कोव्यवस्था गर्न जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरू र अन्य संघ/संस्थाले राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम संग समन्वय गर्ने ।
- आलु बीयाँ प्रविधिको माध्यमबाट व्यवसायिक स्तरमा आलु खेती गर्न चाहने कृषकहरूलाई आवश्यक पर्ने परिमाणमा आलु बीयाँ उपलब्ध गराउन जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रम संग समन्वय गर्ने र राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रमले सो सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।
- आलुबालीमा एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन कृषक पाठशाला सञ्चालन गर्न सहजकर्ता तालिम लिएका बागवानी विकास अधिकृत भएका जिल्लाहरूले गुणस्तरिय बीउआलु उत्पादन तथा आलुबालीमा देखा परेका प्रमुख समस्याहरू नदान गरि स्वस्थ उत्पादन एवं उत्पादकत्व बढ़ा गर्नको लागि अनिवार्य रूपमा आलुबालीमा एक वटा एकीकृत

बाली व्यवस्थापन (Integrated Crop Management / ICM) कृषक पाठशाला सञ्चालन गर्ने ।

❖ बीउआलु प्रमाणिकरण कार्यक्रम :

निम्न अनुसारमा जिल्लाका जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरूले आ.व. २०७४/०७५ देखि निक्षेपित कार्यक्रम अन्तरगतै बीउआलु प्रमाणिकरण गर्ने क्रियाकलापलाई प्राथमिकतामा राखि जिल्ला लाई बीउआलुमा आत्म निर्भर बनाउने दृष्टिराखि तपशिलमा उल्लेखित क्रियाकलापहरु प्रस्ताव गर्ने ।

तपशिल

क. जिल्लाको नामहरु :

क्र.सं.	जिल्लाको नाम	क्र.सं.	जिल्लाको नाम
१	कैलाली	१३	कास्की
२	कञ्चनपुर	१४	चितवन
३	डोटी	१५	रुपनदेही
४	सुखेत	१६	मोरङ
५	दैलेख	१७	नवलपरासि
६	जाजरकोट	१८	झापा
७	बाँके	१९	दोलखा
८	दाढ	२०	सिन्धुली
९	पर्वत	२१	रसुवा
१०	म्यागदी	२२	सिन्धुपाल्चोक
११	तनहुँ	२३	धनुसा
१२	स्याङ्जा	२४	सर्दाही

आ.व. २०७३/०७४ देखि बीउआलु प्रमाणिकरण गर्ने कार्यक्रम सुरु गरेका ५ जिल्लाहरु (डडेल्धुरा, बर्दिया, मकवानपुर, नुवाकोट र काञ्चे) ले आ.व. २०७४/०७५ मा पनि निरन्तरता दिने ।

ख. जिल्लास्तर बाट संचालन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरु :

क्र.सं.	क्रियाकलापहरु
१	श्रोत बीउको (मूर्ब मूल बीउ/मूल बीउ) मूल्य तथा ढुवानीमा अनुदान (क्रमशः ५०% र १००% अनुदान)
२	प्रचार/प्रसारको लागि लिफलेट/पम्पलेट प्रकाशन (बीउआलुको महत्व, पाईने ठाउँ, मूल्य आदि खुल्ने गरी
३	बीउआलु प्रमाणिकरणको लागि आवश्यक फर्मेट/ट्यागहरुको छपाई - १ पटक
४	बीउआलु प्याकेजिङ (बोरा खरीद, लेबलिङ र सिलाई समेत) तथा कोल्ड स्टोर/रस्टिक स्टोर सम्मको ढुवानीमा अनुदान (१००% अनुदान)
५	बीउआलु प्रमाणिकरण सम्बन्धी जिल्लास्तर तालीम (समूह/सहकारीको संख्याको आधारमा)
६	रष्ट्रिक स्टोर/न्याक निर्माण तथा रष्ट्रिक स्टोर/ न्याक सुदृढीकरणमा अनुदान (५०% अनुदान)
७	बीउआलु भण्डारणमा अनुदान (५०% अनुदान)
८	बीउआलु घुम्तिकोष स्थापना

ग. केन्द्रस्तर बाट संचालन गरिने क्रियाकलापहरु :

१. बीउ निरीक्षकको तालिम - (बागवानी समुहका रा.प.तृतीय अधिकृतको लागि) -
२. पूर्वमूल बीउआलु (PBS) उत्पादन सम्बन्धी तालिम (Tussue cluture lab र Screen house) संचालक निजि कम्पनिका प्राविधिकहरुलाई)- १ पटक NPDP बाट (७ दिने)
३. बीउआलु गुणस्तर नियन्त्रणको लागि नमुना परिक्षण - १२०० वटा
४. पूर्व मूलबीउ (PBS) तथा आलुबीयाँ (TPS) बाट बीउआलु खेति सम्बन्धी रंगीन पुस्तीका छपाई - २ पटक (कम्तिमा ५००० प्रति)
५. बीउआलु प्रमाणिकरणको लागि अनुगमन/निरीक्षण संयुक्त टोली बाट -
५.१ पूर्व मूलबीउ आलुको लागि (९ वटा फार्म कम्पनी)
५.२ मूल बीउ / प्रमाणिक बीउआलुको लागि (जिल्ला स्तर समूह/सहकारीको)

❖ उद्योगसंग आबद्ध आलु प्रवर्द्धन कार्यक्रम :

- आलु चिप्स तथा अन्य प्रशोधित पदार्थ/वस्तु उत्पादनको लागि उद्योगसंग आलू कार्यक्रमलाई आबद्धगरी नवलपरासी, चितवन, मकवानपुर, तनहुँ, काठमाण्डौ, ललितपुर, काञ्चे जिल्लाहरुमा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने ।

उपरोक्त मार्गदर्शन अनुसारको कार्यक्रमहरु संचालन गर्दा हाल कृषि प्रसार निर्देशनालयबाट तयार गरिएका नर्मस्लाई आधार मानी गर्ने तथा नर्मस् नभएका कार्यक्रमहरु प्रस्ताव गर्नु पर्दा नर्मस् सहित कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने ।

अनुसूचीहरु :

अनुसूची १. पूर्वमूल बीउआलु (पि.बि.एस.) बाट बीउआलु उत्पादन योजना

बीउको प्रकार	पहिलो वर्ष		दोश्रो वर्ष		तेश्रो वर्ष		चौथो वर्ष	
	बीउ	क्षेत्रफल	बीउ	क्षेत्रफल	बीउ	क्षेत्रफल	बीउ	क्षेत्रफल
पि.बि.एस (दाना संरूप्या)	५००	४५ वर्ग.मि.	५००	४५ वर्ग.मि.	५००	४५ वर्ग.मि.	५००	४५ वर्ग.मि.
मूल बीउ (के.जी.)	७५ के.जी.	१ रोपनी	७५ के.जी.	१ रोपनी	७५ के.जी.	१ रोपनी
प्रमाणित- १ (के.जी.)	७५० के.जी.	१० रोपनी	७५० के.जी.	१० रोपनी
प्रमाणित -२ (के.जी.)	७५०० के.जी.	१०० रोपनी
उन्नत बीउ (के.जी.)	७५००० के.जी.	
जम्मा		४५ वर्ग.मि.		१ रोपनी + ४५ व.मी.		११ रोपनी + ४५ व.मी.		१११ रोपनी + ४५ व.मी.

त्यस पछि खायन आलु उत्पादनका
लागि बिक्री बितरण गर्ने वा आफै
प्रयोग गर्ने ।

चौथो वर्ष ७५ टन
उन्नत बीउआलु उत्पादन

अनुसूची २. आ.व. २०७४/०७५ मा राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम बाट विक्री वितरण
गरिने विभिन्न किसिमका बीउआलु र बेर्नाहरुको मूल्य सूची

क्र.सं.	विवरण	मूल्य सूची/दर रेट
१	५ ग्राम तौल भन्दा ठूलो पि.बि.एस. (PBS) दाना	रु. १४/- (चौथ रुपैयाँ) प्रति दाना
२	१ देखि ५ ग्राम तौलको पि.बि.एस. दाना	रु. ११/- (एघार रुपैयाँ) प्रति दाना
३	०.५ देखि १ ग्राम तौलको पि.बि.एस. दाना	रु. १०/- (दश रुपैयाँ) प्रति दाना
४	०.२५ देखि ०.५ ग्राम तौलको पि.बि.एस. दाना	रु. २/- (दुई रुपैयाँ) प्रति दाना
५	०.२५ ग्राम तौल भन्दा सानो पि.बि.एस. दाना	रु. १/- (एक रुपैयाँ) प्रति दाना
६	In-Vitro विरुवा (प्रति बोट)	प्रति बोट रु. १७/- (सत्र रुपैया)
७	Test tub विरुवा	प्रति टेष्ट ट्युब रु. २००/- (दुई सय रुपैया)
८	In-Vitro विरुवा (प्रति जाम बोतल)	प्रति जाम बोतल रु. ५००/- (पाचँ सय रुपैया)
९	B.S. (मूल बीउ)	रु. ७०/- प्रति के.जी.
१०	प्रमाणित - १ (C-1)	रु. ६५/- प्रति के.जी.
११	प्रमाणित - २ (C-2)	रु. ६०/- प्रति के.जी.

अनुसूची ३. आलुबालीका हालसम्म उन्मोचित जातहरु, तिनको विशेषता र सिफारिस क्षेत्रहरु

उन्मोचित जातहरु	उन्मोचन गरिएको वर्ष	मुख्य विषेशताहरु	सिफारिस भएका क्षेत्रहरु
१. कुफ्री ज्योती		आलुको दाना अण्डाकार ठुलो, बोक्रा चिल्लोर हल्का सेतो, १०० देखि १२० दिनमा तयारहुने, ऐजेरु रोग नलाग्ने, सरदर २० देखि २५ मे.टन/हे. फल्ने।	मध्य तथा उच्च पहाडी क्षेत्र
२. कुफ्री सिन्दुरी	२०४९	आलुको दाना गोलो ठुलो, बोक्रा रातो, गुदि हल्का पहेलो ११० देखि १३० दिनमा तयार हुने, ऐजेरु रोग नलाग्ने, अगौटे डढुवा र पात दोब्रिने भाईरस रोग केहि सहन सक्ने, अन्य जातको तुलमा सुख्खा र खडेरी केहि सहन सक्ने, भण्डारण क्षमता राम्रो, सरदर २० देखि ३० मे.टन/हे. फल्ने।	तराइ तथा भित्री मधेश
३. डेजिरे		आलुको दाना अण्डाकार लामो, बोक्रा रातो, चिप्लो, गुदि हल्का पहेलो ८० देखि ९० दिनमा तयार हुने, ऐजेरु रोग नलाग्ने तर डढुवा र पात दोब्रिने भाईरस रोग लाग्न सक्ने, अन्य जातको तुलमा छिटो तयारहुने, सरदर १५ देखि २० मे.टन/हे. फल्ने।	तराइ, उपत्यका र मध्यपहाड
४. खुमल सेतो १	२०५६	आलुको दाना गोलो, सानो देखि ठुलो आकारको, बोक्रा सेतो, गुदि सेतो १०० देखि १२० दिनमा तयार हुने, ऐजेरु र पात दोब्रिने भाईरस रोग नलाग्ने, डढुवा सहन सक्ने २५ मे.टन/हे. फल्ने।	तराइ र भित्री भधेश देखि उच्च पहाड सम्म
५. खुमल रातो २		आलुको दाना मध्यम आकारको गोलो, बोक्रा हल्कारातो, गुदि हल्का पहेलो, १०० देखि १२० दिनमा तयार हुने, ऐजेरु रपछाटे डढुवा नलाग्ने २० देखि २५ मे.टन/हे. फल्ने।	तराइ र भित्री मधेश

उन्मोचित जातहरु	उन्मोचन गरिएको वर्ष	मुख्य विषेशताहरु	सिफारिस भएका क्षेत्रहरु
६. जनकदेव		आलुको दाना मध्यम देखि ठुलो आकारको, लामो, बोक्रा रातो, गुदि हल्का पहेलो १०० देखि १२० दिनमा तयार हुने, ऐजेरु रोग नलाग्ने, २० देखि २५ मे.टन/हे. फल्ने।	तराइ देखि उच्च पहाड सम्म
७. आई.पि.वाई.इ	२०६५	आलुको दाना मध्यम आकारको, बोक्रा सेतो, समथल सतह, हल्का रातो आँखा, गुदि सेतो १०० देखि १२० दिनमा तयार हुने, डढुवा रोग सहन सक्ने, २० देखि २५ मे.टन/हे. फल्ने।	तराइ र भित्री मधेश
८. खुमल लक्ष्मी		आलुको दाना सानो देखि ठुलो सबै आकारको, बोक्रा रातो, समथल सतह, गुदि सेतो, ऐजेरु नलाग्ने, डढुवा सहन सक्ने १०० देखि १२० दिनमा तयार हुने, २० देखि २५ मे.टन/हे. फल्ने।	तराइ देखि उच्च पहाड सम्म
९. खुमल उज्ज्वल	२०७०	आलुको दाना मध्यआकारको अण्डाकार, बोक्रा चिप्लो सेतो, डढुवा रोग सहन सक्ने, भाईरस एक्स र वाइ नलाग्ने, १०० देखि १२० दिनमा तयार हुने, २५ मे.टन/हे. फल्ने।	तराइ देखि उच्च पहाड सम्म
१०. खुमल उपहार		आलुको दाना अण्डाकार, सानो ठुलो दुबै किसिमको, बोक्रा हल्का रातो र सेतो मिश्रित, आँखाँ बैजनी रंगको, डढुवा रोग सहन सक्ने, सुख्खा र खडेरी केहि सहन सक्ने, पकाउदा नगल्ने, मिठो स्वाद भएको, १०० देखि १२० दिनमा तयार हुने, २४ मे.टन/हे. फल्ने।	तराइ देखि उच्च पहाड सम्म

के तपाईंलाई आहा छ ?

गुणस्तरयुक्त बीउआलु प्रयोग गरेमा मात्र आलुको उत्पादन बढाउन सकिन्छ
त्यसैले,

राखो गुणस्तरको बीउआलुको बारेमा निम्न अनुसार जानकारी राख्नौ

बीउआलुमा हुनुपर्ने गुणहरू:

- सबै आँखाहरूबाट दुसाएको, तीन देखि पाचवटा दुसा भएको ।
- छोटा, मोटा, दहा र हरिया दुसाहरू भएको ।
- स्वस्थ अर्थात् रोगहरूबाट संक्रमण नभएको ।
- ठिक साईजको अर्थात् २५ देखि ५० ग्राम सम्म तौल भएको ।
- सही जात र जातीय मिश्रण नभएको ।
- चोट पटक नलागेको र किचिएको खिचिएको नभएको ।

जानि रारनुपर्ने कुराहरू:

- जथाभावी आलु खरिद गरि बीउ आलुको रूपमा प्रयोग गर्दा उत्पादनमा कमी हुन्दै र आलुका खतरनाक रोग फैलिएर बाली नै बढ्द हुने सम्भावना हुन्दै ।
- कतिपय रोगहरू बीउआलुको माध्यमबाट सर्वजन र लामो समयसम्म माटोमै रहि रहन्दैन, जसको कारण खेत बारी नै आलु खेती गर्न उपयुक्त नहन सक्दै ।

असल गुणस्तरको बीउआलु प्राप्त गर्नको लागि के गर्ने ?

राष्ट्रिय आलुवाली विकास कार्यक्रम तथा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको रेखदेखमा आधिकारिक समूह वा संस्थाबाट उत्पादित बीउआलु मात्र खरिद गर्ने र प्रयोग गर्ने ।

शीत गृह (फोल्ड स्टोर) मा बीउआलु भण्डारण गर्दा दृश्यान दिनुपर्ने कुराहरू

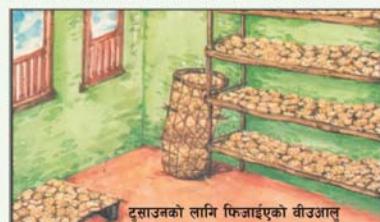
भण्डारण गर्न लैजानु अघि के गर्ने ?

- खेत बारीमा आलु खन्दा दानामा चोट पटक लाम्न नदिन सावधानी अपनाउने ।
- चोट पटक लागेका, कुहिएका, रोगी, दानी दानाहरू हटाउने ।
- खनि सकेपछि केही दिन छायांमा सुकाई टासिएको माटो राम्ररी भारी ।
- आकार (साईज) अनुसार दानाहरू ब्रेडिङ गरेर अलग-अलग जुटको बोरामा राख्नौ ।
- आलुको जात, आकार, उत्पादन गर्न संस्था, तौल आदि जानकारीहरू रिवनमा मार्करद्वारा लेखेर बोराको भित्र र बाहिर दुवैतरफ राख्नौ ।
- आलुलाई गर्मी (बढी तातो) अवस्थाबाट एकदमै चिसो पार्दा आलु विश्रन सक्ने हुँदा केही समय शीतल ठाउँमा राखेर भण्डार गर्न लैजाउने ।

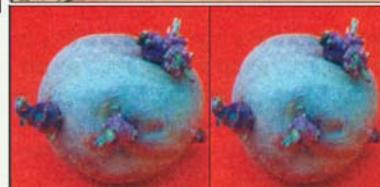

भण्डारणबाट मिक्के पछि के गर्ने ?

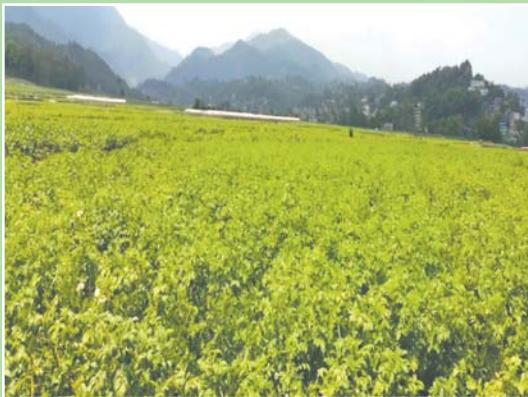
- शीतगृहबाट बीउआलु भिकिसके पछि एक दिन खुला ठाउँमा फिजाएर दानाको पसिना ओभाउन दिजौ ।
- कुहिएका, सडेगलेका दानाहरू छान्नेर हटाउने ।
- पुनः बोरामा प्याक गरि सम्बन्धित ठाउँमा पुँचाउने ।
- न्यानो, उज्यालो, ओभालो, हावाको राम्रो संचार हुने ठाउँमा फिजाएर दुसाउन राख्नौ ।
- दानाको सबै आँखामा हरिया, छोटा र मोटा दुसाहरू निस्केपछि मात्र रेपैन ।

दुसाउनको लागि फिजाएको बीउआलु

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
कृषि विभाग
राष्ट्रिय आलु बाली विकास कार्यक्रम
खुमलटार, ललितपुर, फोन नं. ०१-५५२६२४९

आलुबाली पकेट क्षेत्र, रसुवा

नीजि स्तरको टिस्युकल्वर ल्याब, गोदावरी, ललितपुर

रस्टिक स्टोर मकवानपुरको अनुगमन गरिदै

बीउआलु प्रमाणिकरण तालिम गोष्ठीको भलक

रा.आ.वि.का. को अनुदान सहयोगमा आलुको पूर्व मूलबीउ (PBS) उत्पादन गर्न मकवानपुरको हेटौडा र कैलालीको धनगढीमा निर्माण हुदै गरेको स्क्रिन हाउसको दृष्यहरु ।